

Jan 1896
Brno

PRÁVO LISTŮ ZÁSTAVNÍCH.

NAPSAL

DR. ANTONÍN PAVLÍČEK,

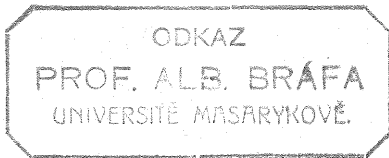
ADVOKÁT,

ŘÁDNÝ ČLEN ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ,
ČLEN STÁTNÍ KOMISSE PRO ZKOUŠKY JUDICIÁLNÍ.

J. 66.

VĚNOVÁNO

DNE 2. PROSINCE 1893 ZA PŘIJETÍ DO ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA
JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

V PRAZE 1893.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — V KOMISÍ UNIVERSITNÍHO KNIHKUPECTVÍ
BURSÍKA A KOHOUTA.

SLAVNĚ

ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

PODLE § 12. STANOV ZA PŘIJETÍ DO TĚŽE AKADEMIE

V NEJHLUBŠÍ ÚCTĚ A VROUCÍ ODDANOSTI

VĚNUJE

SPISOVATEL.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
C. inv.: 033132

Ú V O D.

§ 1.

Nevšední rozkvět, v jakém se nacházel obchod s cennými papíry zvláště v letech 1870tých, a krise hospodářské, které nastaly následkem přeplnění trhu cennými papíry všeho druhu, zavdaly jak vědě, tak i zákonodárství podnět k tomu, aby zvláštní svou pozornost obracely k upravení tohoto ústavu právního.

Zejména pak musily takové cenné papíry býti předmětem této pozornosti, které ve velkém množství a veleznačných obnosech byvše vydávány, měly se státi spolehlivým základem pro uložení kapitálů a to i kapitálův osob pod zvláštní ochranu zákona postavených (nezletilých, opatrovanců, nadací, fideikommissů atd., atd.).

Sem patří jmenovitě dílčí (parcialní) dlužní úpisy vůbec, pak prioritní obligace železnic a zástavní listy hypotečních ústavů zvláště.

Tato péče zákonodárna musila se zračiti zejména ve dvojím směru:

Především jednalo se o to, aby práva přednosti a práva zástavní majitelům dotyčných papírů (priorit, zástavních listů) vyhrazená také vskutku vždycky a zejména v případech nebezpečí (hospodářských krisí, exekuce, konkursu) přišla k úplné platnosti, kdežto na druhé straně byly též takové záležitosti, které nutně vyžadovaly společného zástupce, buďsi již, že by provedení dotyčného nároku pro jednotlivce bylo s ohledem na obnos jeho podílu příliš nákladné, anebo že ohrožené právní zájmy

všech majitelů papírů nutně vyžadovaly jednotného a rychlého zastoupení.¹⁾

Majitelům dlužních úpisů takých jest ovšem volno, toto zastupování v určitém případě někomu svěřiti. Jest však na biledni, že takováto srovnalá volba při papírech majiteli svědčících, jež každodenně z ruky do ruky obíhají, jichž majitelé neznámi jsou, a nad to po různých státech roztroušeni bydlí, z těžka se provéstí dá, ač není-li vůbec zhola nemožnou.

Často se ovšem hned při emisi papírů svěří společné zastupování nějaké osobě (obyčejně bankérovi, který emisi obstarává)²⁾ že však zastupování takovýmto prostředníkem zejména ve případech nebezpečí postačiti nemůže, zvláště když takový zástupce zhusta přichází do kollise pro ohledy na dlužníka, o tom nelze ani pochybovati.

Někdy tvořivají partialisté společnost, societu (na př. ve Francii)³⁾ při zajištění výpůjčky na hypoteku, anebo svěří se dohled nad správou předmětů zastavených v případě nebezpečí, na př. při nucené likvidaci ústavu, společnému zástupci. (Srovn. § 20. Švýc. spol. zákona z 24. června 1874, „über die Pfändung und die Zwangsliquidation der Eisenbahnen“ v Goldschmidtově „Ztschrft. f. Hdlsr.“ 21 sv. str. 426—434.)

Konečně také dle zákonů některých států v určitých případech (exekuce, konkursu a vůbec ohrožení) ustanovuje se soudem společný opatrovník pro všechny majitele papírů.

V prvnějším ohledu sluší především poukázati na shora uvedený švýcarský spolkový zákon z 24. června 1874, dle něhož ke zřízení práva zástavního na švýcarských drahách jest zapotřebí svolení

1) Úmysl zákonodárcův, vůdčí myšlenka — jsou zejména o motivech k rak. zák. ze 24. dubna 1874 č. 48 a 49 ř. z. a k zákonu z 5. prosince 1877 č. 111 ř. z. vysloveny. Srov. „Österr. Gesetze mit Materialien od Kaserera“, ve Vídni u Alfreda Höldera XVII, XVIII, XXIX, XVII str. 16—37, 37—78; XVIII. str. 10—47, zvláště 10—16; XXIX str. 15—50.

2) Při zástavních listech pravidlem ústavu hypotekárnímu. Srovn. o tom obšírněji u Kuntze „Inhaberpapiere“ §§ 4, 5; Cohn v Endemanově „Handbuch des Handelsrechtes“ III str. 870 a násl. a j. více.

3) Zákon z 28. února 1852: „Décret sur les sociétés de crédit foncier“. Srovn u Em. Durand-a „Nouveau code général des lois françaises“. (Paříž 1890 u Marchala a Billarda), str. 873. Srovn. též dále text.

spolkové rady (čl. 1); jestliže je tato po ediktálním řízení, ve čl. 2. a 3. předepsaném, uděli, má se založiti o zastavení dráhy zvláštní kniha zástavní, a v ní mají se všecka již vzešlá, nebo nově povolená zřízení zástavního práva dle obnosu pohledávek, dle pořadí a ostatních podmínek zapisovati (čl. 5.). Věřitelé zástavní nesmí provozování jízdy na drahách zdržovati, nebo přerušiti, a také nesmí proti změnám, co se týká pozemků, budov i zásob a prostředků dopravních, žádných námitek činiti; mají však právo proti prodeji dráhy nebo jednotlivých čar, neb nějakého většího množství dopravních prostředků, anebo proti fusím námítky činiti (čl. 10).

Věřitelé jsou dále oprávněni žádati za likvidaci, když splacení kapitálu ve lhůtě určené, aneb placení kapitálu nenastane (čl. 14).

Zejména pak při zahájení likvidace dráhy ustanoví soud spolkový opatrovníka podstaty, který likvidaci obstará za vedení a vrchním dozorem spolkového soudu (čl. 20—48).

V zásadě podobně zní návrhy „Londýnské společnosti pro reformu a kodifikaci mezinárodního práva“. (Srov. k tomu Marcus v Goldschmidtově Zeitschrift f. Hdlsr. 26. sv. str. 16—30.)

Otázka ta byla vzata na přetřes v 6. shromáždění ve Frankfurtu n/M. (20.—23. srpna 1878). Frankfurtská komora obchodní, již bylo svěřeno sepsání návrhů, ustanovila mezi (7) větami, o nichž jednati se mělo, jakožto větu 2. a 3.: „zřizování hypotek a zastavování větších předmětů vlastníkům papírů majiteli svědčících.“

Resoluce od Německého odštěpného spolku (počtem 8) stanovené, byly Bernskému kongressu dne 24. srpna 1880 předloženy, který je pak přikázal komissí z 9. členů se skládající, aby o nich ihned své dobrozdání podala. (Z členů těch bylo: z Rakouska 1, ze Spojených států Severo-amerických 1, z Anglie 2, z Německa 5.)

Tato pak formulovala (v řeči německé i anglické) 5 vět, kterýchž byly od kongressu schváleny.

První resoluce Německého spolku odštěpného navrhovala, aby vydávání papírů majiteli svědčících bylo pod kontrollu veřejnosti postaveno v ten způsob, že nařizovala zápis jejich do veřejné knihy, kterou státní úřady vésti mají. Jestliže s vlastnictvím

papírů majiteli svědčících má spojeno býti právo zástavní, právo na oddělení, nebo právo přednosti: smí právo toto jen tehdy do knihy té býti zapsáno, a do textu toho onoho papíru majiteli svědčícího býti přijato, pokud podle zákonodárství dotyčného státu právo takové jest odůvodněno.

Priorita mezi více emissemi řídí se dle datum zápisu.

Druhá věta Bernského kongressu stanoví dále, že každé vydání papírů majiteli svědčících má býti zapsáno do veřejné knihy. Zápis musí obsahovati všecky pro majitele podstatné skutečnosti, zejména musí práva zástavní a práva přednostní do této veřejné knihy býti pojata.

V německé říši již roku 1879 1880 byl učiněn návrh na vydání zákona o knihách železničních, který se však dosud nestal zákonem. (Srovn. k tomu Brunner v Endemannově Hdbch. II. § 199 a Cohn tamtéž III. § 428 str. 878 pozn. III.).

Rovněž tak byl v Německu k ochraně majitelů listů zástavních v r. 1879 navrhován zákon, dle něhož podle § 40. něm. ř. konkursního z 10. února 1877 a § 17. ad 1. zákona úvodního měl zvláštní zástupce majitelů zástavních listů (vládní komissař) všecky dluhopisy od ústavu zástavní listy emitujícího vydané v uschování převzítí a tím pro věřitele z listů zástavních právo zástavní vydobýti.

Ani tento návrh nenabyl dosud moci zákona⁴⁾ — a stal se týž nejnoveji bez předmětným nástinem nového obč. zákona pro Německou říši, jakož i nástinem uvozovacího zákona k témuž. (Srovn. o tom obšírněji dále v § 3, kdež nové upravení otázky této vzato v úvahu.)

Bez odporu Rakouské zákonodárství v obojím směru ostatní předstihlo. O zajištění nároků plynoucích ze železničních obligací prioritních bylo zákonem ze dne 19. května 1874 č. 70 ř. z. postaráno, kterýmžto založení knih železničních nařízeno (§ 1—45.) a účinky práv hypotekárních (46—47) jakož i knihovní zajištění zástavních práv majitelů železničních listů zástavních (§ 48—52) upraveno bylo.

⁴⁾ Srovn. obšírněji dále v § 3.

Zákonem ze dne 24. dubna 1874 č. 49. ř. z. bylo pečováno o společné hájení práv držitelů dilečných dluhopisů majiteli svědčících anebo rubopisem převoditelných zřízením kuratora společného, jež soud má ustanoviti a zároveň byl upraven způsob knihovního řízení k cíli nabytí zástavních práv.

Ve spojení s tímto zákonem bylo speciálně zákonem ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. učiněno opatření k ochraně práv majitelů zástavních listů. — Dodatkem pak k oběma zákonům těmto byla zákonem ze dne 5. prosince 1877 č. 111 ř. z. nařízena soudům volba důvěrníků z kruhů majitelů dluhopisů dilečných neb zástavních listů, kteří by v důležitých záležitostech opatrovníka radou svou podporovali (§§ 1, 13) a předepsáno eventuálně též slyšení shromáždění majitelů papírů v záležitostech, které pro svou důležitost vyžadují schválení vrchnoporučenského (§§ 1, 15 zák. cit.).

Zřejmo, že zákony tyto pro Rakousko nové, v praxi působí značné obtíže a to tím více, poněvadž jednak postrádáme i zúplna vědeckého zpracování, i ponejvíce judikatury soudní — kdežto pak naproti tomu neobyčejný vývoj papírů těchto za nejnovejší právě doby vyvolal tu sporné otázky právní, které mají i pro jednotlivce i pro stát důležitosti veleznačné.⁵⁾

V menší míře bude tu ovšem nesnázi těch tehdy, jestli byl kurator společný ustanoven k uhájení práv majitelů zástavních listů po zákonu k účeli jednotlivému, buďsi, že se jedná o ohrožení práv těch vedením exekuce na předměty majetkové, které určeny jsou především ku krytí nároků z listů zástavních aneb vůbec v případech určitých o porušení neb ohrožení jednotlivých práv (na př. neodůvodněnými srážkami z kuponů) — neb pak jest postavení kuratorovo a obor působnosti jeho zajisté již účelem tímto označen a určen.

U vyšší míře však činí nesnáze zákony tyto v případech konkursu ústavu dotčeného, kde ohrožení práv majitelů zástavních listů jest největší — zejména ovšem tam, kde ústav hypotekární neobmezuje se na poskytování zápůjček k cíli vydávání listů zá-

⁵⁾ Tak na př. nejnoveji otázku stran tak zv. Dománích listů zástavních, otázku o srážce z kuponů při jižní dráze a srážce daně z kuponů priorit rak. uherské státní dráhy a j. v. Srovn. o tom dále zejména v §§ 9 a 10.

stavních, nýbrž provozuje i jiné obchody různé (hlavně bankovní a assekurační; srovn. též „motivy“ str. 13. a obšírněji dále v textu §§ 6, 7, 11, 12).

Případy, že by na ústav takový konkurs byl uvalen, jsou ovšem bohudík velmi vzácné; tak přihodil se v Rakousku vlastně dosud jen jediný případ konkursu takového ústavu, který pod dohledem státním též zástavní listy s jistotou pupillární vydával, mimo to však i jiné obchody, jak hypotekární, tak i bankovní provozoval, totiž při „České společnosti pro úvěr hypoteční v Praze“, na niž ediktem c. k. soudu obchodního v Praze ze dne 23. prosince 1884 konkurs byl uvalen. Případy zřízení kuratora pro podobné ústavy v letech 1870tých v Rakousku se vyskytnuvší⁶⁾ týkaly se vlastně jenom likvidace ústavů těch („öster. Hypothekar-Credit-Vorschussbank ve Vidni, öster. Rentenbank tamtéž a nověji též haličský ústav pro úvěr pozemkový v Krakově a haličský úvěrní ústav rustikální ve Lvově).

Proto jest účelem tohoto pojednání, aby vyplněna byla mezera v právnické literatuře zejména Rakouské o tomto v nejnovější době tak *neobyčejně* důležitém ústavu právním.

A) Vývoj⁷⁾ instituce zástavních listů a stav zákonodárství.⁸⁾

§ 2.

Chceme-li správně porozuměti veškerým zákonným ustanovením ku zabezpečení práv⁹⁾ držitelů zástavních listů vydaných, jest zajisté především nutno, vylíčiti krátce vývoj instituce zástavních

⁶⁾ Srovn. též §§ 5. a násl.

⁷⁾ Stručný historický vývin ústavu zástavních listů v Rakousku, srovn. v §§ 5 a 6.

⁸⁾ Srovn. zvláště Kuntze „Inhaberpapiere“ I, §§ 4, 5, hl. str. 15 a násl.; Brunner v Endemannově „Hdbch. des Hdlr.“ II, §§ 198 a 199; Cohn tamtéž III, § 428; Stroell „Concursrechtliche Realsicherheit fundirter Geldpapiere“ (Mnichov 1887); Volz „Die Pfandbrieffrage de lege ferenda“ (Mnichov 1878); Basch „Das Faustpfandrecht für Pfandbriefe und die Hypothekenbanken“ (Berlín 1880); Tinsch „Die Pfandbrieffrage in Deutschland“ (Mnichov a Lipsko 1890); Dr. Jul. Goldschmidt „Über den Entwurf eines Gesetzes betreffend das Faustpfandrecht für Pfandbriefe und ähnliche Schuld-

listů; neboť také jen tím způsobem vynikne obtížnost uspokojivého zákonodárného rozřešení této otázky.¹⁰⁾

Zástavní listy nových úvěrních a hypotekárních ústavů nejsou zástavními listy v pravém smyslu slova. Neboť zástavní list jest vlastně „zúročitelný dlužní úpis, na základě speciální hypotéky od oprávněného k tomu ústavu neb spolku dle stanov vyhotovený.“

versreibungen“ jakož i: „Deutsche Hypothekenbanken-Kritik und Reformvorschläge (Jena 1880); Dr. Felix Hecht „Die Mündel- und Stiftungsgelder in den deutschen Staaten“ (Stuttgart 1875) a k tomu: Randa v Grünhutově „Zeitschrift f. Privat- und öffentl. Recht“ 3 sv. (1876), str. 615—620 a „Právnik“ z r. 1876 str. 217 a násl.; osnova zákona o zástavním právu pro zástavní listy a podobné dlužní úpisy ze dne 11. března 1879 (německý říšský sněm, 4. období, II. sezení 1879) s motivy; „osnova občanského zákonníku pro německou říši“ I. čtení (úřední vydání Berlín a Lipsko u D. Collina 1888) s motivy; osnova uvozovacího zákona k občanskému zákonníku pro německou říši s motivy (úřední vydání 1888 u D. Collina) a j. v.

⁹⁾ Omezujeme se ovšem v tomto pojednání na práva speciálně zástavních listů, jako takých se týkající, nepřihlížeje k takovým právům, která z vlastností těchto papírů, jakožto papírů majiteli svědčících, vyplývají; v posledním tomto směru odkazujeme na bohatou literaturu a zvláště nejnověji na Brunnera v Endemannově Hdbch II., §§ 198—199 (literatura tamtéž). Srovn. též literaturu v mém pojednání v „Právniku“ č. 19. z r. 1890 pozn. 1: o papírech majiteli svědčících (kdež poukázáno na str. 721 a násl. též k tomu, že i v našem domácím právu známy byly papíry majiteli svědčící (s alternativní klausulí).

¹⁰⁾ Viz pochybnosti vyslovené proti rakouským zákonům z 24. dubna 1874 a z 5. prosince 1877 jednak ve zprávě o sezení rak. panské sněmovny dne 4. března 1874 (Hein) a rak. poslanecké sněmovny dne 14. dubna 1874 (Pražák a Lienbacher, jakož i v sezení panské sněmovny dne 22. února 1877 (Hein, hrabě Thun Lev), u Kaserera, Motivy ad XVIII str. 41 a násl., str. 61 a násl., ad XXIX str. 31 a násl., a jednak v německém návrhu z r. 1879 (pozn. 8) str. 140 a násl. Rakouský zákon z 24. dubna 1874 jest „blanketní zákon“ obsahující četné mezery a nedokonalosti, jež ovšem ponejvíce, jak též během našeho rozboru seznáme, teprve v praxi se objevují; však nelze mu upřít tu zásluhu, že ustanovením stanov, jež až posud jsouce pouhou smlouvou, stěží proti třetím působiti mohla, dodává moci a působnosti zákona, jak proti ústavu, tak i zvláště proti třetím osobám — a že držitelům zástavních listů poskytnutím zákonného práva zástavního zjednává účinnou ochranu zejména pro případ konkursu, a že tím učinil přítrž stálým zmatkům a dlouhým a drahým processům. Srovn. ostatně k tomu též obšírněji dále hlavně v §§ 6 a 7.

Byly tudíž zástavní listy původně skutečnými hypotekárními listinami, jež byly vydávány pod zárukou korporace spojených statkářů určitého území („staré krajinské úvěrní spolky, Landschaftliche Creditvereine“) srovn. § 3.

Dnešní zástavní listy jsou naproti tomu „dlužní úpisy,¹¹⁾ jež vydány jsou od oprávněného k tomu hypotekárního věřitele na základě hypotekárních pohledávek, jemu příslušejících v nichž listy ty své zjištění nalézají.“^{12) 13)}

Kdežto totiž při veřejné půjčce bankovní dům, jakožto pe-

¹¹⁾ Zástavní listy svědčí pravidlem majiteli — mohou však též zníti na jméno určité. Zástavní listy obsahují mimo podstatné prohlášení o dluhu — též ustanovení jiná, zejména o zúrokování, o způsobu splacení kapitálu a pod. a poukazují konečně k tomu, jakým způsobem placení kapitálu i úroků dle stanov zabezpečeno jest (srovn. též §§ 6. a 12.).

¹²⁾ Není tedy úplně správné tvrzení Neumanna (Österr. Revue II. 1864, 3. sv., str. 126.) „Die juristische Natur der Pfandbriefe ist daher die einer — auf Inhaber oder auf Namen lautenden intabulierten Schuldurkunde“ platí to zajisté jen o starých zástavních listech starých spolků krajinských, srovn. § 3. ad I.

¹³⁾ Srovn. též Krainz „System des österr. Privatrechtes“ z pozůstalosti jeho vydal prof. Pfaff II. 2. § 282, zvl. str. 150.—151. a k tomu §§ 325 a 334.

Různé jsou způsoby definicí v stanovách rozmanitých hypotekárních ústavů. Podobně jako v textu, zní definice jen ve stanovách několika málo hypotečních ústavů, ku př. c. k. priv. rak. hypoteční banky čl. 105. U většiny ústavů jmenují se zástavní listy jednuše „listiny“, jimiž ústav jich majiteli dle ustanovení v zástavních listech samých vytčených zaručuje zúročení a splacení kapitalů: tak čl. 128. c. k. priv. rak. všeob. ústavu pro úvěr pozemkový (viz též §§ 5. a 6.), čl. 81. rak. centr. banky pro úvěr pozemkový; § 114. c. k. priv. haličské akciové hypoteční banky; § 71. haličského ústavu pro úvěr pozemkový; § 86. uherského ústavu pro úvěr pozemkový a j. v. Poněkud se odchyľují stanovы hypotekárního úvěrního oddělení rak.-uherské banky (jakožto přídatek ku čl. 56. bankovních stanov) v § 56., kdež obsažen dodatek: „Zúročení a splacení kapitálu dle znění těchto stanov hypotekárně pojištěného“ (srovn. zák. z 27. června 1878 č. 66 ř. z. resp. zák. čl. XXV. z 1878 a k tomu Leonhardt „Bericht“ [Videň 1886 u Höldera], zvl. str. 54., 109., 110.). Částečně uchylují se též stanovы (§ 7.) haličského spolku pro úvěr pozemkový (z 3. listopadu 1841), jež zní podobně jako stanovы nových pruských spolků krajinských (srovn. dále § 3 ad II.), v nichž pojišťuje se zaplacení za podmínek v základních zásadách ústavu obsažených.“ Dle § 46. odst. 1. bavorské hypoteční a směneční banky jsou „zástavní listy zúročitelné dlužní úpisy, jež výhradně za účelem reálného úvěru jsou vydávány“ a j. v.

něžní mocnost na sebe přejímá pouze prostřednictvím, a to tím způsobem, že stát peněz potřebující odevzdá jemu určitý počet státních dlužních úpisů majiteli svědčících pod nominální cenou a ten je pak dá v oběh, takže sprostředkující bankovní dům jeví se zde vlastně jen kupcem cenných papírů, závazek státu obsahujících,¹⁴⁾ vystupuje při zápůjčkách na zástavní listy ústav půjčky jednotlivých statkářů prostředkující vlastně jakožto dlužník.¹⁵⁾

Vlastní dlužník, totiž ten, kdo se o úvěr uchází, obdrží tu jen pravidelně zástavní listy za tím účelem, aby je dal v oběh a započítal si tak potřebné hotové peníze, začez ústavu, jenž za něho sám jako dlužník vystupuje, odevzdává obligaci hypotekárně zjištěnou.

Národohospodářský význam systému krajinských zástavních listů (v Prusku za vlády Bedřicha Velikého založeného) srovn. § 3, v dobách, kdy zejména neustálými válkami statkáři na pokraji zkázy se nalézali, dal se stěžii po zásluze dosti oceniti.

Dnešní pak vysoký význam tohoto ovšem značně změněného systému zástavních listů, a to nejen pro jednotlivce, ale i pro celé národy a státy netřeba ani doličovati.¹⁶⁾

§ 3.

V německé říši.

I. Původní listy zástavní založeny byly na zásadě svépomoci a solidárního ručení statků sdružených dlužníků hypotekárních; vzaly totiž listiny ty původ svůj ze sdružení se majitelů slezských statků rytířských po válce sedmileté.

Jsouce hluboce stísněni neblahými následky války a zejména též nízkými cenami obilí a majice v nejvyšší míře potřeby úvěru, spojili se majitelé statků rytířských, ujednavše, že dluh jedno-

¹⁴⁾ O veřejných zápůjčkách srovn. obšírněji zvl. Cohn (v Endemannově Hdbch. III. I. cit.)

¹⁵⁾ „Systém zástavních listů tvoří sociálně hospodářský střed mezi akciovým spolčováním a moderním generálním vypůjčováním“ (Kuntze I. cit.).

¹⁶⁾ Srovn. zvláště slova Kohlschütterera u Kuntze I. cit. Též Neumann na j. m. str. 115., 122., 126. a j. více.

tlivce má považován býti za dluh společný. Věřiteli ručila tu nejen jednotlivá určitá nemovitost, nýbrž nemovitosti veškerých sdružených majitelů.

Staré tyto Pruské krajinské úvěrní spolky vzaly svůj původ kabinetním rozkazem krále Bedřicha Velikého ze dne 29. srpna 1769 pocházejícím od státního ministra Cramera (viz německou osnovu [v pozn. 8.] str. 86, na níž hlavně se tyto historické vývody opírají, též Neumann [pozn. 12.] str. 124), v němž bylo nařízeno, aby vzhledem k tomu, že nedostatek peněz jevíci se u slezské šlechty, jež jmenovitě připsati jest na rub nepoměrného zastavování zemských statků, od úpadku úvěru pochází, stavové každého knížectví mezi sebou a dále všechna knížectví ve spolek ve spojení vstoupila a společné zemské kollegium utvořila.

Za vzor těmto zástavním listům, takovýmito kollegiemi za ručení krajinského spolku („Landschaft“) jakožto hypotekární listiny vydávaným, měly sloužiti t. zv. kožené listy, v knížectvích Svidnici a Javoru obvyklé (to jest zástavní úpisy od justičních kollegií na pergameně vyhotovené a schválené, které za zvláštní zodpovědnosti soudu dotčeného nesměly býti vydány pod polovinu poslední kupní ceny toho kterého statku).

Tak povstalo především první „úvěrní sdružení“ ve Slezsku (krajinský reglement ze dne 7. července 1770) — a na základě reglementu toho tvořily se pak další úvěrní spolky, tak zvané staré spolky krajinské („alte Landschaften“) zvláště kurmarkský a novomarkský spolek krajinský (reglement z 15. června 1777), pomoránský (regl. z 13. března 1781), západopruský spolek krajinský (regl. z 16. února 1788 a revizovaný regl. z 24. prosince 1808).

Dle stanov těchto spolků¹⁷⁾ jsou krajinské zástavní listy „hypotečními listinami“, které od spojených („západo-pruských“) stavů na rytířské statky jsou vydány a jak co do bezpečnosti kapitálů, tak i co do správného odvádění úroků zaručeny (§ 1.), a to tak, že majiteli zástavního listu vedle statku speciálně v tomto upsaného i statky všech v krajinský spolek se sdruživších stavů

¹⁷⁾ Tak reglement západopruského kraje; základní zásady tohoto reglementu viz v něm. osnově str. 87. a násl.

v ten způsob jsou zastaveny, „že za každý na speciálně zastaveném statku se vyskytnuvší s ch o d e k jest zavázán věřiteli celý spolek.“ Ručí tedy majiteli zástavního listu:

- a) statek v zástavním listu jakožto speciální hypotéka vytčený,
- b) sdružení statkáři onoho departmentu, v němž statek leží, a
- c) sdružené statky i celé dědičné země (západního Pruska) i spolčených krajů (§ 2.).

Staré tyto zástavní listy starých krajů jsou vesměs hypoteční listiny, majiteli svědčící, jež jednotlivě dle čísel „tak jakoby byly samy věřiteli“ na statek jakožto speciální hypotéku naznačený jsou vloženy (osnova str. 88., též Hecht na j. m. § 27 a § 28.)¹⁸⁾

Reglementy neobsahují sice žádných bližších ustanovení o právech majitele zástavního listu proti držiteli statku speciálně zastaveného; avšak není pochybnosti, že mu přísluší zástavní právo na tento speciálně vytčený statek, takže i když dle panujícího náhledu spolek krajinský jakožto hlavní dlužník mu ručí osobně, kdežto držitel statku mu osobně zavázán není, přece jen může, nepřihlížeje k spolku krajinskému uspokojení své hledati přímo ze statku speciálně zastaveného, což též výslovně jest vytčeno v krajinském úvěrním řádu pro Pozňanskou z 15. prosince 1821 v § 9. (v něm. osnově str. 90).¹⁹⁾

¹⁸⁾ Viz v něm. osnově str. 89. formulář zástavního listu dle reglementu Kurmark a Novomarkského

¹⁹⁾ K otázce o pupillární jistotě zástavních listů nepřihlíženo v německé říši stejnoměnně, opakem jsou v ohledu tom v různých státech německých rozdílná ustanovení.

V Prusku jsou vlastně jen staré tyto (pravé) listy zástavní prohlášený za pupillárně jisté; avšak v praxi nabylo mírnější posuzování vrchu. Jinak v jihoněmeckých státech, zejména v Bavorsku, kdež pravidlem zástavním listům takových ústavů jistota pupillární udělena, které (jako ku př. bavorská hypotheční a směnná banka v Mnichově a j. v.) jsou pod stálým dozorem státní vlády. Srovn. obšírněji u Hechta na j. m. §§ 27.—29, str. 166.—191. u Goldschmidta m. j. na str. 218. a násl. a j. více, pak též dále ad VI.

II. Na základě nejvyššího výnosu z 11. května 1849 a revidovaného regulativu z 22. listopadu 1867 byly vydány od slezského spolku krajinského (a dle jeho příkladu i od ostatních krajinských spolků, na př. pomoranského dle reglementu z 26. října r. 1857, kuramrkského a Novomarkského, dle reglementu z 15. března r. 1858 a j. v. srovn. osnovu str. 92) — tak zvané nové krajinské zástavní listy, znějící totiž na statky, jež ku slezskému úvěrnímu sdružení (z 9. července 1770) nenáležely.

Dle všech těchto regulativů nemá již více místa vklad jednotlivých zástavních listů do knihy hypoteční, nýbrž jsou zápůjčky na základě dlužního úpisu knihovně vloženy na jméno spolku krajinského (§ 9. slezského regulativu).

Úhrnná summa zástavních listů nalézá své krytí v úhrnné summě hypotečních pohledávek spolků příslušících, tak že musí stále mezi oběma býti zachována rovnováha.²⁰⁾

Majiteli takového nového zástavního listu jest se hojiti pro kapitál a úroky toliko na spolku osobně mu ručícím, a musí zaplacení především pohledávati na záručním fondu, jehož prameny v regulativu (§ 30.) jsou uvedeny, a pak z hypotečních pohledávek, jichž krajinský spolek za povolené půjčky nabyl, přířknutím soudním (§ 22. slezského regulativu).²¹⁾

Formulář takového nového zástavního listu slezského kraje viz na str. 92 německé osnovy.

²⁰⁾ Stežejní to vůbec zásada pro ústavy listů zástavních. Srovn. hlavně též § 7.

²¹⁾ Dle vzoru nových těchto listů zástavních krajinských spolků řízeno se při haličském stavovském ústavu úvěrním. Srovn. též § 5. Správně tedy Neumann poukazuje k tomu (na j. m. str. 123.), že nejedná se při ústavu tomto haličském o ručení k ruce nerozdílné — ač patrně přehlédl důvod toho, že totiž zřízen byl ústav ten nikoliv dle starých zásad spolků krajinských (ad I.) nýbrž dle nových (ad II.).

Podobně navrhoval hrabě Bedřich Deym ve spise: „Über Kredit-Institute im Allgemeinen und das Hypotheken-Institut insbesondere. Nebst Vorschlägen zur Errichtung einer Real-Hypotheken-Bank im Königreiche Böhmen.“ Herausgegeben von den Ständen des Königr. Böhmen. Prag 1844 bei Gottlieb Haase Söhne — aby zřízena byla od stavů království Českého realní hypoteční banka dle vzoru haličského stavovského úvěrního ústavu, jehož stanov y na str. 107.—134. uvádí. Srovn. též § 5.

III. Jakožto pokračování starých spolků krajinských zřízeny jsou novější dobou v Prusku úvěrní spolky majitelů hospodářských statků s právem vydávati zástavní listy, (tak novější úvěrní spolek pro Pozňany, dle stanov z 13. května roku 1857; krajinský úvěrní spolek pro Sasko se stanovami z 30. května 1861 a j. v. v něm. osnově str. 94), kteréž vesměs jsou zřízeny dle vzoru nových zástavních listů od starých krajinských spolků vydávaných.

Majiteli zástavního listu ručí jmění úvěrního ústavu, a v případě potřeby může si ze všech na jméno ústavu vložených hypotečních pohledávek dáti odevzdati ty, které sám si vybere.

IV. Vedle těchto venkovských úvěrních spolků utvořily se v Prusku výhradně k usnadnění městského realního úvěru poskytováním hypotečních zápůjček a vydáváním zástavních listů t. zv. „městské úvěrní spolky“ (tak na př. Berlinský ústav zástavních listů z 8. května 1868, Gdánský hypoteční spolek se stanovami z 21. prosince 1668).

Majitelům zástavních listů ručí za jich pohledávky rezervní fond ústavu a pohledávky hypoteční a to, pokud se týče těchto posledních, rovněž tím způsobem, že jim jest volno, nebyla-li by jich dospělá pohledávka ihned hotově vyplacena, dáti si z hypotečních pohledávek ústavu soudně kterékoliv dle své volby odevzdati.

Úhrnný obnos vydaných zástavních listů nesmí nikdy překročiti úhrnný obnos hypotečních pohledávek ústavu příslušících (§ 12. berlinských, § 27. Gdánských stanov, osnova str. 96, 97).

V. Od reglementů pruských krajinských spolků odchylní se řady úvěrních spolků německých mimo Prusko.

Starým pruským spolkům krajinským nejbliže jest rytířský úvěrní spolek všech tří krajů velkoknížectví Meklenburského (stanovy z 28. července 1818, nové stanov y z 19. prosince 1839).

Dle stanov vystupuje sice úvěrní spolek i vůči vlastníku nemovitosti jakožto věřitel, i vůči majiteli zástavních listů jakožto dlužník bezprostředně (§§ 2., 3.); avšak majiteli zástavních listů poskytuje se realní jistota tím, že obnos zástavních listů na statek vydaných vloží se na první místo do hypoteční

knihy, a že vydané zástavní listy potvrzují se od úřadu hypotečního (§ 5.), tak že jich působnost a platnost počíná teprve vkladem do hypoteční knihy a úřední poznámkou o tom na nich samých učiněnou (§ 57.).

Naproti tomu neuvádí se v textu zástavních listů určitý statek, jakož jsme při starých zástavních listech starých spolků krajinských byli seznali. (§ 8.)

Jinak saské úvěrní spolky (rytířský úvěrní spolek dědičné země království saského z 13. května 1844 a hospodářský úvěrní spolek v království saském z 27. dubna 1866), které majitelům zástavních listů „au porteur“ vydaných, neposkytují ani zástavního práva ani práva přednosti.

Majiteli zástavních listů ručí spolkové jmění a při nedostatečnosti tohoto nastupuje subsidiární závazek spolčených držitelů statků. Dle stanov obou spolků výše jmenovaných musí však vždy býti zachována rovnováha mezi úhrnnou summou vydaných zástavních listů a úhrnnou summou veškerých pohledávek hypotečních (§§ 57., 66. a 72. stanov).

Rytířský úvěrní spolek pro Brunšvicko (z 20. března 1862) vydává dlužní úpisy i na prosté jméno i majiteli znějící — jich vlastníci mohou se hojiti především na spolku a pak na pohledávkách jim dle stanov (§ 48.) in eventum postoupených (viz obšírněji v osnově str. 97—100).

VI. Jest zřejmo, že úvěrní tyto spolky krajinské v nové době, kde nutnost úvěru tak mocně vzrostla, nemohly uspokojiti vlastníky nemovitostí, což jest tím přirozenější, uváží-li se, že byly spolky tyto omezeny na určité území, že pravidlem též byly zavázány obtížiti statky jen do jisté, ne příliš značné výše, ovšem v zájmu držitelů zástavních listů — nehledě ani k tomu, že udělení zápůjčky (obzvláště pro přísné odhady statků a pod.) bylo spojováno s nepoměrnými náklady a jinými obtížemi.

To jmenovitě zavdalo podnět, že počaly se tvořiti akciové společnosti jakožto ústavy pro úvěr pozemkový nebo hypoteční banky a rovněž i že vznikla k těmž účelům „zapsaná společenstva“ (tak na př. národní společnost pro hypoteční úvěr ve Štětíně dle koncesse z 10. října 1871 a j.).

Kdežto před rokem 1862 byl v Německu jen jediný bankovní ústav tohoto druhu (bavorská hypoteční a směneční banka z r. 1834), povstalo od roku 1862 v době zcela krátké na 30 hypotečních bank (srovn. něm. osnovu str. 101), jež dle stanov svých sprostředkují reální úvěr tím způsobem, že vlastníku nemovitosti poskytují hypoteční zápůjčku ve vlastním jméně a na základě těchto svých hypotečních pohledávek vydávají listy zástavní (hypoteční listy, hypoteční úpisy, hypoteční podilové úpisy atd.) buď majiteli, buď na určité jméno znějící, a to tak, že buď bezprostředně odevzdávají zástavní listy ty jako valutu zápůjčky dlužníku anebo že valutu tomuto hotově vyplatí a tuto pak prodejem listů zase nahrazenou dostávají. Stanovy bank těchto vykazují velké rozmanitosti; avšak základní zásada všech těchto bank, kterou přijaly ze systému nových krajinských listů zástavních, jest, že oproti úhrnnému obnosu zástavních listů musí státi stejný obnos hypotečních pohledávek, tak že každý zástavní list má kryt býti bankovní hypoteční pohledávkou ovšem ne určitou, nýbrž kteroukoliv. Jsou tedy tyto zástavní listy tak zvanými „zabezpečenými cennými papíry“, a staly se v novější době oblíbeným prostředkem pro bezpečné ukládání kapitálu.²²⁾

Avšak obor činnosti těchto ústavů jen při menšině bank omezen jest na poskytování hypotečních zápůjček a vydávání zástavních listů na základě běžných peněz.²³⁾

Stanovy daleké většiny těchto bank připouštějí nejen ještě značný počet jiných reálním úvěru sloužících obchodů (na př. nabývání, zastavování, sprostředkování, pojišťování, vyplácení hypotek, pak sprostředkování a obstarávání prodejů nemovitostí atd.)²⁴⁾

²²⁾ Srovn. též pozn. 19. V Německu obnášela r. 1879 úhrnná summa obíhajících zástavních listů přes 1 miliardu marek, jak něm. osnova (str. 18.) vykazuje. Nejnovější normativní ustanovení pro pruské hypoteční banky z 27. června 1893, srovn. dále (v § 3 pozn. 44.)

²³⁾ Frankfurtská a wirttemberská hypoteční banka. Viz něm. osnovu str. 103., pozn. 2.

²⁴⁾ Brunšvicko-hannoveránská hypoteční banka, frankfurtský hypoteční úvěrní spolek, meklenburská hypoteční a směneční banka, německá banka pro úvěr pozemkový v Gothě, severoněmecká banka pro úvěr pozemkový v Berlíně, hypoteční banka v Hamburku. Viz něm. osnovu str. 103., pozn. 3.

nýbrž dovolují i provozování některých bankovních obchodů, nebo depositních a inkasovních obchodů,²⁵⁾ ba i všechny druhy bankovních obchodů bez omezení.²⁶⁾

Rovněž jest mnohým takovým ústavům dovoleno, poskytovat zápůjčky obcím a korporacím i bez hypotekární jistoty a zároveň vydávati dlužní úpisy (obligace) na základě těchto zá-půjček.²⁷⁾

Mimo to, že přísluší vládám právo dohledu propůjčené oproti všem těmto ústavům — (u některých ústavů povinnost dohledu, viz osnovu, str. 105, pozn. 9), — hledí tyto ústavy zabezpečiti jistotu zástavních listů od nich vydaných a buď na určité jméno, neb majiteli znějících hlavně tím, že jednak úhrnný obnos vydaných zástavních listů nesmí překročiti úhrnnou sumu získaných hypotekárních pohledávek, jednak že *ve většině* stanov a reglementů nalézá se ustanovení, dle něhož věřitelům ze zástavních listů příslušetí má právo, aby přede všemi jinými věřiteli ústavu z hypotekárních pohledávek, ku krytí zástavních listů určených, zaplacení došli. Dle toho lze pak vzhledem na způsob tohoto pojištění zástavních listů rozdělití německé hypoteční banky ve čtyry kategorie, a sice:

- a) v takové, v jichž stanovách, jak svrchu podotčeno, vyslovena jest jen všeobecná zásada rovnováhy mezi zástavními listy a hypotekárními pohledávkami, anebo všeobecně dáno ujištění, že hypotekární pohledávky vedle ostatního jmění banky, nebo že především pohledávky hypotekární a napotom i ostatní jmění banky k uspokojení majitelů zástavních listů mají sloužiti;²⁸⁾
- b) ve společnosti, v jichž stanovách věřitelům ze zástavních listů výslovně zajišťuje se právo přednosti před ostatními

²⁵⁾ Národní společnost pro hypoteční úvěr ve Štětíně, lipská hypoteční banka, saská hypoteční banka a j. v. Uvedeny jsou v něm. osnově str. 103., pozn. 4. a 5.

²⁶⁾ Bavorská spolková banka, bavorská obchodní banka, bavorská hypoteční a směneční banka, spolková banka v Norimberce a j. v. Uvedeny jsou v něm. osnově l. cit. pozn. 6.

²⁷⁾ Brunšvícko-hannoveránská hypoteční banka, pruská hypoteční akciová banka a j. v. Viz osnovu l. cit. pozn. 7.

²⁸⁾ Uvedeny jsou v něm. osnově str. 101 ad 1—15.

věřiteli, aniž by však bylo zároveň ustanoveno, že přísluší držba nebo spoludržba listin zvláštnímu organu k tomu určenému;²⁹⁾

- c) v ústavy, dle jichž stanov propůjčuje se věřitelům ze zástavních listů právo přednosti, nebo právo zástavní na nabyté pohledávky a zároveň též držba nebo spoludržba listin zvláštnímu organu;³⁰⁾
- d) konečně ve společnosti, které hledí zjednatí jistotu věřitelům ze zástavních listů tím, že získávají přímo pro ně pohledávky hypotekární.³¹⁾

Jest však zřejmo, že ustanovení tato přijata ve stanovách bankovních ústavů ad a—c uvedených, k úplnému zajištění práv držitelů zástavních listů nikterak nedostačují.³²⁾

V ústavu sub. d) uvedeného jest právní poměr potud jiný, že hypotekární pohledávky jsou tu vlastně vlastnictvím držitelů zástavních listů, kdežto banka jeví se tu jen jako jich správkyně neb mandatár (čl. 1. stanov); proti tomu však jest opět uvážiti, že vklad zástavního práva do hypoteční knihy pro neznámé a stále se měnící oprávněné nelze si dobře představití, a také většinou německých hypotekárních řádů vůbec se nepřipouští.³³⁾

²⁹⁾ Tamtéž ad 16 a 17.

³⁰⁾ Vyjmenovány tamtéž ad 18—27.

³¹⁾ Něm. osnova ad 28; totiž jen Bremská hypoteční banka. Její stanov viz v něm. osnově, str. 128 a násl.

³²⁾ Srovn. též Brunnera v Endemannově Handbuch II., § 199 str. 202 a Cohna tamtéž III., § 428.

³³⁾ Srovn. Motivy k něm. osnově obč. zák. IV. str. 635 a 641 („Was den Gläubiger anbelangt, so schreiben die Landesgesetze die Eintragung auf den Namen ... vor“); k tomu §§ 13 a 23 pruského řádu o knihách pozemkových, o nabytí vlastnictví a zadlužení nemovitostí z 5. května 1872 (Berlín, nákladem Deckera 1887), str. 7, 9. K tomu ale též § 54 téhož zákona knih. „Der Erwerb der Hypothek oder Grundschuld durch Abtretung — hängt nicht von der Eintragung ab“, a § 55, dle něhož není potřeba, aby určitě jmenován byl *nový* nabyvatel (Blanko-Abtretung), nýbrž platí pak postoupení majiteli; kdežto však, postoupil-li se knihovní dluh bez osobního nároku, nárok tento pomine (§ 52). Podobně i osnova něm. obč. zák. §§ 1109, 1112 a Motive III., str. 744 a násl. 748 a násl. a k tomu též

Co se především dotýče všeobecného ad a) uvedeného ustanovení stanov, jímžto se propůjčuje majitelům zástavních listů právo přednosti, jest ustanovení to naproti věřitelům ústavu bezúčinným, a poskytuje držitelům zástavních listů nejvýše jen obligační nárok proti ústavu samému.

Ne příliš výhodnějším jeví se právní poměr u bank ad b) uvedených.

V případě ad c) naznačeném má býti tím, že se propůjčuje držba nebo spoludržba listin zvláštnímu organu, získáno pro držitele zástavních listů právo ruční zástavy na nabytých hypotečních pohledávkách.

Naproti tomu vyskytují se však již dle jednotlivých německých partikulárních zákonů důležité pochybnosti;³⁴⁾ mimo to lze ale ještě obzvláště pro případ konkursu ústavu činiti námitky velepodstatné.

Především zůstává vždy pochybným, zdali v případě, že by ústav přes to pohledávku hypotekární jinému postoupil, nebo zastavil, anebo že by ji někdo třetí exekvoval, tato ustanovení stanov oproti tomuto třetímu vždy a bezvýmínečně účinnými byla. Dále jest ve většině případů (jen výjimkou ustanovuje se k uschování listin notář, kterého volí výbor držitelů zástavních listů) zástupcem majitelů zástavních listů a zároveň opatrovatelem listin vládní kommissař, a to buď sám, nebo ještě se zvláštním opatrovatelem ručních zástav; jímž bývá pravidelně některý úředník banky.

Avšak vládní kommissař vystupuje tu na základě veřejného zmocnění, nikoli však na základě soukromoprávního mandatu; také má zajisté jen velmi zřídka v úmyslu, takovýto mandat jemu zcela neznámých držitelů zástavních listů převzítí, nehledě ani na množství těchto neznámých a stále se měnících držitelů, ani

str. 635 a 636 („Die Eintragung für den Inhaber der Schuldurkunde, falls die Forderung aus einer Schuldverschreibung auf Inhaber hervorgeht, wird in keinem der geltenden Hypothekengesetze geregelt“). — Srovň. též dále § 7.

³⁴⁾ Viz pruský řád o knihách pozemkových ze dne 5. května 1872 § 47 a k tomu něm. osnov. str. 20 — viz též pozn. 33.

k tomu, že každý držitel zástavního listu odvoláním může mandat učiniti illusorním, což ovšem se stane smrtí jeho, neb smrtí mandatáře.

Ještě méně však hodí se úředník banky samé za mandatáře držitelů zástavních listů.³⁵⁾

Vady a nedostatky takovéhoho zajištění práv držitelů zástavních listů objevují se však zvláště v případě konkursu ústavu.

Neboť dle německého konkursního řádu z 10. února 1877 nelze především vůbec smlouvou takovéto generalní právo přednosti pro zástavní věřitele propůjčiti.

Pořad konkursních věřitelů jest ustanoven předpisy rázu veřejnoprávního (§§ 54. a násl. něm. konk. řádu, a k tomu osnova str. 19 a násl.).

Naproti tomu lze však zvláštního práva přednosti nabytí jen smluveným právem zástavním (§§ 709, 710 něm. soudn. řádu) a sice musí toto smluvené zástavní právo, má-li předcházeti pozdějšímu zájemnímu právu, vyhovovati předpisu § 709 něm. soudn. řádu a obzvláště ustanovením obsaženým v §§ 15—17 uvozovacího zákona ke konk. řádu a v §§ 3, 40, 41 konk. řádu,³⁶⁾ to jest musí býti právem „ruční zástavy“.

³⁵⁾ Viz motivy něm. osnovy l. cit. (str. 20, 21), a dále Volz: l. cit. str. 10 a násl., Tinsch l. cit. str. 14. a násl.

³⁶⁾ §§ 15., 16. a 17. uvozov. zák. k něm. konk. řádu a § 40. konk. řádu znějí: § 15. uvozov. zák. „Práva ruční zástavy ve smyslu § 40. konkursního řádu na pohledávkách a jiných majetkových právech stávají jen: 1. když třetí dlužník o zastavení jest zpraven; 2. když zástavní věřitel, nebo někdo třetí za něho hmotné věci, na něž právo zástavní má nabyto býti nebo listiny o pohledávce nebo jiném majetkovém právu vydané v uschování vezme a podrží; 3. když zastavení jest vloženo do pozemkových a hypotečních knih“. — § 16.: „Předpisy zákonů zemských, které po nabytí práva ruční zástavy více z náležitostí v §§ 14., 15. výtčených anebo ještě dalších náležitostí stanoví, zůstávají nezměněny“; — § 17. „Zákonodárství zemskému zůstává vyhrazeno, vydati ustanovení o tom, pokud: 1. majitelům zástavních listů od obcí nebo jiných sdružení, od korporací, akciových společností, kommanditních společností na akcie nebo společenstev vydaných, nebo majitelům jiných podobných cenných papírů na základě získaných pohledávek vydaných, právo ruční zástavy na těchto pohledávkách ve smyslu § 40. konkursního řádu propůjčeno

Tedy jen potud, pokud právem předností, nebo právem zástavním, držitelům zástavních listů dle stanov poskytnutým, skutečně způsobeno jest právo ruční zástavy, jeví takovéto právo v případě konkursu ústavu účinek.

Avšak dle § 40. konk. ř. a dle §§ 15. a 16. uvozovacího zákona ku konk. řádu jest právo ruční zástavy na pohledávaních jen tehdy uznáno, když buďto dotčený dlužník o zastavení jest zpraven, aneb když zástavní věřitel, nebo někdo třetí za něho listiny o pohledávce vydané v opatrování vzal a podržel, nebo je-li zastavení vloženo do knih pozemkových a hypotečních — předpokládáje mimo to ve všech případech, že jest zástavní právo i dle občanského práva platně a sice s účinky ruční zástavy nabyto.

Jest však zřejmo, že při ústavech se zástavními listy nehodí se způsob prvý, kde má býti třetí dlužník o zastavení zpraven. (Srovn. k tomu motivy k § 4. něm. osnovy str. 42 a 43). Že pak způsob druhý povážlivý jest, zvláště jedná-li se, aby listiny uschovány byly vládním kommissařem nebo bankovním úředníkem, bylo již svrchu dokázáno a zřízení zvláštního opatrovníka zástav jeví se býti rovněž pochybným (viz též německou osnovu, str. 21.).

Při vkladu do knih hypotečních jsou opět na závalu předpisy zákonů partikulárních, poněvadž dle platných řádů hypotečních jest vklad práva zástavního pro nejmenované věřitele jen velmi pořídku připuštěn (viz pozn. 33 a 34).

Mimo to musí však zastavení býti platným i dle občanského práva.

Nehledě ale ani ku zvláštním ustanovením v jednotlivých občanských právech není tomu tak již dle obecně platných zásad právních.

Základem pro nabytí práva ruční zástavy jest dle uveděného „zástavní smlouva“. Tato však vyžaduje (vedle určité formy

---

býti může.“ — § 40. konk. řádu: „Věřitelé, kteří na hmotné věci movité, na pohledávce nebo na jiném majetkovém právu dlužníkově mají právo ruční zástavy, mohou žádati z těchto jim zastavených předmětů majetkových oddělené uspokojení pro své pohledávky, a sice především pro útraty, pak pro úroky a posléze pro kapitál.“

dle práv partikulárních) určitého označení zastaveného předmětu.

Avšak za takové označení nelze pokládati všeobecné prohlášení ve stanovách „že veškerost pohledávek má všem (přítomným i budoucím) věřitelům ze zástavních listů sloužiti za zástavu“. ³⁷⁾

Jest tedy zřejmo, že zřízení ruční zástavy dle těchto stanov, které by zcela nepochybně účinkovalo, vzhledem ku předpisům německého konkursního řádu, uvozovacího zákona k těmž a německého soudního řádu dá se stěží mysliti. ³⁸⁾

Uznávajíc vše to, pohnulo se německé zákonodárství opět a opět zjednatí věřitelům zástavních listů věcnou jistotu a právo přednosti ³⁹⁾ před jinými věřiteli. ⁴⁰⁾

Tak zvláště následkem petice od více hypotečních bank, na říšský sněm podané, byl usnesením říšského sněmu ze dne 21. prosince 1876 vyzván říšský kancléř, aby se postaral o zákonné, pro celou říši jednotné upravení této otázky.

Následkem toho předložena byla německému říšskému sněmu zmíněná již osnova zákona „o právu ruční zástavy pro zástavní listy a podobné dlužní úpisy z 11. března 1879“ s motivy, jejíž

---

³⁷⁾ Tomuto nedostatku hledělo se odpomoci tím, že označována veškerost hypotekárních pohledávek jakožto „universitas“. Tak Ströhl str. 20. a násl. Naproti tomu Tinsch l. cit. str. 17., 19. a j. v.

³⁸⁾ „A i kdyby dle toho neb onoho zemského zákona zřízení nebylo bez účinku, setkávalo by se přece dle konkursního a soudního řádu všude s obtížemi a pochybnostmi“ (viz osnovu, str. 21.).

³⁹⁾ Dr. Julian Goldschmidt na j. m. („Deutsche Hypothekenbanken. Kritik und Reformenvorschläge“) navrhuje zejména k reorganizaci pruských ústavů hypotekárních, aby zřízen byl velký ústav ústřední (Central-Institut), hlavně podle vzoru ruské ústřední společnosti pro úvěr pozemkový, kterému by připadla úloha, aby na základě zástavních listů lokálních pruských ústavů vydával generální listy zástavní. Srovn. hl. odd. XII str. 218 a násl. — Tím by ovšem získaly zástavní listy co do své ceny tržní a hodnoty bursovni — avšak reální jistoty by tím papíry ty nedosáhly, nenabyvše vzdor tomu zákonného práva zástavního. Srovn. též pozn. 19.

⁴⁰⁾ Tak již r. 1868 ve spolkové radě severoněmeckého spolku návrhem zákona o zřízení úvěrních ústavů pro hospodářské i městské pozemky. Srovn. Busch Archiv sv. XV. 235. a násl.

hlavní ustanovení dotýkají se právě zřízení ruční zástavy (§§ 1—9) a opatrovníka zástav (§§ 10—23 a to notáře, § 10).

Zástava ruční dle této osnovy se zřizuje:

1. zanešením hypotekárních pohledávek, které mají být zastaveny, v nepřetržitě řadě do „knihy zástav“ (§ 2), a zároveň
2. vyplněním jedné ze tří podmínek v § 3. uvedených a to:
  - a) svěřením opatrovnictví listin hypotekárních pohledávek se týkajících na zástupce věřitelů zástavních listů buď samotného („opatrovník zástav“, „P f a n d h a l t e r“) nebo společně s ústavem, avšak tak, že bez opatrovníka s listinami disponovati nelze; aneb
  - b) tím, že zastavení poznamená se ústavem i opatrovníkem na listině o hypotekární pohledávce vydané, a to s údaním čísla zanešení v knize zástav; nebo
  - c) vkladem do pozemkové nebo hypoteční knihy, ovšem pokud to zemské zákony dovolují (§ 3).

Opatrovník zástav jest zákonným zástupcem držitelů zástavních listů. Ustanovuje jej sice ústav sám (§ 10); avšak odvolání jeho děje se pravidelně (§ 11. odst. 2.) jen na základě usnešení shromážděných věřitelů ze zástavních listů (§ 11. odst. 1.).

Návrh zákona klade dále hlavní důraz na to, aby bylo zřízeno zastoupení všech věřitelů ze zástavních listů, a sice jednak shromážděními těchto, jednak také výborem nejméně dvoučlenným, jehož volba ale jest úplně zůstavena věřitelům zástavních listů (§ 22. osnovy a str. 65. motivů). Výbor má opatrovníka zástav při jeho jednáních podporovati a kontrolovati (§ 22.).

Zástavní právo může býti pravidlem, pokud zákon neustanovuje jinak, k platnosti přivedeno od jednoho každého věřitele ze zástavních listů z kterékoli jeho volbě zůstavene pohledávky (§ 9). V případě konkursu ustanovuje shromáždění držitelů zástavních listů, máli nastoupiti nucená likvidace (§ 22.) již pak provádí opatrovník zástav pod soudním dozorem (§§ 24. až 40.).

Návrh ten, jak již bylo podotčeno, posud zákonem se nestal.

Mezitím však nastoupila opět osnovou uvozovacího zá-

kona ⁴¹⁾ k občanskému zákoníku pro německou říši potud důležitá změna, že vysloveno tu v čl. 14. zrušení ustanovení §§ 14.—16. uvozovacího zákona ke konkursnímu řádu a změna § 17. ad 1. o propůjčení práva ruční zástavy dle práv zemských ve prospěch věřitelů ze zástavních listů. ⁴²⁾

Tato změna byla tím odůvodněna, „že dotyčné instituce práv zemských mohou úplně vystačiti s předpisy občanského zákona o nabytí zástavního práva na věcech movitých a na právích“ (motivy str. 122. ad § 17. in fine). „Neboť musí prý proveden býti princip, že zástavní práva jsou v konkursu i mimo konkurs stejně účinná, čímž ale pozbývají §§ 14.—16. uvozovacího zákona ke konkursnímu řádu svého významu“ (motivy str. 121.).

Dle osnovy občanského zákoníka pro říši německou má přestati právo ruční zástavy ve smyslu § 40. konk. ř., a zavedeno býti jen jediné zástavní právo a to povahy práva občanského a nikoli práva konkursního.“ (Motivy k osnově uvozovacího zákona str. 122. ku čl. 14.).

Srovn. zvláště v motivech citované §§ 1112., 1136., 1138., 1225., 1226., 1208., 1147. osnovy k občanskému zákoníku; dále ale též §§ 1206., 1211., 803., 804., 828.—833., 874.—881., 1086. ⁴³⁾

⁴¹⁾ „Osnova“ uvozovacího zákona k občanskému zákoníku pro německou říši“. První čtení. S motivy. Úřední vydání. Berlin a Lipsko. Nákladem J. Guttenberga (D. Collin) 1888.

⁴²⁾ Čl. 14. osnovy uvozovacího zákona zní: „Předpisy uvozovacího zákona ku konkursnímu řádu se mění I. Předpisy §§ 14. až 16. se zruší. II. § 17. jest změněn takto: I. Zemskému zákonodárství zůstává vyhrazeno vydati ustanovení, dle nichž majetníkům dlužních úpisů, které od obcí nebo jiných sdružení, korporací, akciových společností o zápůjčkách byly vydány, může býti propůjčeno právo přednosti před neprivilegovanými věřiteli konkursními, jichž pohledávky povstaly později, a to tím způsobem, že pohledávky, jimž má býti dána přednost, zanesou se do veřejné dlužní knihy“

⁴³⁾ §§ 1106.—1124. osnovy obč. zákona pro říši německou jednají o hypotece s listem hypotečním („Briefhypothek“); §§ 1125.—1134. („Sicherungshypothek“); §§ 1135.—1144. o pozemkovém dluhu; § 1145.—1205 o zástavním právu na věcech movitých (právo ruční zástavy); §§ 1206.—1226. o zástavním právu na právích; §§ 826.—847. o právích na pozemcích; §§ 1062.—1105. o hypotece bez listu hypotečního; §§ 797.—825. o držbě a detenci; §§ 874. až 880. „o převodu jednáním právním“ („nabytí vlastnictví věcí movitých“).

Osnova občanského zákonníku pro říši německou nepokládá zástavní právo ku pohledávkám za právo ruční zástavy, nýbrž jen za analogon práva ruční zástavy k věcem. Dle této osnovy (§ 1206) jest totiž na zástavní právo ku právu obdobně užití předpisů o právu ruční zástavy, pokud nevyplývá z §§ 1207.—1226. něco jiného. Dle § 1147. osnovy k občanskému zákonníku vyžaduje se k nabytí práva ruční zástavy právním jednáním „smlouva zástavní“, to jest „smlouva mezi vlastníkem zástavy a věřitelem za současného předání a přijetí detence zástavy uzavřená a obsahující projev vůle smlouvajících se stran, že zástavní právo má vzniknouti“ (§ 1147. odst. 1.). Při tom jest přihlížeti též k předpisům §§ 803., 804., 829., 874. ad 3, 875.—877., 880. (viz § 1147. odst. 2.).

Jedná-li se o nabytí práva zástavního k právu, má se dle § 1208. přiměřeně užití předpisů platících pro případ převodu onoho práva, pokud zákon neustanovuje jinak.

Budou tedy rozhodovati zejména jedná-li se o zástavní právo k hypotekárním pohledávkám, pokud není zvláštních ustanovení, předpisy §§ 826. a násl., zvláště však §§ 828. a násl. (§§ 826.—847.: „Všeobecné předpisy o právech na pozemcích“). Obzvláště vyžaduje se ku převodu práv na pozemcích právními jednáními smlouva mezi zapsaným oprávněným a nabývajícím uzavřena a vklad její do knihy pozemkové „pokud zákon neustanovuje jinak“ (§ 828. odst. 1.).

Avšak již z toho zřejmo, že ustanoveními osnovy občanského zákona pro Německo a zejména neustálým odkazováním na jiná zákonná ustanovení téměř v každém článku se opakujícím a dále četnými výhradami („pokud nestávají zvláštní předpisy“ a pod.) jasnost a srozumitelnost zákona velice trpí (jak již také s mnohých jiných stran ku př. od Tinsche na j. m. str. 42. bylo vytýkáno). Obzvláště však připouští se právě vzhledem k uvedeným ustanovením osnovy vznik zástavního práva ku pohledávkám hypotekárním smlouvou vlastně jen ohledně určitých

Viz osnovu občanského zákonníku pro říši německou. Úřední vydání. K tomu „motivy“ III. sv.: „Právo věcné“ str. 742.—779. k §§ 1106.—1134.; str. 780.—796. k §§ 1135.—1144.; str. 797.—851. k §§ 1145.—1205.; str. 851.—869. a k §§ 1206.—1226.; str. 136.—256. k §§ 826.—847.; str. 575.—742. k §§ 1062.—1105.; str. 80.—135. k §§ 797.—825.; str. 333.—352. k §§ 874.—880.

předmětu, kdežto se při ústavu zástavních listů jedná o zastavení veškerosti hypotekárních pohledávek ve prospěch veškerosti věřitelů ze zástavních listů.

Za takových poměrů lze stěží doufati, že tato tak důležitá otázka zástavních listů v Německu v nejbližším čase uspokojivě bude rozřešena.⁴⁴⁾

⁴⁴⁾ Dle nejnovějšího regulativu (srovn. Min. Blatt für die gesammte innere Verwaltung in den kgl. preussischen Staaten ze dne 15. srpna 1893, str. 152. a násl.), který příštím pruským hypotečním bankám základem pro stanovy býti má (srovn. tamtéž cirkulář k regulativu tomu ze dne 27. června 1893 ad 1) byla zavedena k zajištění zástavních listů mnohá vhodná ustanovení, zejména co do ukládání peněz (uložením u bank, kupováním a v zástavu vzetím vlastních listů zástavních, též i cenných papírů dle zásad při říšské bance platných), co do přijímání vkladů (na úrok jen proti výpovědi nejméně čtyřnedělní, vkladů kdykoliv splatných jen bez úroků) co do sprostředkování inkassa (směnek, poukázek, cenných papírů) — co do koupi pozemností (pouze a jediné k vlastní potřebě pro obchodní místnosti, neb k zjištění společností pohledávek), co do odhadu a zadlužení nemovitostí (do $\frac{2}{3}$ hospodářské nemovitosti, do $\frac{1}{2}$ event. $\frac{6}{10}$ městské — lesy a pod. nejvýše do $\frac{1}{3}$); co do vkladu zápůjček (pravidelně v prvním pořadí); co do valuty, která se musí vždy hotově dlužníku vyplatiti; co do výpovědi a amortisace kapitálů a splacení zástavních listů (tak zejména: že při nevyhovitelných pohledávkách amortisačních musí obnášeti umořovací část nejméně $\frac{1}{2}\%$ zápůjčky; že počátek amortisace nesmí se na delší dobu než 10 let prodloužiti; že dlužníku přísluší vždy právo po 10 letech celý kapitál neb část výpovědět; že obnos zástavních listů musí se vždy rovnati obnosu pohledávek a to nejen co do kapitálu, nýbrž i co do summy ročních úroků, a že musí alespoň $\frac{1}{2}$ kapitálů býti amortisačních, nevyhovitelných; že nesmí se vydávati zástavní listy, jichž majitelé by měli právo výpovědi, jakož i že nesmí část, ve které se zástavní listy vyplatí, převyšovati cenu nominální t. j. zákaz praemie; co do nejvyššího obnosu vydaných zástavních listů (— nejvýše 15krát, máli ústav splaceného kapitálu méně než 10 millionů, máli větší kapitál splacený nejvýše 20krát tolik); co do obsahu ročních bilancí a zpráv a j. více.

Dle cirkuláře ze dne 27. června 1893 („Cirkulär an sämtliche kgl. Regierungspräsidenten und an den kgl. Polizeipräsidenten in Berlin betreffend die Concessionirung von Hypothekenbanken“) — vztahují se ustanovení tato na banky hypoteční, jimž vedle zákona ze dne 27. června 1893 bude uděleno povolení k vydávání zástavních listů majiteli svědčících (ad 1). Ustanovení regulativu tohoto mají však jen povahu „zásad správních“, anť nebyly ve formě zákona vydány, nevízi tudíž formelně úřady státní (ad 2). Obzvláště sobě zachovává vláda právo, v každém případě, když by žádáno bylo

Ve Francii,

Anglicku, Belgii, Itálii, Uhrách, Švédsku, Rusku, Dánsku.

§ 4.

Ve Francii upraveny jsou právní poměry hypotečních ústavů dekretem ze dne 28. února 1852 „sur les sociétés de crédit foncier“⁴⁵⁾ dle něhož společnostem, které poskytují statkářům nevypověditelné, amortisací splatitelné zápůjčky na hypotéky, může býti od presidenta republiky koncessí uděleno právo, vydávati obligace nebo zástavní listy („lettres de gage“) (čl. 1.—5.).

Zástavní listy znějí buď na určité jméno nebo majiteli; — i tu platí známá základní zásada, že jich úhrnný obnos nesmí převyšovati obnos nabytých pohledávek.

Dle pozdějšího dekretu z 21. prosince 1852 a revidovaných stanov „Crédit foncier de France“ z r. 1859 stačí vidování zástavních listů guvernerem ústavu; před tím pak vykonával je notář.

Majitelům zástavních listů přísluší žaloba jediné proti společnosti („directement contre la société“ čl. 17.).

Společnosti příznány jsou jistá privilegia a to jmenovitě obledně urychlení exekuce (titre III čl. 26.—42.) obledně předcházejících zákonných hypotek a nevložených privilegií a j. více.

Naproti tomu jest však společností zapovězeno, jiného druhu obchody se zabývati (§ 44.).

za koncessí, zkoumatí nejen, jeli ústavu takového potřebí, nýbrž i veškeré momenty, ze kterých lze seznati, zdali ústav hoden jest důvěry k tomu potřebné (ad 2).

Poněvadž pak těmito normativními předpisy bankám hypotečním udělena zejména větší volnost při ustanovování ceny pozemků, o jichž zadlužení se jedná, nastává též nutnost, aby státní úřady, které jsou k doзору nad ústavu těmi povolány, zvýšily pozornost a péči svou, a to obzvláště, aby nepřipustily, by snad nepřiměřeným oceňováním pozemností jistota zástavních listů trpěla (ad 3).

Srovn. ostatně mimo uvedený min. list též zvláštní otisk normativních nařízení těch i s cirkulářem ze dne 27. června 1893, který vydala firma J. F. Starcke v Berlíně W Charlottenstrasse 29

⁴⁵⁾ Viz zákon ve sbírce francouzských zákonů (svrchu § 1., pozn. 3.) „nouveau Code General de lois françaises“ od M. Em. Duranda (Marchal, Billard, Paris 1890 str. 873. a násl.).

Avšak právo přednosti držitelům zástavních listů pro půjčeno není. (Srovn. zákon výše uvedený ve sbírce v pozn. 45.).

V Anglii (zákon z 29. června 1865 Vict. 28 a 29 Chapt. 78 a dodatečný zákon ze 4. července 1870. Vict. 33 a 34 chap. 20) mohou společnosti, oprávněné ku poskytování zápůjček proti immobilární jistotě vydávati zástavní listy (Mortgage debentures), pokud jich obor působnosti jest omezen na poskytování zápůjček na určité předměty immobilární a na vypůjčování peněz proti vydávání zástavních listů.

Nabytá pojištění, pokud na jich základě mají býti vydány zástavní listy, musí býti přihlášena k zápisu do veřejné knihy.

Tato kniha vede se pro každou jednotlivou společnost u úřadu, zřízeného pod jménem „Office of Land Registry“ ku vyhotovování listin o právních poměrech na statcích a pozemcích.

Na základě takto registrovaných pojištění a až do výše jich úhrnného obnosu může pak společnost vydávati zástavní listy. Zástavní listy musí býti před vydáním předloženy u „Office of Land Registry“, kdež vede se druhá veřejná kniha „register“ to zástavních listů, do níž zanášejí se zástavní listy dle čísla, obnosu a doby splatnosti. Na zástavních listech samých poznamená se den předložení a číslo stránky registru, neboť jinak by neposkytovaly držitelé žádných práv.

Hlavním bodem jest ovšem i zde rovnováha⁴⁶⁾ mezi zástavními listy a registrovanými kusy majetkovými, na jichž základě byly vydány.

Tyto předměty majetkové, zástavním listům co zajištění sloužící ručí výhradně držitelům zástavních listů za kapitál a úroky.

Společnost nemůže disponovati těmito pojištěními k jiným účelům potud, pokud není jich uvolnění v registru zanešeno.

Propuštění čili uvolnění takovéto jistoty⁴⁷⁾ připouští se pro listy zástavní jen tehdy, je-li dokázáno, že není porušena

⁴⁶⁾ Srovn. § 7. str. 48, 49.

⁴⁷⁾ Srovn. k tomu podobné ustanovení rak. zák. z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. §§ 1., 5.

rovnováha mezi úhrnnou sumou zástavních listů a předmětů majetkových pro zástavní listy takto závazných. (Srovn. k tomu § 1. odst. 2. rak. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 r. z).

Každý držitel zástavních listů může i pro dlužné úroky i pro kapitál — aniž by to bylo na úkor žalobnímu právu jeho — žádati za zřízení „receiver-a“, jemuž by příslušelo pečovat o právích jeho i ostatních držitelů zástavních listů; „receivera“ jmenuje soud a udělí mu potřebné instrukce.

Receiver vymáhá všechny platy, z těch pak zapraví nejdříve útraty a pak dlužné úroky i kapitál držitelů zástavních listů.

Je-li s touto úlohou hotov, pomíjí jeho úřad.

Belgie nemá vlastně všeobecného zákona o právním ústavu zástavních listů.

Arrêtem z 29. června 1835 byla anonymní společnosti „Banque fonciere“ udělena koncesse ku poskytování hypotekárních zápůjček a vydávání záručitelných dlužních úpisů až do obnosu hypotekárních pohledávek těch.

Za dlužní úpisy ty jsou zastaveny hypotekární pohledávky společnosti náležející a mimo to i veškeré její jmění.

V Itálii vydán byl zákon o bankách hypotekárních dne 14. června 1866 („legge sul Credito fondiario nel Regno d'Italia“), který částečně souhlasí s francouzským zákonem z 28. února 1852, (viz str. 25), a dále zeměpansky potvrzené nařízení ministerstva obchodu z 25. srpna 1866 o nejvyšším a nejnižším obnosu zápůjček, o slosování a annullování zástavních listů, jakož i o vládním dohledu. Povolení ku zřízení úvěrního pozemkového ústavu může býti uděleno pravidelně jen zákonem (čl. 23. zák.). Zápůjčky vyplácejí se v zástavních listech znějících buď majiteli neb na určité jméno. Banka jest omezena jen na obchody hypotekární a to: 1. poskytování hypotekárních zápůjček na první hypotéku do první polovice pozemkové ceny; 2. nabývání a přeměňování zápůjček takých dle způsobu ad 1. zmíněného; 3. vydávání 5% zástavních listů a 4. poskytování běžných úvěrů proti hypotekární jistotě (čl. 3.). Banka jest pod dohledem vlády (čl. 25.), obnos zástavních listů nesmí převyšovati obnos hypotekárních pohledávek a zástavní listy pak spolupodpisuje vládní kommissar (čl. 3. a 25.).

Držitelům zástavních listů přísluší práva jen proti ústavu;

jich pojištění spočívá ve veškerosti nabytých pohledávek hypotekárních (čl. 8.).

Společnost požívá podobných privilegií jako dle francouzského dekretu z 28. února 1852.

V Uhrách⁴⁸⁾ jest upraven ústav zástavních listů zákonem z 19. června 1876 (zákoník str. 354. a násl.).

Dle tohoto zákona jsou oprávněny k vydávání zástavních listů jak akciové společnosti, jichž obchodní působnost hledí si výhradně hypotekárních obchodů, nebo aspoň dle stanov na hypotekární obchody jest omezena — tak i družstva, utvořená statkáři ku krytí vlastních úvěrních potřeb (§ 1.).

Před emissí zástavních listů musí býti založen zvláštní bezpečnostní fond, obnášející nejméně 200.000 zl. (§ 4.); vedle toho ručí jakožto kauce držitelům zástavních listů i hypotekární pohledávky, emissí za základ sloužící, aneb nemovitosti (§ 6. ad 5.), což také při jednotlivých hypotekárních pohledávkách dlužno knihovně poznamenati (§§ 5., 8., 17. a 18.).

Vedena-li exekuce na předmět majetkový, který takto jest ustanoven ku krytí listů zástavních, má se zřídití pro držitele zástavních listů kurátor (§ 22.); exekuce na takovýto předmět majetkový jest neplatnou (§ 24.). Byl-li by na jmění ústavu uvalen konkurs, mají býti zapraveny pohledávky ze zástavních listů z předmětů k zajištění jich určených „přede všemi ostatními, ke konkursu ústavu přihlášenými pohledávkami“ (§ 27.). Srovn. pozn. 49.

Jmění určené za kauci (§ 6.) tvoří zvláštní podstatu⁴⁹⁾

⁴⁸⁾ Srovn. Uherský zemský zákon z 19. června 1876 vyhlášený 20. června 1876 čl. XXXVI. „o pojištění zástavních listů“ (str. 354.—364. uherského zemského zákoníka z r. 1876. Budapešť 1876, nákladem Morice Rátha).

⁴⁹⁾ Zajisté však ne zvláštní konkursní podstatu ve smyslu rak. konk. řádu. Srovn. k tomu §§ 51. a násl. 152., § 153., 173.—179. uher. konk. řádu (zák. čl. XVII. z r. 1881), jež jednají podobně jako něm. konk. řád (zvl. § 395. a násl.) „o odděleném uspokojení věřitelů“. Srovn. k tomu dále Dr. Benjamin Zsögöd „Das ungarische Concursgesetz v. J. 1881“ (Budapest 1881 nákladem Morice Rátha), dle něhož v uher. konkursním zákoně vzhledem k citovaným zákonným ustanovením jest jen všeobecná konkursní podstata, nikterak však zvláštní nějaká konkursní podstata ve smyslu rakouského konkursního řádu z 25. prosince 1868. Srovn. dále též Nagy v Goldschmidtově Zeitschrift für Handelsrecht, 27. sv., str. 239., zvl.

a spravuje se vlastním výborem držitelů zástavních listů a správcem podstaty taktéž od těchto voleným (§ 28.).

Zvláštní pozornost věnovaly i severní státy ústavům listů zástavních, pochopivše správně jich důležitost vůbec a pro ukládání peněz poručenských a pod. obzvláště⁵⁰.

Právě vůči příznivým zákonným ustanovením dostalo se zde ústavům úvěru pozemkového podpory cizozemských, a to zvláště prvních německých firem finančních, a byl též zástavním listům těchto ústavů získán odbyt i v cizozemsku, zejména pak, hledě zajisté k nejistotě v německém zákonodárství, (srovn. svrchu hl. str. 24) v Německu.

Tak poskytl zvláště ve Švédsku stát sám zástavním listům švédské říšské hypoteční banky zvláštní záruky tím, že švédská vláda přikázala švédské říšské hypoteční bance jako speciální jistotu za zástavní listy, jež měla tato vydati fond, osmi millionů říšských tolarů ve zúročitelných státních dlužních úpisech.

Právě tak účinně podporuje ruská vláda zástavní listy ruského spolku pro úvěr pozemkový.

Dle stanov této banky vydává stát v tom případě, když ve lhůtách, kdy splátky úroků a kapitálů na tyto zástavní listy jsou splatny, tyto splátky se strany dlužníků nebyly úplna odvedeny, zbývající obnos spolku jako zálohu z pokladny státní.

Mimo to odevzdala vláda spolku tomu kapitál pěti millionů rublů v 5% úpisech říšské banky, kterýž obnos ustanoven byl k tomu, aby jako fond podpůrný zvýšil jistotu, že správně zaplacen budou kupony, jakož i zástavní listy vylosované.

str. 241. („nový uherský konkursní zákon možno považovati za kombinaci rakousk. konk. řádu a konk. řádu pro říši německou“) a str. 246, dle něhož ustanovení § 51. a násl. uhersk. konk. řádu o oddělení jmění vzaty jsou jednak z §§ 39.—44. něm. konk. řádu, jednak z §§ 30.—40. rakouského konk. řádu. (Srovn. též text § 27. uher. zák. z 19. června 1876, dle něhož lze souditi, že v konkursu i zbytek pohledávek ze zástavních listů, jenž není tak zvanou zvláštní podstatou kryt, má býti zaplacen „především ostatními ke konkursu přihlášenými pohledávkami“. Srovn. k tomu ještě i Glücka „Ausführliche Erl. der Pandekten 18. sv., I. odst., str. 397. a dále § 7.“)

⁵⁰) Srovn. k tomu též Hecht § 31. str. 207. a n. § 41. str. 270. a n.

Řečený ústav jest i oprávněn těchto 5 millionů rublů v úpisech říšské banky zaměnit za jiné státní papíry, při nichž jak kapitál tak i úroky raženou mincí se vyplácejí.

Zástavní listy spolku pro úvěr pozemkový přijímány jsou také vládou při všech dodávkách jako zástava v ceně jí ustanovené, jakož i poskytovány na ně zápůjčky dle stanov říšské banky.

V Dánsku bylo zákonem ze dne 25. března 1872 (č. 55. sb. z. ze dne 3. dubna 1872 § 3.) hypoteční a směneční bance v Kodani uděleno právo, aby pojala ve své stanovy ustanovení, jež by i vůči osobám třetím platnosti a účinku mělo, že z dlužních úpisů bance náležejících, jež pojistěny jsou na imobiliech, jistý obnos, který odpovídá úplna obnosu zástavních listů v oběhu se nalézajících, určen jest k tomu, aby především kryty byly nároky ze zástavních listů, tak že v tom případě, kdyby zavedeno bylo soudní řízení naproti bance, nebo konkurs vyhlášen, nebo kdyby banka zanikla, nepřisluší ostatním věřitelům její zaplacení z obligací takto vyhrazených potud, pokud nebyli zaplacení úplně majitelé zástavních listů. (Srovn. podobně svrchu anglický zákon a zák. rak. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.).

B) Obzvláště o Rakousku.

Historický vývoj ústavu zástavních listů v Rakousku.⁵¹⁾

§ 5.

V Rakousku zavedeny byly zvláštní ústavy za účelem udílení hypotekárních zápůjček vůbec a zápůjček v zástavních listech, zvláště teprve v novější době.

⁵¹⁾ Kterak vznikl a vyvinul se ústav zástavních listů (a vůbec ústavy hypotekární) nebylo bohužel dosud v Rakousku historicky obsírněji vylíčeno. Srovn. k tomu zvláště: Neumanna „über den landwirthschaftlichen Credit in Österreich“ v Rak. Revue (Videň 1864, II. seš., str. 128.—147, hlavně III. seš. str. 115.—152.); Dra. Felixe Hechta: Die Mündel- und Stiftungsgelder in den deutschen Staaten, Stuttgart 1875 zejména § 27. str. 155. („Anlage in Hypotheken und Pfandbriefen“) § 31., str. 207. a násl., k tomu Randa v Právniku XV. (1876) str. 217.—222. a v Grünhutově časopisu III. (1876) str. 615.—620., Dr. Walter Schiff „Zur Frage über die Organisation des landwirthschaftlichen Credits in Deutschland und Österreich“ (Staats- und

Byly sice již za doby císaře Josefa II. v zemích koruny České zřízeny kontribučenské a obilní fondy, jež byly ustanoveny k tomu, aby poddaným v letech neúrodných poskytovaly podporu, zvláště podporu na vzdělání polí, kteréž pak během 19. století z větší části proměněny byly v peněžní fondy, dále na základě zákona z 9. července 1863 č. 45. z. z. a zákona ze dne 6. srpna 1864 v záložny, a zákonem ze dne 22. března 1882 č. 26. z. z. v „hospodářské okresní záložny“.

Účastníky kontribučenských sýpek obilních a obilních fondů peněžních⁵²⁾ a napotom dle zákona pro Čechy ze dne 9. července 1863 č. 45. z. z. (§ 3.) a dle zák. pro Čechy ze dne 6. srpna 1864 č. 28. z. z. jakož i ze dne 22. března 1882 č. 26. z. z. založen z nich utvořených byli držitelové všech usedlostí, o kterých bylo uznáno, že se účastnili v dosavadních kontribučenských sýpkách obilních, při čemž měřítkem byla jejich orná půda dle Josefinské výměry katastrální, ač-li by nebylo o tom po právu jiného měřítka, a dle téhož měřítka má také podíl účastníků na každoročním čistém užítku ze záložen zřízených vyměřen býti.

Ústavy ty poskytují pak v mezích zákonem (zejména též ze dne 2. února 1885 z. z. č. 9. K § 18. a násl. zákona z 22. března 1882 vyměřených též půjčky hypotekární, ovšem toliko způsobem omezeným.

Rovněž za císaře Josefa II. vznikly tak zvané „hromadné sirotčí pokladny“. Vrchnostem příslušela, jakožto úřadu vrchnoporučenskému povinnost, starati se o bezpečné a užitečné ukládání peněz sirotkům dotčeného okršku patřících, a byly k tomu určeny zvláštní úřady sirotčí a pokladny sirotčí.

Aby pak ukládání to hlavně na hypoteky prospěšněji státi se

sozialwissenschaftliche Beiträge von A. v. Miaskowski, sv. I., seš. 1. Lipsko 1892); H. Ehrenberger „Österreichs Sparkassen“ viz „Statistische Monatschrift“ (ve Vídni u Alfr. Höldera). Spis hraběte Bedřicha Deyma srovn. v § 3, str. 12, pozn. 21. Nověji: Umístění a správa peněz od Dra. Jana Hellera (v Hradci Král. 1893). I. Ukládání peněz na hypotéky str. 24 a násl. a j. v.

Srovn. též § 2. pozn. 8.

⁵²⁾ Mimo to byly tu peněžné fondy kontribučenské, které byly od vrchností založeny z přeplatků na daních, a sloužily zejména k tomu, aby

mohlo, povoleno, aby peníze sirotčí, které do jedné pokladny sirotčí vloženy byly, spojeny byly v společné „hromadné sirotčí pokladny“ („kummulative Waisenkassen“). Jméni každého sirotka bylo zanášeno jakožto pohledávka téhož vůči vrchnostenskému úřadu sirotčímu v tak zvaných passivních knihách sirotčích. Když pak byl poměr poddanství zrušen, bylo nejv. rozh. ze dne 19. července 1849 nařizováno, aby c. k. berní úřady převzaly sirotčí peníze ty a cis. nař. ze dne 9. listopadu 1858 č. 205. ř. z. bylo „v zájmu sirotků i hospodářského úvěru realního“ hromadné ukládání sirotčích peněz a zařízení „hromadných sirotčích pokladen“ i tam, kde toho dosud nebylo nařizováno (k tomu min. nařiz. ze dne 24. června 1859 č. 123. ř. z.).

Závažnou událostí pro úvěr hypotekární byl pak vznik ústavů spořitelny, jenž r. 1819 vstoupil v život. (Regulativ pro spořitelny vydán byl na základě nejv. rozh. ze dne 2. září 1844 dv. dekr. ze dne 22. září 1844 a zvláštní vzorek stanov min. nař. ze dne 7. března 1855 č. 3651.). Spořitelny nabyly ihned pro úvěrnickví vůbec a pro úvěr realní zvláště veliké důležitosti, ano v zemích, kde zvláštních ústavů hypotekárních, zejména zemských ústavů hypotečních dosud nestává, tuto vynikající důležitost podnes podržely. Počet těchto spořitelny jest nyní veleznačný.⁵³⁾

Vlastní první krok k utvoření ústavů zástavních listů

poddaným v dobách nouze přispívaly k zmírnění daní; mimo to bývalo jich používáno k účelům obecně nutným nebo prospěšným. Tyto peněžné fondy kontribučenské byly v Čechách zemským zákonem ze dne 7. července 1864 jako takové zrušeny a odevzdány k samosprávě veškerým účastníkům co společným vlastníkům, peněžné pak fondy kontribučenské měst k samosprávě obcím dotýčným (§ 1. zák.). Zákonem zemským pro Čechy ze dne 20. prosince 1881 č. 70 z. z. bylo pak ustanoveno, že lze použití fondů těch se svolením zemského výboru ve srozumění s c. k. místodržitelstvím k účelům obecně prospěšným, když s tím souhlasí nejméně tři čtvrtiny všech účastníků, kteří zastupují nejméně dvě třetiny jmění fondového (§ 1. cit. zák.).

⁵³⁾ O dějinách spořitelny srovn. hlavně Heinrich Ehrenberger „Österreichs Sparkassen“ (viz pozn. 51.). Též Neumann l. cit. str. 119. až 121. K tomu též „Das Papiergeld in Österreich seit 1848“ od Karla Kramáře (Lipsko 1886), k IV. kap. str. 118., Tab. XXII.

učiněn byl teprve r. 1841, kdy založen byl první ústav zástavních listů Rakouska.

Byl to stav polskými založený „Haličský stavovský ústav úvěrní“ (cis. pat. ze dne 3. listopadu 1841), kterýž byl zřízen dle známého nám vzoru nových pruských spolků krajinských (t. zv. „Neue Preussische Landschaften“. Srovn. též shora § 3. ad II pozn. 21) a spočíval zvláště na vzájemném ručení členů.

Pohledávka věřitelova ze zástavních listů nalézala totiž svého zajištění mimo hypotekární pohledávky ústavu, též ve fondě rezervním, v haličském fondu domestikálním, a to zejména tak, že byl věřitel dle stanov oprávněn nastupovati o zaplacení buď proti ústavu, aneb proti fondu domestikálnímu, aneb i proti kterémukoliv majitelů statků, kteří byli účastníci ústavu toho (srovn. též Neumann na j. místě str. 132 a násl. a k tomu pozn. 21). Členem pak mohl býti velkostatkář haličský, bylo-li možno jeho pozemnost zastaviti aspoň částkou 1000 zl.

Roku 1868 byl tento úvěrní ústav přeměněn v „Haličský úvěrní spolek pozemkový“.

Avšak i v této formě t. zv. „pruských spolků krajinských“ ustal opět vyvíjeti se ústav listů zástavních.

Za to musel mezi tím v Německu (srovn. § 3. ad VI.) zejména počátkem let šedesátých se vyvinující nový tvar ústavů zástavních listů, totiž utvořením se akciových společností též vývoj ústavu listů zástavních v Rakousku oživiti. Tak bylo nejprve u tehdejší rakouské národní banky na základě nejv. rozh. ze dne 12. října 1855 a min. nař. ze dne 21. října 1855 č. 185 ř. z., pak na základě nejv. rozh. ze dne 16. března 1856 a min. nař. ze dne 20. března 1856 č. 36 ř. z. zřízeno oddělení pro úvěr pozemkový. Působíště tohoto bylo však potud omezeno, že pravidlem pouze na velké statky zápůjčky a sice nejméně 5000 zl. stř. udílány byly.

Naproti tomu vznikla ve druhé polovici let 1860 celá řada akciových společností pro úvěr pozemkový, jež však po bouřích r. 1873 po větším díle zase zanikly.

Akciové ústavy listů zástavních, jež zřízeny jsou hlavně na zisk, stávají nyní v Rakousku tyto:⁵³⁾

Oddělení zástavní rakousko-uherské banky ve Vídni z r. 1856 (nynější stanovy ze dne 21. května 1887 č. 51. ř. z.).

Obecný rakouský ústav pro úvěr pozemkový ve Vídni od r. 1865 (nyn. stan. ze dne 21. dubna 1881).

Haličská hypoteční banka akciová ve Lvově od r. 1867 (stan. ze dne 4. dubna 1870).

Rakouská hypoteční banka ve Vídni (od r. 1865 z 20. července 1881).

Rakouská ústřední banka pro úvěr pozemkový ve Vídni (od r. 1871 nyn. stan. z 13. července 1883).

Bukovinský ústav pro úvěr pozemkový v Černovicích (od r. 1885 stan. ze dne 3. května 1884).

Vedle toho stávala (stan. ze dne 29. července 1874 č. 10.965, poslední stan. ze dne 7. září 1881) Česká společnost pro úvěr hypoteční v Praze, na jejíž jmění byl dne 23. prosince 1884 uvalen konkurs; urovnání záležitosti zástavních listů převzala r. 1886 anglo-rakouská banka ve Vídni a k účelu tomu vydala na místě dosavadních (5%, 5½% a 6%) zástavních listů vlastní 4½% listy zástavní. (Srovn. též § 12 ad 4.) Nové zápůjčky na zástavní listy však udílěti, a tedy nové listy zástavní vydávati, oprávněna není.

Haličský ústav pro úvěr pozemkový v Krakově a ústav rustikální ve Lvově jsou v likvidaci.⁵⁴⁾

Zvláštní důležitost úvěrnictví hypotekárního pro hmotný blahobyt vůbec, a pro povznesení polního hospodářství zvláště přiměla zajisté zejména autonomní zastupitelstva jednotlivých korunických zemí, jež po roce 1860 v Rakousku se utvořila, že zakládala zemské ústavy hypotekární, speciálně ústavy zástavních listů, které nečelice na zisk, jako společnosti akciové, s to byly, aby poskytl možnost majitelům nemovitostí zápůjčku hledajícím dosíci nejen laciného, nýbrž i nevypověditelného a umořitelného úvěru.

Tak vznikly již v letech šedesátých ústavy zemské, kteréž pod zárukou zemských fondů a pod vrchním dozorem autonomního úřadu zemského poskytovaly zápůjčky v zástavních

⁵³⁾ Srovn. k tomu hlavně Schiff (pozn. 51).

⁵⁴⁾ Srovn. též Kompass (Finanzielles Jahrbuch, dříve od Gustava Leona harda, pak od L. Hellera. Ve Vídni u Alfr. Höldera) hl. z r. 1885, str. 115.

listech bez vlastního zisku, a jen za nepatrnou dávkou, již by kryty byly výlohy správní a na fond rezervní přispíváno.

Takovými jsou zejména:

1. Hypoteční banka království Českého (zákon ze dne 14. ledna 1865 č. 37 zák. zemsk.).
2. Ústav pro úvěr pozemkový vévodství Dolno i Hornoslezského (zákon ze dne 25. dubna 1867 č. 11 z. zemsk.).
3. Hypoteční banka markrabství Moravského (zákon ze dne 30. srpna 1875 č. 38 z. zák.).
4. Istituto di Credito fondiario del Margraviato D'Istria (zákon ze dne 20. října 1882 č. 81 zák. zemsk.).
5. Zemská banka království Haličského (zákon ze dne 21. července 1888 č. 44 zák. zem.).
6. Dolnorakouský zemský hypoteční ústav ve Vídni (zákon ze dne 30. května 1889 č. 35 zák. zemsk.).
7. Hornorakouský zemský ústav hypoteční v Linci (zákon ze dne 23. července 1890 č. 13 zák. zem.).

Dá se pak očekávat, že po jednání ve sněmech ostatních korunních zemí za krátkou dobu zařízeny budou i tu zemské ústavy hypoteční.

K tomu přistoupila podle Nejvyššího rozhodnutí ze dne 4. května r. 1889 (nař. c. k. minist. vnitra ze dne 11. května 1889 č. 2080, vyhláška c. k. místodržitelství pro království České ze dne 15. května r. 1889 č. 4189, vyhlášená v zákonníku zemském ze dne 30. května r. 1889 č. 35), zemská banka pro království České, jež však oprávněna jest, poskytovat úvěr hypotekární jen potud, pokud to nespadá v obor působnosti hypoteční banky království Českého (§ 3. odst. 2. stanov).

K těmto ústavům hypotečním, jež nečelily na zisk, k nimž náleží také svrchu zmíněný „Haličský spolek pro úvěr pozemkový“, jako jediný toho druhu v Rakousku, přistoupily dále již v letech 60tých ústavy zástavních listů zřízené spořitelnami, tak:

1. Ústav zástavních listů Štýrské spořitelny ve Štýrském Hradci ze dne 1. července 1866.
2. Ústav zástavních listů první rak. spořitelny ve Vídni (stan. ze dne 20. prosince 1868 a 13. května 1885).

3. Ústav zástavních listů Bukovinské spořitelny v Černovicích (stan. ze dne 25. června 1882) a nejnověji

4. Ústav zástavních listů Moravské spořitelny v Brně (stan. z roku 1892).

Veškeré tyto ústavy zástavních listů buď odevzdají dlužníku, jenž u nich zápůjčku obdrží, zástavní listy místo valuty v hotovosti, kteréž pak osoba třetí jakožto kupec listů těch vyplatí — aneb, a to nejčastěji, přejímají ústavy samy zástavní listy tím způsobem, že vyplatí za ně dlužníkovi hodnotu, již buď s tímto ujednaly, nebo dle kursu, jež dotyčné listy pravidelně v čas poskytnuté zápůjčky na burse měly, aneb i konečně obstarávají samy prodej jich za dohodné.

Základní zásadou jest tu, že suma zástavních listů jsooucích v oběhu kryti se musí se sumou pohledávek hypotekárních, na jejichž základě listy zástavní vydány byly.

Zúplna však nebyla tato základní zásada u jmenovaných ústavů zástavních listů přivedena k platnosti potud, pokud jednotlivé ústavy oprávněny jsou vydati až do jistého maximalního obnosu anticipando za hypotéky, jež teprve získají později, listy zástavní, poskytnuvše za ně zatím úhradu buď hotovými neb papíry cennými.⁵⁵⁾

Ústavy zástavních listů akciových společností a spořitelen obmezeny jsou mimo to na maximální obnos zástavních listů, jež vydati smějí potud, že úhrnná suma jich musí býti k splacenému kapitálu akciovému, resp. rezervnímu fondu v určitém poměru — pravidelně⁵⁶⁾ nesmí summa dvacateronásobný obnos akciového kapitálu resp. rezervního fondu převyšovati.

Nebezpečí, jež pro věřitele z listů zástavních stává u těch

⁵⁵⁾ Tak na př. u rak. ústavu pro úvěr pozemkový do 2,000.000 zl. (§ 9. stanov) u ústředního ústavu pro úvěr pozemkový do 1,000.000 zl. a u rak. hyp. banky do 4,000.000 zl. (ve stejné výši s akc. kapitálem) a j. v.

⁵⁶⁾ Tak u rak. ústavu pro úvěr pozemkový 30teronásobný, u Bukovinského úvěrního ústavu pozemkového 10teronásobný. U rak.-uherské banky obnáší maximální obnos 150 millionů a j. v.

Dle nejnovějšího regul v Německu pro hyp. banky může banka, mající méně než 10 millionů splaceného kapitálu vydati listů hypotekárních nejvýše 15krát tolik a má-li většího kapitálu, 20krát tolik. Srovn. též pozn. 44.

ústavů, které vedle obchodu se zástavními listy ještě jiné zhusta veškeré obchody bankovní provozovati jsou oprávněny, bylo v Rakousku zákonem ze dne 24. dubna 1874 č. 48 a 49 ř. z. aspoň z největší části odstraněno.

Pokračování.

Zákon ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.

§ 6.

V Rakousku pozůstávalo před zákonem z 24. dubna 1874 pojištění zástavních listů, jež vydávaly ústavy (které nebyly pravidelně pouhé hypoteční ústavy) se státním povolením⁵⁷⁾ a pod státním dohledem⁵⁸⁾ — nehledě k ostatním k vedení obchodu samého se táhnoucím předpisům stanov — především v tom, že téměř všeobecně užíváno ve stanovách a pravidelně také v text zástavních listů pojata ustanovení, „že držitelům zástavních listů přísluší nárok na uspokojení přede všemi jinými věřiteli z těch kusů jmění, jež ku pojištění listů zástavních jsou určeny,“ aneb také: „ze získaných pohledávek hypotekárních a z ostatního jmění k zvláštnímu uspokojení zástavních listů věnovaného“ (srovn. k tomu též motivy I. cit. str. 12).

Jest však úplně zřejmo, že účinnost takovýchto ustanovení ve stanovách se nalézajících oproti věřitelům ústavu jest

⁵⁷⁾ Srovn. zák. z 2. července 1868 čís. 93 ř. z.

⁵⁸⁾ Státní dohled vykonává se stálými vládními komissary. Srovn. § 8. Dle § 22. cis. pat. z 26. listopadu 1852 č. 253 ř. z. má státní správa, vidí-li se jí potřebno, přiděliti spolku zeměpanského komissaře.

Takovýto vládní komissař musí nyní dle zákona z 2. června 1868 č. 18. ř. z., z 9. července 1868 č. 36 ř. z. a zvláště dle zákona z 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z. býti zřízen obzvláště u všech ústavů hypotečních zástavní listy vydávajících, pokud ústav taký v činnosti jest t. j. pokud vydává cenné papíry. Srovn. k tomu rozhodnutí správn. soudu. dvora z 11. listopadu 1885 č. 2885. Budw. 2769. Alter „Judikatenbuch“ (ve Vídni u Manze 1890) č. 1686. Podobný poměr seznali jsme při ústavech v § 3. ad VI, kde taktéž přísluší vládě povždy právo dohledu, při některých pak ústavech povinnost dohledu. Srovn. § 3 str. 16 a pozn. 44, k tomu něm. osnovu str. 105.)

velice pochybná, a že z ustanovení toho může vzniknouti nanejvýš osobní „obligační nárok“ proti ústavu na skutečné zřízení tohoto práva přednosti a eventuálně na náhradu škody; není zajisté tím vyloučeno, že buď ústav sám proti samému znění svých stanov těmito kusy jmění může disponovati (cessí, zřízením zástavního práva), nebo zejména že i osoby třetí mohou na těchto předkem k pojištění zástavních listů určených předmětech nabytí práv, aniž by držitelům zástavních listů bylo lze tato práva osob třetích nebo ústavem samým předsevzaté dispoicce vzítí v odpor.⁵⁹⁾

Jmenovitě však nedostávalo se pro případ konkursu takového ústavu z zákonného prostředku, aby se právo přednosti, stanovami držitelům zástavních listů propůjčené, vůbec mohlo k platnosti přivéstí a nebezpečí to bylo tím větší, ježto — jak svrchu již bylo podotčeno — většina rakouských hypotečních ústavů vedle obchodů se zástavními listy provozovala ještě různé jiné obchody. Když tedy obzvláště následkem události r. 1873 nedůvěra vůči všem cenným papírům vzniknuvší obrátila se též i proti listům zástavním, od hypotečních ústavů vydaným, nastala pro zákonodárství povinnost, aby nebezpečí takto jak otrěsenému hypotekárnímu úvěru vůbec, tak i zejména držitelům zástavních listů hrozící odstranilo a hlavně i právu přednosti, stanovami držitelům zástavních listů poskytnutému, před ostatními věřiteli ústavu účinnost zjednálo a to tím více, poněvadž zástavní listy pro své vynikající přednosti (jmenovitě pro jistotu v ukládání kapitálů) staly se právě tak oblíbeným, jako rozšířeným ukládacím papírem a zejména zákonem z 2. července 1868 č. 93 ř. z. byly prohlášeny výslovně za papíry pupillární jistotu poskytující.

To stalo se také zvláště zákonem z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. „o zachování práv, příslušících držitelům listů zástavních“ — jimž jednak učiněna přítrž neoprávněným dispoicím ústavů s předměty majetkovými, ku krytí zástavních listů určenými, jednak

⁵⁹⁾ O dalších obvyklých ustanoveních stanov, že „za zúročení a splacení kapitálů zástavních listů ručí nejen předkem veškerost hypotekárních pohledávek, nýbrž mimo to i ostatní movité a nemovité jmění ústavu“, viz dále v § 12.

opatření učiněno, aby chráněni byli držitelé zástavních listů před konkurencí s jinými věřiteli ústavu, a to jak v konkursu tak i mimo konkurs.

Zákon ten zřízen byl zajisté částečně dle vzoru svrchu uvedeného anglického zákona z 29. června 1865. Viet. 28 a 29, Chap. 78, a dodatečného zákona z 4. července 1870. Viet. 33 a 34, Chap. 20, dle nichž registrované jistoty jsou zavazeny držitelům zástavních listů výhradně pro nároky na kapitále i úrocích, a to tím způsobem, že společnost nemůže nijak disponovati s nimi k jinému účelu, pokud nenastalo jejich uvolnění ze zástavního poměru. Rakouské zákonodárství pak zákonem tím — vedle zřízení společného kuratora držitelů zástavních listů, jež ostatně bylo zavedeno již zákonem z 24. dubna 1874 č. 49 ř. z. a zde v č. 48 ř. z. jen doplněno — zabezpečilo hlavně předpisům stanov ústavů možnost provedení a účinnost.

To stalo se především ustanovením, že jisté předměty majetkové určeny jsou předkem ku pojištění zástavních listů, a to tím způsobem, že odňata jest ústavu dispoice nad těmito předměty potud, že s nimi smí nakládati jen se svolením vládního kommissaře, tento však svolení své uděliti a podpis svůj na listinách (cessích, kvitancích stran kusů majetkových ve veřejných knihách vložených) jen tehdy smí připojiti, když se byl dokonale přesvědčil, že není tím porušeno neb ohroženo zajištění listů zástavních. (Srovn. § 8.)

Dále stalo se tak nařízením, že všechny kusy jmění, které takto určeny jsou předkem ku krytí listů zástavních, činí v případě, že by ústav upadl v konkurs, zvláštní podstatu, z níž se mají věřitelé, jichž pohledávání se zakládá na listech zástavních toho ústavu, před jinými věřiteli konkursními zaplatiti, mimo konkurs pak tím, že na předměty, ku krytí zástavních listů takto určené, lze vésti exekuci jen potud, pokud tak možno bez porušení práv držitelů zástavních listů na přední uspokojení (§§ 1. a 2. zákona).

Jmenovitě mají ony ústavy, které počaly vydávati zástavní listy se státním povolením teprve po tom, když tento zákon nabyl moci své, předměty majetkové, předkem ku krytí listů zástavních ustanovené, zříditi za kauci, toto ve stanovách vyznačiti a zřízení kauce způsobem v §§ 5. a 6. zákona tohoto provésti.

Opatřením tímto má zejména býti poskytnuta nárokům ze zástavních listů ochrana jak oproti ústavu samému, tak i proti věřitelům a to i v konkursu i mimo konkurs.

Neboť jako ústav sám nemůže těmito předměty beze svolení vládního kommissaře samostatně nakládati (§ 5 odst. 2. zákona), rovněž tak může věřitel ústavu, jehož pohledávka nezakládá se na listech zástavních, nabytí na předmětech těch exekučních práv jen potud, pokud tak možno bez porušení práva držitelů zástavních listů a to tím spíše, poněvadž se na neznalost těchto poměrů odvolávati nelze (§ 20. rakousk. knih. zák., §§ 2, 3, 4, 5 cit. zák.).

Ku provedení této ochrany ustanovuje zákon obzvláště, že v případě exekuce na nějaký kus jmění hypotečního ústavu, který zástavní listy vydává, má soud vládního kommissaře ihned o tom zpravit, a když tento prohlásí, že předmět jest určen ku pojištění zástavních listů, exekuci potud omeziti, že tato má mít účinky jen pokud se tím neporušují a neohrožují práva držitelů zástavních listů.

Kromě toho jest povinen vládní kommissař, má-li za to, že by majitelé listů zástavních byli ohroženi, na příslušném soudu žádati, aby k zastoupení jich zřídil společného kuratora. (Srovn. též §§ 8, 9).

V případě konkursu má především c. k. konkursní soud ihned z povinnosti úřední zříditi společného kuratora (srovn. dále § 9 ad a), jehož hlavní úlohou jest, bděti nad tím, aby všechny předměty dle stanov předkem k zajištění zástavních listů určené, neztenčené svému účelu byly zachovány, to jest, aby jich bylo užito k utvoření zvláštní zákonem ze dne 24. dubna 1874 (§ 2) nařízené podstaty.

Avšak ustanovení zákona z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. nestačí bohužel potud, že sice předpisy §§ 1—3 mají platiti pro všechny hypoteční ústavy, nikoli však též předpisy §§ 4—6 zákona, t. j. předpisy, dle nichž předměty majetkové předkem ku krytí zástavních listů určené, mají k tomu účelu co kauce zavazeny býti.

Pro ústavy, které již před platností zákona vydávaly zástavní listy, nemají platiti předpisy §§ 4—6 o zřízení předmětů předkem ku krytí zástavních listů určených jako kauce a to dle motivů (strana 15.) proto „aby takto nebyly porušeny právní poměry, na základě schválených stanov již ustavené.“

Avšak toto omezení jest tím méně ospravedlněno, ježto právě ústavy před vydáním zákona stávající nebyly pouhými hypotečními ústavy⁶⁰⁾ tak že bylo u nich nebezpečí, jemuž mělo býti zákonem tím zabráněno, tím větší a poněvadž mimo to udílení koncesse ku vydávání zástavních listů novým ústavům, (vyjímaje ústavu zemské), tvoří právě od r. 1873 řídkou výminku.

Budiž nám dovoleno především poukázatí v tomto ohledu na pochybnosti, projevené již v motivech něm. osnovy (jichž ovšem nesdílíme v celém jich rozsahu), dle nichž obzvláště jest mylná domněnka, že by u stávajících hypotečních ústavů byly vždy dle stanov skutečně věnovány jisté předměty předkem ku zajištění zástavních listů; neboť takovéto výslovné ustanovení nalézá se prý jen u čtyř hypotečních ústavů (uvedeny jsou v osnově, str. 143.⁶¹⁾ kdežto u ostatních, vyjma zemské hypoteční ústavy, kde zároveň ručí zemský fond, (tak § stat. české hyp. banky z 2. srpna 1888 č. 43. z. z.) jest ve stanovách jen ustanoveno, že „za zúrokování a splacení zástavních listů ručí ústav svým bezpečnostním fondem, veškerostí svých pohledávek hypotekárních a ostatním svým jměním.“

Poukazuje-li se však k tomu,⁶²⁾ že zde záleží více na věčném poměru než na propůjčení práva přednosti, ježto takové předměty předkem ku krytí zástavních listů sloužící nalezneme povždy u ústavů státem povolených, což prý jest zřejmo i z toho, že je povinností zeměpanského kommissaře, bdíti nad tím, aby nebylo vydáno více zástavních listů, než činí celkem obnos předmětů majetkových, ku krytí jich ustanovených — lze proti tomu namítnouti, že vládnímu kommissari, od jehož nahodilé osobnosti takto závisí cena zajištění zástavních listů, nebude tak snadno lze seznati, zda-li v jednotlivých případech, kde

⁶⁰⁾ Viz resoluci obou říšských sněmoven (ve vydání od Kaserera přízpůsobeném str. 21. a 33.).

⁶¹⁾ Vyňato z řeči poslance Kabáta v sezení rakouské poslanecké rady říšské ze dne 14. dubna 1874; k čemuž se též táhne Randa v oznámení spisu Hechtova (§ 5. pozn. 51.), v Grünhutově čas. (III. str. 619.) a v Právniku (XV. str. 221).

⁶²⁾ Glaser v sezení poslanecké rady říšské dne 15. dubna 1874 str. 1788.

ústav některým z předmětů těch majetkových by disponoval, není ohroženo zajištění listů zástavních.⁶³⁾

K tomu budiž nám pak dovoleno připomenouti toto. Především není zajisté pochybnosti, že zákon ze 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. má působiti ve smyslu výše uvedeném — tedy i proti ústavu i proti osobám třetím (věřitelům, cessionářům atd.) — stejnou měrou, nejen ohledně novějších ústavů, kde má místo zřízení kauce dle §§ 4 a násl. citovaného zákona, nýbrž i u starších ústavů, kde dle § 4 zákona toho zřízení kauce té předepsáno není, jestli při těchto předměty majetkové dle stanov věnovány jsou předkem ku zajištění zástavních listů (§ 1 zákona).

Okolnost tedy, že při starším ústavu nestává takovéto zřízení kauce ve smyslu §§ 4 a násl. zákona, nemá býti překážkou plné působnosti zákona.

Neboť právě zákon ze 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. propůjčil ustanovením stanov, posud pouze povahu a účinnost smluvní majicím, plné zákonné moci a účinnosti, jak proti ústavu, tak i proti osobám třetím.

Co se pak dotýče svrchu zmíněných pochybností německé osnovy, není především zcela správně, že dotýčná ustanovení stanov, dle nichž jisté předměty majetkové věnovány jsou předkem ku krytí listů zástavních, nalézají se jen u čtyř hypotekárních ústavů — neboť i u mnohých jiných ústavů nalézáme stejná ustanovení (tak na příklad u haličského ústavu pro úvěr pozemkový čl. 77, u první rakouské spořitelny § 13, u bývalé České společnosti pro úvěr pozemkový čl. 13 a j. v.). Nehledě však k tomu, obsahují stanovy všech ústavů skutečně též předpisy „o zajištění zástavních listů“; ovšem, že tyto předpisy znějí jen všeobecně a samy o sobě neodpovídají zákonnému ustanovení, doplňují se však jinými sem spadajícími ustanoveními stanov o hypotečních zápůjčkách, jich způsobnosti, aby na základě jich zástavní listy vydány byly, o emisi zástavních listů (tak zvláště: o usnešení se správní rady ohledně nastávající zápůjčky, jež má býti základem pro vydání zástavních listů, o schválení zeměpanským kommissařem, o emisi zástavních listů na základě vložené zápůjčky a o jich spolu-

⁶³⁾ Srovn. něm. osnovu, str. 140. a násl.

podepsání zeměpanským kommissařem na důkaz, že jsou řádně zajištěny atd.), pak o rovnováze mezi úhrnnou sumou hypotekárních pohledávek a vydaných zástavních listů.

Přece však bylo by v rozhodném zájmu držitelů zástavních listů a vůbec v zájmu vysoce důležité instituce této, kdyby stanovy starších ústavů byly doplněny ve smyslu zákona z 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. (jmenovitě článku 1), jakož i kdyby zákonná ustanovení o zřízení kauce, a zejména o knihovní poznámce (§§ 4 a násl.) rozšířena byla též na starší ústavy, což ostatně nebylo by spojeno se značnými náklady (neboť děje se tak bez poplatku), a s nepřijemnostmi.⁶⁴⁾

Neboť především nemožno žádati na vládním kommissaři tak důkladnou znalost celé manipulace, zejména vedení kněh a vůbec veškerého komplikovaného obchodu v takovém (pravidelně velikém) ústavu, aby mohl sám, zcela neodvisle od úředníků ústavu, vykonávati svůj těžký úřad.

Avšak není dále též vyloučeno, že by mohl v konkrétním případě zvítěziti u c. k. soudů náhled, že bezelstná osoba třetí (cessionář neb věřitel ústavu), která v důvěře v knihy veřejné nabyla nějakého práva k takovéto hypotekární pohledávce staršího ústavu, má býti v tom chráněna (srovn. k tomu Exnera Hyp. R.; jmenovitě §§ 6—9, str. 63 a násl. — nejnověji pak též Randa v Ger. Zeit. č. 18 z r. 1893).⁶⁵⁾

Ovšem musíme na druhé straně připustiti, že nebezpečí při řádné správě obchodní se strany ústavu a při svědomitém dohledu vládního kommissaře jest na míru nejmenší omezeno, ježto zvláště vládní kommissař na základě kněh, přesných seznamů jednak o vydaných

⁶⁴⁾ O tomto posledním doplnění zmínil se též již Randa v oznámení spisu Hechtova (pozn. 51.), v Grünhutově čas. (III str. 619.) a v Právniku sv. XV. str. 221.

⁶⁵⁾ V případě konkrétním namítal A, který byl věřitelem na běžný účet a zároveň hypotekárním dlužníkem banky, poněvadž na jeho domě byla vložena splatná hypotekární pohledávka, sloužící ku krytí zástavních listů, kompensaci; spor byl (proti náhledu společného kurátora, ježto hypotekární dlužník nebyl ani bona fide) správou konkursní podstaty vyrovnán. Srovn. k tomu také správnou poznámku u Frankla („Concurs der offenen Handelsgesellschaft“ Praha 1891 str. 23., pozn. 34.).

zástavních listech („Pfandbriefkataster“) a jednak o předmětech majetkových k jich zajištění určených může se vždy přesvědčiti o rovnováze mezi pohledávkami ze zástavních listů a jich zajištěními, obzvláště když je sám povinen svým spolupodpisem na zástavních listech potvrditi, že vydány jsou na základě řádného zajištění.⁶⁶⁾

Mimo to je u starších ústavů držitelům zástavních listů provádění jich nároků značně stíženo tím, že není z veřejných knih nikterak patrné, že hypotekární pohledávky slouží ku zajištění zástavních listů (srovn. též dále v § 12).

Ovšem že jsou takovouto knihovní poznámkou ústavy ve svých dispozicích omezeny (viz též motivy); avšak takovéto omezení nastává, jak výše provedeno, již mocí zákona a oběť, kterou by snad tím ústavy přinesly,⁶⁷⁾ jistě jest plně vyvážena zvýšenou důvěrou, již takovými bezpečnostními opatřeními zástavní listy, jejichž důležitost v naší době i pro soukromníka i pro stát nelze ani dosti oceniti, nutně musí získati. Jest tedy nade vše pochybnost, že kusy majetkové ve smyslu stanov starších ústavů takých předkem ku zajištění držitelů zástavních listů určené, na jichž základě pak zástavní listy byly vydány, tvoří právě tak zvláštní předmět k uspokojení držitelů zástavních listů a zvláštní podstatu pro pohledávky ze zástavních listů, a s těmito právními účinky, jako u nových ústavů; neboť zákon z 24. dubna 1874 ustanoveními §§ 1.—3 propůjčil, jak svrchu již bylo provedeno, pouhé vůli kompaciscentů smlouvou projevené a ve stanovách obsažené zákonného uznání a působnosti i proti osobám třetím, nečině rozdílu mezi staršími a novějšími ústavu.

⁶⁶⁾ Tak výslovně § 59. ad f) stanov oddělení rak.-uherské banky pro hypotekární úvěr (viz svrchu pozn. 13.); rovněž tak ve stanovách bývalé „České společnosti pro úvěr pozemkový, čl. 8. a 36; taktéž dle čl. 78 stanov c. k. priv. všeob. rak. ústavu pro úvěr pozemkový (částečně modifikováno článkem 129. novějších stanov, které v oddílu 2. dovolují výminku pro speciální emise, jedná-li se o zástavní listy, jež vydávají se ve formě rozdílné od obyčejných zástavních listů); rovněž tak čl. 83. a 106. stanov c. k. priv. rak. hypoteční banky; též § 115. c. k. priv. haličské akciové hypoteční banky; podobně při rak. ústřední bance pro úvěr pozemkový (§ 66. „aby maximální obnos nebyl překročen“) a j. v.

⁶⁷⁾ Výlohy toho jsou neznačné, neboť knihovní poznámka jest prosta poplatků (srovn. § 5. zák. z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. in fine).

Těmito úvahami jest zajisté též vyvrácena námitka motivů německé osnovy ohledně instituce společného kurátora.

Námitka pak těžkopádnosti odpadá, uvážíme-li, že společný kurátor zřizuje se jen v určitých případech, jmenovitě v případě nebezpečí (exekuce, konkursu); v takových případech jest ale zajisté zcela na místě, aby užito bylo zvláštní opatrnosti, k níž patrně patří i eventuelní schválení vrchnoporučenského úřadu a předchozí vyslechnutí důvěrníků, držitelů zástavních listů ve smyslu zákona z 5. prosince 1877 č. 111. ř. z. (§ 13.)⁶⁸⁾

Takto seznavše i účel i hlavní obsah zákona rakouského ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. chceme nyní přihlížeti podrobněji k „právům majitelů listů zástavních“ a pojednati o tom:

- a) jakou právní povahu má právo přednosti, majitelům listů zástavních dle zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. propůjčené (§ 7.);
- b) jaká práva a jaké povinnosti přísluší c. k. vládnímu komisaři (§ 8.);
- c) o společném opatrovníku a to
  - α) o jeho zřízení (§ 9.)
  - β) o záležitostech společných (§ 10.);
- d) o zřízení kauce ku krytí nároků z listů zástavních (§ 11.);
- e) jak se provádějí nároky majitelů listů zástavních (§ 12.).

⁶⁸⁾ Jak již svrchu (viz § 2. a pozn. 10.) bylo podotknuto, byly vysloveny proti zákonům z 24. dubna 1874 a z 5. prosince 1877 č. 111. ř. z. důležité pochybnosti, a to jak v rakouské panské i poslanceké sněmovně, tak i v cizině (viz něm. osnovu str. 140. a násl.). Zejména bylo od řečníků rak. panské sněmovny v debatě o zákonu z 5. prosince 1877 č. 111. ř. z. dne 22. února 1877 poukázáno na praktické případy, ve kterých společný kurátor uzavřel na škodu držitelů zástavních listů narovnání. Avšak zřejmo, že nelze přece posuzovati zákon na základě některého konkrétního případu. Mimo to jest právě proto též ustanoveno, aby byli tázáni důvěrníci (§ 13. zák. z 5. prosince 1877 č. 111. ř. z.) a eventuelně i shromáždění držitelů prioritních a zástavních listů (§§ 1. a 15. cit. zákona), což vše skytá vrchnoporučenskému soudu dostatečný základ ku rozhodnutí, které by neohrožovalo práva držitelů papírů, nepřihlížeje ani k tomu, že rozhodnutí to může býti též každým držitelem papíru zákonnými prostředky v odpor vzato (§ 16. zák.).

C) Práva majitelů zástavních listů.

a) Právní povaha práva přednosti, propůjčeného držitelům zástavních listů.

§ 7.

Obrátíme-li nyní zřetel ku právní povaze práva přednosti, jež zákon z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. pohledávkám ze zástavních listů propůjčuje, jest především uvésti, že považováno bývá toto právo za „privilegium exigendi“. (Srovn. hlavně „Exner a Hyp. R. II. str. 377 č. 4., pak Franklovu přednášku v něm. právnickém spolku v Praze ze dne 5. března 1885 ve zvláštním otisku z „Mittheilungen des deutschen Juristen Vereines.“)

Avšak tomu nelze přisvědčiti.

Neboť dle zákona z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. neuhrazují se pohledávky ze zástavních listů jako v římském konkursním právu, co pouhé privilegované pohledávky před jinými konkursními věřiteli z konkursní podstaty⁶⁹⁾ (srovn. k tomu předpisy rak. konkurs. řádu ze dne 25. prosince 1868 v §§ 42. až 44.), aniž přísluší držitelům zástavních listů zvláštní právo na oddělení, jakož ustanovuje německý konkursní řád v §§ 39. a násl. (a částečně též uherský konkursní řád §§ 51. a násl., viz § 4. pozn. 49) a jak také zamýšleno bylo na základě práva ruční zástavy pro držitele zástavních listů jmenovitě v německé osnově z r. 1879 vzhledem k ustanovením § 40. něm. konk. ř. a §§ 14. až 17. uvoz. zák. ke konk. řádu (srovn. svrchu § 3. str. 19 a násl.).

Neboť stránkou charakteristikou „privilegia exigendi“ ve smyslu německé osnovy jest právě, že uspokojení držitelů zá-

⁶⁹⁾ Prameny římského práva označují konkursní privilegium jako privilegium exigendi (l. 24., § 1. D. h. t. 42., 5. a j. v.).

Privilegovaní věřitelé jsou věřiteli konkursními, docházejí však svého uspokojení přede všemi jinými konkursními věřiteli. Srovn. Windscheid II. §§ 270.—272.; Brinz I. str. 547.; Puchta § 248.; Förster (Preussisches Privatr.) I. § 113. str. 781., 782.; Unger I. 51., 582., 584.; Glück „Ausführliche Erläuterung der Pandekten“ (1816) 18. sv., I. odd., § 1086.; str. 393. a násl. a j. v.

stavních listů děje se pak mimo řízení konkursní (srovn. §§ 3.—39. a násl. něm. konk. ř. ze dne 10 února 1877).

Dle rakouského zákona konkursního děje se však jak správa jmění určeného předkem k uspokojení držitelů zástavních listů, tak i realizace jeho a uspokojení držitelů zástavních listů v konkursu samém za spolupůsobení všeobecného nebo zvláštního správce podstaty dle konk. řádu zřízeného, pak za spolupůsobení c. k. konkursního soudu a společného kuratora ustanoveného z úřední povinnosti a veškeré tyto předměty majetkové tvoří toliko zvláštní konkursní podstatu ve smyslu §§ 30. a násl. konk. ř.

Ovšem jest toto právo držitelům zástavních listů zákonem z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. propůjčené jakýmsi „zákonným právem přednostním“ ohledně jistých kusů majetkových emissi zástavních listů za základ sloužících. Podobně právo to též charakterisuje něm. osnova z r. 1879. Dle osnovy té (srovn. motivy, str. 24. a násl.) nepřisluší prý držitelům zástavních listů pravidelně (srovn. výmínečný případ v § 6. zákona z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.) bezprostřední právo na tyto části jmění, nýbrž jen právo na uspokojení předkem z těchto předmětů majetkových, kteréžto právo působí nyní mocí zákona nejen proti ústavu, jenž tím jest omezen ve svých dispozicích nýbrž i proti osobám třetím.

Mohlo by se tudíž ve smyslu obou těchto náhledů pokládati toto právo asi za jakési „analogon privilegia exigendi“ a to potud, pokud privilegium exigendi jeví se v konkursu jakožto jakési *privilegované vůbec osobních věřitelů* (srovn. k tomu zvláště Windscheid II. § 272.).

Dále pak učeno, že právo přednosti držitelům zástavních listů propůjčené jest zákonným zástavním právem.⁷⁰⁾

Držitelé zástavních listů jsou kryti zákonným, tudíž zvláštní superintabulace nevyžadujícím pod zástavním právem na hypotekárních pohledávkách emittujícím ústavům náležejících a to tak, že převedením papíru nabývá majitel

⁷⁰⁾ Srovn. Krainz (System des a. öst. Privatrechtes od Pfaffa) II. 2. § 282.

téhož nejen pohledávku nýbrž i právo toto zástavní (srovn. též mé články v Právniku č. II. z r. 1892 str. 42.). Správnost náhledu toho odůvodňuje se pak hlavně ze zákonného ustanovení „že zástavní listy nesmí býti vydávány nad úhrnou summu stávajících hypotekárních pohledávek“ (Krainz-Pfaff II. 2. str. 151).

Ačkoliv naskytují se též pochybnosti proti konstrukci takového zákonného zástavního práva, nelze přece upříti, že tento náhled odpovídá *skutečně* duchu rakouského zákonodárství vůbec a ustanovením konkursního práva o zvláštních podstatách obzvláště. Neboť dle § 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. mají činiti předměty majetkové, které jsou určeny předkem ku krytí nároků z listů zástavních, v konkursu ústavu zvláštní podstatu.

Dle § 30. ř. konk. ze dne 25. prosince 1868 č. 1. ř. z. z roku 1869 vylučují věřitele, kterým na základě *práva věcného* přísluší nárok, aby z určitých kusů majetku dlužníkovy předkem zaplacení došli (věřitelé reální), pokud tyto jejich pohledávky sahají, v konkursu věřitelé pouze osobní (věřitelé to konkursní) ze zaplacení z těchto kusů majetkových a tyto kusy jmění dlužníkovy činí v konkursu zvláštní podstatu. Musí tudíž konsekventně býti právo to, věřitelům ze zástavních listů dle § 2 cit. zák. poskytnuté, právem věcným, tedy právem zástavním.

Pouze to, co po zaplacení věřitelů těchto realních ze zvláštní podstaty zbyde, spadá pak do všeobecné podstaty konkursní, k uspokojení věřitelů konkursních určené. Věřitelé pak reální jsou oprávněni, přísluší-li jim též nárok osobní proti kridáři, domáhati se zároveň uspokojení z všeobecné podstaty konkursní, jako věřitele konkursní. Podle toho pak, jsou-li kusy majetkové, zvláštní podstatu činící, nemovitosti neb věci movité neb zboží hornické, dlužno se řídití čl. 31—37, čl. 38—40 aneb čl. 42; stran zaplacení pak ze zvláštní podstaty takové čl. 163 a násl. ř. konk.

A tak má se zajisté věc i v případě našem. Předměty majetkové, které dle stanov a § 1. cit. zák. ze dne 24. dubna 1874 jsou určeny k tomu, aby z nich majitelé zástavních listů došli přede všemi jinými věřiteli ústavu zaplacení, tvoří dle § 2. cit. zák. v konkursu zvláštní podstatu konkursní; co zbyde po zaplacení věřitelů ze zástavních listů, spadá pak do všeobecné

podstaty konkursní; majitelé zástavních listů mohou však, ježto jim přísluší osobní nárok proti ústavu, své nároky též k všeobecné podstatě konkursní jako věřitelé konkursní přivést k platnosti. (Srovn. dále § 12.) Stanovami propůjčenému právu přednosti, které posud proti osobám třetím nepůsobilo, poskytnuta takto moc a účinnost zákonné, jak proti ústavu, tak i proti třetím platného zástavního práva (§ 2 zák. z 24. dubna 1874 a § 30 konk. ř. „věcné právo“) a jest se tu tedy podstatně řídit ustanoveními §§ 30. a násl. konk. řádu a co se týká uspokojení §§ 163 a násl. zák. konk. (srovn. § 12.).⁷¹⁾

Základ pro tuto nauku tvoří pak ovšem též zásada rovnováhy mezi úhrnnou sumou hypotekárních pohledávek a úhrnnou sumou zástavních listů vydaných na základě těchto pohledávek a ustanovení to, jak jsme již poznali při líčení vývoje právního ústavu zástavních listů, vyskytuje se též jako stěžejní zásada bezvýjimečně ve stanovách všech ústavů zástavní listy emitujících. Tak srovn. ad A. jak německé ústavy § 3. II.—VI., (kdežto u starých zástavních listů starých spolků krajinských § 3. ad I. byl každý jednotlivý list zástavní kryt speciální hypotékou)⁷²⁾ — tak i zákonodárství cizí, jmenovitě v Anglii, Francii (čl. 14. zákona), Itálii (čl. 3. zákona), v Uhrách (§ 12. zákona), v Dánsku a rovněž i ve stanovách belgické hypoteční společnosti (srovn. § 4).

A podobně i ve stanovách rakouských hypotečních ústavů, srovn. na př. čl. 9., 16. ad 4. a 142. c. k. priv. všeob. rak. ústavu pro úvěr pozemkový; čl. 110. c. k. priv. rak. hypoteční banky;

⁷¹⁾ Srovn. naproti tomu Frankl v jur. Vierteljahrschrift (24 sv., 1. seš. ve Vídni 1892, str. 59, 60.) — avšak Franklův náhled nesouhlasí s ustanoveními rak. řádu konk. o zvláštních podstatách (čl. 30 a násl.) — právo na vyloučení (Absonderungsrecht) ve smyslu něm. řádu konk. (viz § 39. a násl. něm. konk. řádu ze dne 10. února 1877) rak. konk. řád nezná, a jsou též podmínky práva toho dle něm. konk. řádu docela jiné (srovn. § 39. „ein dergleiches oder sonstiges Recht“, pak § 40. a násl., k tomu svrchu § 3. tohoto spisu).

⁷²⁾ Tak i výslovně dle nejnovějšího regulativu pro pruské hyp. banky (srovn. pozn. 44.) — a to nejen co do kapitálu nýbrž i co do úroků; polovice kapitálů hypotekárních musí pak pozůstávat z nevyhovitelných pohledávek amortizačních.

čl. 86. rak. ústřední banky pro úvěr pozemkový; § 76. haličského ústavu pro úvěr pozemkový; § 101. uherského ústavu pro úvěr pozemkový — a též ústavů zemských jako čl. 4. stat. české hyp. banky a j. více.

b) Vládní komissař.⁷³⁾

§ 8.

Vedle § 22. zák. ze dne 26. listopadu 1852 č. 253 ř. z. jsou veškeré spolky podřízeny dozoru vládnímu. Vládě přísluší právo o správě a vedení každého spolku se přesvědčiti a obzvláště nad tím bdíti, aby ustanovení i zákona i stanov byla řádně zachována. Zejména jest ponecháno vládě k posouzení, zdali pokládá za nutné, aby přidělen byl spolku vládní komissař, kterého by úřad k tomu povolany určil.⁷⁴⁾

Povinnosti vládního komissaře vůbec jest, přiblížiti k tomu, aby spolek nevykročil z mezi povolení mu uděleného a přesně se zachoval dle předpisů stanov schválených (§ 22. odst. 2. zák. ze dne 26. listopadu 1852 č. 253 ř. z.). Na ustanoveních těch stala se pak zák. ze dne 2. července 1868 č. 93 ř. z. a zejména zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 a 49 ř. z. změna potud, že při ústavech hypotekárních, které vydávají listy zástavní, ustanovení vládní komissaře imperativně nařízeno jest, pokud ústav ten v činnosti jest, tudy zástavní listy vydává. (Srovn. § 1. zák. ze dne 2. července 1868 č. 93 ř. z. a §§ 1. hlav. odst. 3., §§ 3., 5., 6. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z., k tomu rozh. správ. dvora ze dne 11. prosince 1885 č. 2885. Budw. 2769. Alter 1686; srovn. též pozn. 74.)

Též při těchto ústavech hypotekárních jest vůbec povinností komissaře vládního přiblížiti k tomu, aby ústav přesně zachovával ustanovení i zákona i stanov schválených.

⁷³⁾ Srovn. též § 3. (stran německé osnovy ze dne 11. března 1879) ad VI. str. 16.

⁷⁴⁾ Srovn. rozh. nejv. správ. dvora ze dne 23. února 1888 č. 564. Budw. 3947, Alter (Judikatenbuch) ve Vídni u Manze 1890), str. 256. č. 1681 a ze dne 11. prosince 1885 č. 2885 Budw. 2769. Alter č. 1686.

Zejména pak má vládní komissař povinnosti následující:

I. Ústav, který pod dozorem státním vydává listy zástavní, může o předmětech majetkových, které jsou dle stanov určeny především ku krytí nároků z listů zástavních, disponovati jen ve srozumění s vládním komissařem.

Vládní komissař jest pak povinen dříve, než svolení své k tomu udělí, se přesvědčiti, že právní jednání to není tomu na úkor, aby listy zástavní dle nařízení stanov kryty byly; vládní komissař má tedy listiny, které k tomu směřují, jen tehdy spolupodepsati, když dotčeného přesvědčení byl si opatřil (§§ 1. a 5. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.).

II. Slouží-li dle stanov takové předměty majetkové především ku krytí listů zástavních, na nichž lze nabytí práv knihovních, musí tento závazek býti jako záruka k účeli vytčenému v knihách veřejných na základě vyjádření od ústavu vydaného, poznamenán — a vládní komissař o tom zpraven. (Srovn. o tom § 11.)

Jedná-li se pak o to, aby tento závazek jako záruka při dotčených předmětech majetkových v knihách buď úplna neb z části vymazán byl, může se tak státi pouze a jedině na základě úředního potvrzení vládního komissaře; tento pak povinen jest, dříve, než dotčené potvrzení vydá, přesvědčiti se, že dotčený předmět majetkový úplna nebo částečně přestal býti zárukou, z níž by především věřitelé ze zástavních listů zaplacení došli (§ 5 cit. zák.).

III. Složil-li ústav vedle stanov svých jako kauci, že nároky věřitelů zástavních listů především z jmění tohoto vyřádkány budou, hotové peníze neb cenné papíry, má vládní komissař povinnost bdíti nad tím, aby tyto předměty majetkové odděleně od ostatního jmění ústavu byly zpravovány a to tak, aby vládní komissař zároveň při uzavření jich spolu působit. Při tom jest vládní komissař povinen, přesvědčiti se, že cenné papíry takto co záruka složené, po zákonu požívají jistoty pupilární (§ 6 uved. zákona).

IV. Vládní komissař jest dále povinen, jedná-li se o udělení zápůjčky na nemovitosti, na základě kterých mají zástavní listy

vydány býti, spolupůsobiti a to zejména v tom směru, aby šetřeno bylo i zákonných (§ 1374 o. z. obč., § 196 c. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.)⁷⁵⁾ i stanovami zavedených ustanovení, týkajících se jistoty takovýchto zápůjček; zároveň má vládní komissař toto spolupůsobení své co do zkoušení zápůjčky takové a její spůsobivosti ve spisech s tou doložkou potvrditi, že na základě této zápůjčky mohou zástavní listy vydány býti.

V. Jak známo (srovn. §§ 3., 4. a 7. str. 50, 51), jest hlavní zásadou při všech ústavech, které zástavní listy vydávají, aby obnos vydaných listů zástavních úplna se kryl s obnosem, který reprezentují předměty majetkové předkem k jich zaplacení určené. Povinností vládního komissaře jest, aby nad tím bděl, by zásady této přísně bylo šetřeno. Vládní komissař jest tedy povinen přihlížeti k tomu, aby jednak zástavní listy pouze a jedině na základě takových předmětů majetkových vydány byly, které dle zákona a stanov jsou k tomu spůsobivé, a které jsou jako záruka též po zákonu vázány, a má dále též zástavní listy před vydáním spolupodepsati, a tím potvrditi, že list ten zástavní řádně kryt jest.

Vládní komissař má k tomu hleděti, aby obnos zástavních listů rovnající se částce zápůjček splacených a knihovně vymazaných, které zástavním listům těm za základ slouží, byl vzat z oběhu (srovn. též dále) — a též bdíti nad tím, aby vylosování zástavních listů prováděno bylo správně dle stanov.

VI. V případě exekuce na nějaký předmět majetkový ústavu, který pod dozorem státním zástavní listy vydává, má soud vládního komissaře o tom zpravit — tento pak jest povinen, přesvědčiti se, zdali předmět ten určen jest předkem k pojištění listů zástavních a o tom c. k. soudu zprávu dáti; soud pak má v případě tom povinnost, exekuci potud omeziti, že tato má

⁷⁵⁾ Srovn. též rozhodnutí c. k. správního dv. ze dne 16. října 1888 č. 2150 B 2251 a ze dne 18. září 1886 č. 2384 B. 3163 Alter I. str. 227 č. 1513.

Ostatně obsahují stanov y ústavů (zejména zemských) zvláštních ustanovení hlavně o vyšetření ceny nemovitosti; tak srovn. §§ 46. a násl. stat. pro českou banku hyp., také čl. 5., 6. stan. bývalé České společnosti pro úvěr pozemkový a j. v. Stran pruských ústavů. Srovn. pozn. 44.

míti účinky jen pokud se tím neporušují a neohrožují práva majitelů listů zástavních (§ 3. cit. zák.).

VII. Kromě toho má v případě takovém vládní komissař, má-li za to, že majitelé zástavních listů jsou ve svých právech ohroženi, u příslušného soudu žádati, aby k zastoupení jich zřídil společného opatrovníka (srovn. dále § 9.).

VIII. Byl-li takto neb z jiného důvodu dle § 3., 2. odst. cit. zák. v případě konkursu, neb dle § 3., odst. 3. k žádosti osoby třetí, jejíž práva proto, že není tu zástupce zástavních listů, prodlením trpí, k zastoupení majitelů listů zástavních ustanoven společný kurátor, (srovn. dále § 9), a byla-li napotom vedle ustanovení zák. ze dne 5. prosince 1877 č. 111 ř. z. vzhledem k tomu, že opatrovníku bude předsevzítí jednání právní, ku kterému pro důležitost jest potřeba vrchnoopatrovníckého schválení, vypsána ediktem soudu opatrovníckého schůze majitelů listů zástavních k jich slyšení a volbě 3 důvěrníků a 3 náhradníků — musí býti vládní komissař o tom doručením ediktu vyzooměn (§ 5 cit. zák. ze dne 5. prosince 1877.)

Vládní komissař má na vůli schůze se účastniti, a má mu pak býti poskytnuta příležitost, aby podati mohl potřebná vysvětlení (§ 8. zák. ze dne 5. prosince 1877 č. 111 ř. z.).

IX. Ostatně jest na vůli c. k. soudu opatrovníckého, který společného opatrovníka pro majitele zástavních listů ustanovil, aby se v případech, kde toho za nutné neb prospěšné uzná, s c. k. vládním komissařem usrozuměl (§ 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z., § 3. odst. 4. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.).

X. C. k. vládní komissař má též společného opatrovníka, byl-li jaký zřízen, podporovati, zejména má podávati vysvětlení, která k dosažení účele, ku kterému kurátor zřízen byl, potřebná jsou (§ 7. cit. zák. č. 49 a § 3. cit. zák. č. 48 ř. z.); tak má zejména vládní komissař v konkursu a též tedy při volbě funkcionářů v konkursu (srovn. dále § 12.) uděliti opatrovníku potřebné výkazy o obnosu zástavních listů a pod. více.

XI. Jestli ústav zastaví činnost svou, t. j. přestane-li tedy poskytovat zápůjčky a vydávati na základě jich listy zástavní, zejména v případě konkursu neb likvidace, může vládní komissař

býti odvolán (srovn. rozh. nejv. správního dvora ze dne 11. prosince r. 1885 č. 2885, Budw. 2769, Alter 1686).

Při hypotekárních ústavech zemských přísluší dozor tento nejvyššímu autonomnímu úřadu (zemskému výboru) (tak srovn. §§ 72. a 73. stat. zemské hypoteční banky české v zemsk. zák. ze dne 11. srpna 1888 č. 43). — Srovn. též výslovné ustanovení § 7. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.

C) Společný opatrovník majitelů zástavních listů.

a) Zřízení společného opatrovníka.

§ 9.

Zřízení společného opatrovníka pro majitele zástavních listů může se státi:

- a) buď k žádosti c. k. vládního kommissaře, aneb
- b) k žádosti osob třetích, neb
- c) z úřední povinnosti c. k. soudu.

Ad a) Byla-li by na některý předmět majetkový ústavu, který pod dozorem státním zástavní listy vydává, vedena exekuce, má c. k. soud z úřední povinnosti c. k. vládního kommissaře o tom zpravit; tento pak jest, jak jsme v § 8. seznali, povinnen, přesvědčil-li se, že předmět dotčený určen jest předkem k pojištění zástavních listů, c. k. soudu o tom zprávu dáti, soud pak má v případě tom exekuci omeziti potud, že tato má jen účinku, pokud se tím neporušují a neohrožují práva majitelů listů zástavních. Má-li pak v případě takovém c. k. vládní kommissař za to, že by majitelé zástavních listů byli ve svých právech ohroženi, má u příslušného soudu žádati, aby k zastupování jich zřízen byl společný opatrovník. (§ 3 cit. z.)

Ad b) Zřízení společného opatrovníka může se státi dále k žádosti osoby třetí, jejíž práva okolností, že není tu zástupce zástavních listů, prodlením trpí (odst. 3. a 4. § 3. cit. zák.).

Dle § 3. zák. ze dne 24. dubna č. 49 ř. z. jest též majitel dílečných dluhopisů oprávněn, žádati za zřízení společného

opatrovníka k zajištění ohrožených práv majitelů dluhopisů dilných.

Vůči ustanovení § 3. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. a motivů (str. 14, 15, „die Bestellung eines gemeinsamen Curators aus dem Grunde, um eine in dem Mangel einer Vertretung liegende Gefährdung der Rechte der Pfandbriefbesitzer fernzuhalten, war demnach auf die Fälle der Exekution und des Concurses zu beschränken“) — zdá se, že nepřísluší právo takové majiteli listů zástavních v případě, že by ohrožená práva majitelů listů zástavních vyžadovala zabezpečení. Tak rozhodnul též c. k. vrchní soud Vídeňský rozh. ze dne 7. září 1889 č. 12672⁷⁶⁾ o žádosti Dra. S. v zastoupení

⁷⁶⁾ „In der Erwägung dass aus dem Gesetze vom 24. April 1866 Nr. 47 R. G. Bl. den Statuten der Bodenereditanstalt und dem Texte der in Frage kommenden Werthpapiere hervorgeht, dass diese Urkunden keine Schuldverschreibungen, sondern Pfandbriefe sind, dass daher auf den vorliegenden Fall nicht das vom Handelsgerichte bezogene Gesetz vom 24. April 1874 Nr. 49 R. G. Bl., welches die gemeinsame Vertretung der Rechte der Besitzer von auf Inhaber lautender oder durch Indossament übertragbarer Theilschuldverschreibungen regelt, sondern nur das Gesetz vom 24. April 1874 R. G. Bl. Nr. 48 über die Wahrung der Rechte die Besitzer von Pfandbriefen anwendbar erscheint, nach § 3 des zuletzt erwähnten Gesetzes die Curators-Bestellung lediglich vom Regierungskommissär oder demjenigen, dessen Rechte in ihrem Gange durch den Mangel einer Vertretung der Pfandbriefbesitzer gehemmt würden, also von einem Dritten, niemals aber von einem Pfandbriefbesitzer angesucht werden kann, und im Falle des Concurses vom Concursgerichte von Amtswegen zu erfolgen hat, dass eine analoge Anwendung des Gesetzes vom 24. April 1874 Nr. 49 R. G. Bl. insoferne es sich um die Berechtigung zu dem Einschreiten wegen Aufstellung eines gemeinsamen Curators handelt, bei Bestand des § 3 al. 1, 2 u. 3 des Gesetzes vom 24. April 1874 R. G. Bl. Nr. 48 sich als unzulässig darstellt, weil die Art, in welcher die staatliche Beaufsichtigung der Geschäftsgebarung einer Hypothekenanstalt erfolgt, den Fall der Exekution und des Concurses ausgenommen, ausreichende Garantie gegen diejenigen Gefahren bietet, welche bei Theilschuldverschreibungen nur durch die Bestellung eines gemeinsamen Curators für die Betheiligten hintangehalten werden können, die analoge Anwendung des Gesetzes vom 24. April 1874 Nr. 49 R. G. Bl. auch durch den im § 3 des Ges. vom 24. April 1874 Nr. 48 am Schlusse enthaltenen Hinweis auf das zuerst genannte Gesetz nicht gerechtfertigt werden kann, weil durch diese Beziehung nur die Stellung eines Pfandbriefkurators praecizirt, keineswegs aber der Kreis der zum Ansuchen um Bestellung eines Pfandbriefkurators

majitele zástavních listů domaenních proti pr. c. k. rak. úvěrnímu ústavu pozemkovému o rekursu tohoto ústavu proti rozhodnutí c. k. obchodního soudu ve Vidni ze dne 30. srpna 1889 č. 136701, kterýž k žádosti té společného opatrovníka ustanovil, avšak z důvodu, že zástavní domaenní listy (které se ovšem odchylují od pravidelných listů zástavních, srovn. § 6 pozn. 66) za důležitý dluhopis považoval, a tudíž k § 3. zák. ze dne 20. dubna 1874 č. 49 přihlížel.

Avšak c. k. nejv. soud k stížnosti žadatele rozhodnutím ze dne 15. října 1889 č. 11050⁷⁷⁾ výnos c. k. vrchního soudu zrušil, a žádosti za zřízení opatrovníka místo dal, hlavně z důvodů těch, „poněvadž, nepřihlížeje ani k otázce, zda-li jsou skutečně zástavní listy domaenní vlastně dluhopisy důležitými, není zákonem ze dne 24. dubna 1874, jsou-li práva zást. listů ohrožena, vyloučeno, aby kurátor společný zřízen byl i v případě, kdyby c. k. vládní kommissář neuznal za nutné, žádati o zřízení takového společného

Berechtigten erweitert werden soll, somit dem Pfandbriefbesitzer Dr. J. S. die Legitimation zu dem von ihm gestellten Begehren mangelt.“

⁷⁷⁾ „Weil abgesehen von der Frage, ob die hier in Rede stehenden Werthpapiere als Pfandbriefe im Sinne des Gesetzes vom 24. April 1874 Nr. 48 R. G. Bl. angesehen werden können, auch bei Anwendung dieses Gesetzes aus der dem Regierungskommissär erteilten Weisung die gerichtliche Bestellung eines gemeinsamen Curators zu veranlassen, wenn er die Rechte der Besitzer der Pfandbriefe für gefährdet erachtet, die Folgerung nicht abgeleitet werden kann, dass die Bestellung eines gemeinsamen Curators dann unbedingt ausgeschlossen sei, wenn der Regierungskommissär nicht erachtet, dieselbe veranlassen zu sollen, weil es sich in vorliegenden Falle um gemeinsame Rechte der in der gleichen Rechtslage befindlichen Besitzer der betreffenden Werthpapiere handelt, die nur durch einen gemeinsamen Curator vertreten werden können, und bezüglich welcher den einzelnen Besitzern die selbständige Wahrnehmung ihrer Rechte durch § 9 des Ges. vom 24. April 1874 R. G. Bl. 49 versagt ist, weil demnach die Verweigerung der Bestellung eines gemeinsamen Curators die Möglichkeit ausschliessen würde, eine richterliche Entscheidung über privatrechtliche Ansprüche hervorzurufen, und weil die erste Instanz, in der die Grenzen des Verlosungsplanes, welcher einen integrierenden Bestandtheil der Schuldurkunde bildet, überschreitenden Verlosung mit Recht einen Fall erkannt hat, in welchem die Besitzer der fraglichen Werthpapiere wegen des Mangels einer gemeinsamen Vertretung gefährdet werden.“

opatrovníka — anof se zde jedná o společná práva majitelů listů zástavních, která pouze a jedině společný opatrovník hájí oprávněn jest, kdežto dle § 9 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z. jednotliví majitelé papírů zástavních k tomu oprávnění nejsou — a takto by tedy, kdyby zřízení opatrovníka vyloučeno bylo, vůbec možnost odpadla, aby o soukromých právech majitelů listů zástavních soudy rozhodnuto bylo a poněvadž též případ, o něž se jedná, opírá se o listinu samu, protože tvoří plán slosovací, který od ústavu emittujícího byl porušen, integrující část dluhopisu toho a tudíž skutečně jde tu o případ, kde majitelé dotčených papírů tím, že není tu společného zástupce, jsou ve svých právech ohroženi.“

Pokládáme náhled v rozhodnutí tomto vyslovený za správný. Srovn. k tomu poznámku v § 2 pozn. 10. o zákonu ze dne 24. dubna 1874 č. 48 učiněnou.

Kompetentním jest především v případech těch ad a) a b) c. k. soud sborový, co soud obchodní, u něhož firma dotčeného ústavu jest protokolována — a nebyl-li by ústav protokolován, c. k. soud sborový, v jehož okršku zástavní listy byly vydány, aneb není-li místo vydání v listech zástavních uvedeno, aneb jestli leží v území, kde zákon ze dne 24. dubna 1874 č. 48 a 49 ř. z. neplatí, c. k. sborový soud, v jehož okršku se nalézá místo platební, v území, pro něž platí zákon ten, ležící.

Je-li uvedeno více míst vydání aneb míst platebních, které nalézají se v území zákonu ze dne 24. dubna 1874 č. 48 podléhajícím, jest příslušný c. k. soud dle místa nejprvé udaného. C. k. soud sborový, který společného opatrovníka ustanovil, jest zároveň soudem vrchnoopatrovníckým (§ 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49. a § 3. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.).

Ad c) Byl-li na jmění ústavu, který vydává listy zástavní, uvalen konkurs, musí c. k. soud konkursní řídit z povinnosti úřední společného opatrovníka pro majitele listů zástavních. (§ 3. odst. 2. cit. zák. č. 48.)

V případech ad a) a b) musí v žádosti uvedeny býti příčiny, ze kterých se zřízení společného opatrovníka žádá a účel jeho zřízení.

Jedná-li se o žádost třetího za zřízení společného kuratora za tím účelem, by práva jeho za příčinou tou, že není tu

zástupce zástavních listů, prodlením netrpěla, může též buďsi dříve u soudu dle svrchu uvedených zásad kompetentního za zřízení společného opatrovníka žádati, aneb též v podání svém, ve kterém záležitost, o kterou tu jde, c. k. soudu k vyřízení předkládá, oznámiti, který c. k. soudní dvůr jest k zřízení společného kuratora kompetentním a žádati, aby byl soudní dvůr ten za zřízení společného kuratora dožádán; dotčený soud pak má v tomto druhém případě zároveň s vyřízením podání toho z úřední povinnosti c. k. soudní dvůr o zřízení kuratora požádati, při tom příčinu i účel zřízení toho uvést s tím, aby pak kuratoru vyrozumění o dotčeném vyřízení doručeno bylo (§ 4. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49. a § 3. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48).

Jméno společného kuratora, jakož i příčina a účel zřízení jeho musí býti od soudu, který kuratora zřídil, ediktem vyhlášeno; byl-li na ústav uvalen konkurs, stává se to pravidelně tímž ediktem, jímž byl konkurs vyhlášen a správce konkursní podstaty a konkursní kommissar ustanoven. Edikt ten musí býti u c. k. soudního dvoru, který kuratora zřídil a stalo-li se tak k dožádání jiného soudu, jenž záležitost dotčenou žadatele byl vyřídil, též u tohoto zanešen a též alespoň jednou veřejným zemským listem, co úředním oznamovatelem, prohlášen.

Jedná-li se o zástavní listy, které jsou na úředním listku kursovým znamenány, musí edikt ten býti též Vídeňským listem veřejným prohlášen a na všech bursách území, pro které platí zákon ze dne 24. dubna 1874 č. 48 a 49 ř. z., zavěšen. (§ 5. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z.)

§ 10.

β) Společné záležitosti.

Jedná-li se o záležitosti, které se týkají práv všem majitelům zástavních listů společných, nemohou jednotliví majitelé listů zástavních tato svá práva samostatně přiváděti k platnosti, nýbrž jest k tomu povolán společný opatrovník; jednotliví majitelé zástavních listů mají pak jen na vůli v případě, jedná-li se o spor, od společného opatrovníka vedený, na své vlastní

útraty co intervenienti⁷⁸⁾ se sporu toho zúčastniti (§ 9. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z., k tomu § 3 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. a motivy str. 14).

Nastává nyní důležitá otázka, které záležitosti neb která práva dlužno pokládati za společná?

Dle rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 27. března 1879 č. 340 (srovn. č. 17. Jur. Blätter z r. 1879) jsou společnými právy pouze ta, „která z obsahu papíru vyplývají.“

Náhled takto vyslovený není však dle doslovného a stručného znění tohoto správný a objeví se teprve v pravém, správném světle, pak-li přihlédneme k případu spornému, v němž bylo takto rozhodnuto, a k důvodům rozhodnutí toho, kdež výslovně řečeno: „že opatrovník dle § 9 cit. zák. oprávněn jest, pouze v těch záležitostech nastupovati, které se týkají společných práv majitelů papírů a tedy zajisté jen těch, které z držení dotčeného papíru majiteli svědčícího vyplývají.“ („Der Curator kann nach § 9 des Ges. vom 24. April 1874 nur diejenigen Angelegenheiten vertreten, welche gemeinsame Rechte der Besitzer der Theilschuldverschreibungen betreffen, und somit jedenfalls nur solche, welche aus dem Besitze des betreffenden Inhaberpapieres abgeleitet werden können . . .“). Dále však též: v dotčeném dluhopise jmenována jest dráha X jakožto jediná dlužnice, která ale ani žalována býti nemá. („In der Schuldurkunde erscheint die Bahn X als die alleinige Verpflichtete, gegen welche die Klage gar nicht gerichtet werden soll . . .“). Vedle dlužníka z dílečných (prioritních) dluhopisů dráhy X zavázala se totiž zvláštní úmluvou banka Y vlastním jménem k placení úroků z dluhopisů těch pro jistou dobu.

Kdyby tedy byla společná jen práva taková, která „z obsahu listiny samé vyplývají“, nemohl by společný opatrovník proti bance Y o zaplacení úroků těch nastupovati.

Správně dlužno tedy míti za společné záležitosti ty,

⁷⁸⁾ Srovn. o intervenci této „Ullmann, Das öster. Civilprocessrecht“ (v Praze a v Lipsku) § 43 str. 97, k tomu E. Ott v Právniku sv. XXVII (1887) str. 644, 645, nejnověji též Eckstein „Die Intervention nach öster. Recht“ (v Lipsku u Dunckera a Humblota 1893) str. 176 a násl., str. 248 a násl.

které nezakládají se na jakémisi zvláštním t. j. pouze jednotlivého majitele zástavních listů a ústavu se týkajícím poměru právním, nýbrž, které přísluší *stejnoměrně* všem majitelům listů zástavních (§ 9 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z.).

Společná práva ta vyplývají tedy z vlastnictví papíru majiteli svědčícího a to tak, že *se všech majitelů* dotčeného papíru *stejnoměrně týkají*. Jest tedy toto právo společné též jen konsekvencí zásady, dle níž veškerá práva z papíru majiteli svědčícího zakládají se na vlastnictví⁷⁹⁾ papíru.⁸⁰⁾

⁷⁹⁾ Neb jen vlastník papíru jest pravým věřitelem. Srovn. Goldschmidt ve svém čas. (Ztschf. f. Handelsr.) str. 28 a 36; Randa právo vlastn. str. 282; Carlin v Goldschmidtově čas. 36 sv. 1 a 2 seš.; Lehmann „zur Theorie der Werthpapiere (Marburg 1890) str. 16, 51 a j. v. Srovn. též svrchu § 7 a k tomu §§ 13–15 zák. z 24. dubna 1874 č. 49 ř. z. a § 49 zák. z 19. května 1874 č. 76 ř. z.

⁸⁰⁾ Zajímavé jsou novější případy ustanovení společného opatrovníka zejména (mimo rozh. v § 9. pozn. uvedené) opatrovníka pro majitele priorit jižní dráhy (Geller Centr. Bl. z r. 1890 č. 122 str. 297). První a druhá instance (c. k. obchod. soud ve Vídni výnosem ze dne 10. ledna 1890 a c. k. vrchn. soudu nález z 4. února 1890) žádost zamítly — proto, že se jedná toliko o právo majitele kuponů, k placení dospělých, které nelze přece pokládati za právo všem majitelům papírů společné. Takto by ovšem bylo rozhodnutí správné — neb jesti zajisté kupon od hlavního papíru oddělený, samostatným papírem cenným.

Avšak věc má se dle rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 26. června 1890 č. 3362 jinak. Jednalo se totiž o srážku, kterou při výplatě kuponů vůbec na 7 zl. 50 kr. znějících, ústav jakožto daň z příjmu činil — tedy o újmu, která každému vlastníku papíru při výplatě každého kuponu hrozí — a správně tedy c. k. nejv. soud k mimořádnému dovolání strany rozhodnutí obou instancí změnil, a ustanovení kuratora nařídil proto, že „srážka tato nezakládá se na jakémisi zvláštním pouze stěžovatele a ústavu se týkajícím poměru, nýbrž na všeobecném zařízení ústavu samého, které se ke všem majitelům priorit vztahuje.“

Podobně má se věc v nejnovějším případě, kde c. k. priv. rakuherská dráha takovoutěž srážku činila z kuponů priorit. Jak známo, jednalo se — vedle rozhodnutí meritorního — též o to, mohou-li jednotliví majitelé kuponů dospělých samostatně žalovati, aneb-li přísluší právo to pouze opatrovníku. Zajisté správný jest náhled poslednější, neb jedná se tu o povšechné porušení práva, které se *stejnoměrně* všech majitelů priorit týká, a které z vlastnictví papíru vychází —

Jest tedy obzvláště též i právo hlasovací a právo volební v konkursu ústavu právem společným. Srovn. §§ 42, 43, 67, 74, rak. ř. konk., tak i rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 10. března 1885 (Gellerův Centralblatt č. 317., Adler-Clemens č. 1315) též rozhodnutí ze dne 15. října 1889 č. 11050 v § 9 pozn. 76.) Jinak Krasnopolski⁸¹⁾ který způsobem zajisté důmyslným snaží se dokázati podstatný rozdíl mezi majiteli dílečných dluhopisů a majiteli zástavních listů, a z toho pak omezení obor společných záležitostí (srovn. pozn. 82) a odůvodnění, že opatrovníku zástavních listů nepřisluší právo hlasovací, anof prý není právem společným. Vůči zásadě v zákoně vyslovené a dle toho námi zde ustavené, není však náhled ten správný. Srov. ještě též Jur. Blätter č. 5. a 6. z r. 1877 a hlavně pak. též i důvody rozh. c. k. nejvyššího soudu ze dne 15. října 1889 č. 11056 (stran ustanovení společného opatrovníka pro majitele domaenních listů zástavních v § 8. pozn. 77. c doslovně uvedeného).

Neb uvážíme-li, že dle § 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 ř. z. tvoří předměty majetkové, které určeny jsou předkem ku krytí nároků z listů zástavních v konkursu ústavu zvláštní podstatu, že dále dle § 30. odst. 3. konk. ř. jsou majitelé zástavních listů, poněvadž jim přísluší zároveň osobní nárok proti ústavu, od kterého listy zástavní byly vydány — oprávnění, též proti všeobecné podstatě, jakožto věřitelé konkursní svá práva k platnosti přivéstí,⁸²⁾ a že zajisté jest věci společ-

jestli poznenáhlu dospívající kupony byly zatím oddělovány, nemůže na věci té ničeho měniti neb nezakládá se právo majitelů těchto jednotlivých kuponů na jakémisi zvláštním, pouze jednotlivého tohoto majitele a ústavu se týkajícím poměru právním. Jinak ovšem má se věc v případě, kde se jedná o přihlášení kuponů dospělých ke konkursu. Srovn. § 12. a pozn. 98.

⁸¹⁾ „Über die Stellung des Pfandbriefkurators“ (Jur. Vierteljahrsschrift des deutschen Juristen-Vereins in Prag 1885). Srovn. též pozn. 82.

⁸²⁾ Srovn. nejnověji proti tomu Frankl (Jur. Vierteljahrsschrift sv. 24., seš. 1., ve Vídni u Manze 1892, str. 55. a násl.). Souhlasně s Krasnopolským (na j. m. pozn. 77) a nejnověji též Eckstein (pozn. 78).

K tomu dovolujeme si jen podotknouti, že pro pokladní poukázky a podobně i pro všechny ostatní papíry na řád znějící neb majiteli svědčící není tu právě vnitřní nutnosti, aby zákonodárce ustanovil takovéto společné zastoupení (srovn. § 6.); zvláštní podstata jest ovšem v první

ného opatrovníka, aby nároky ze zástavních listů ke konkursu ohlásil, a vůbec k platnosti přivedl (srovn. též §§ 6, 7. a 12.) — nelze zajisté pochybovati, že společnému opatrovníku přísluší dle rak. zákonů právo volební a hlasovací co právo společné v konkursu ústavu (srovn. § 30. odst. 3. §§ 109., 42., 43., 74. rak. ř. konk. ze dne 25. prosince 1868 č. 1. ř. z. z roku 1869).

Zřízení kaucí dle §§ 5. a 6. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.

§ 11.

Jak seznali jsme, musí dle § 4. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. ústav, který obdržel povolení k vydávání zástavních listů teprv potom, když zákon tento nabyl platnosti, veškeré předměty majetkové, které především ku krytí zástavních listů sloužiti a v konkursu ústavu zvláštní podstatu tvořiti mají, co kaucí k zaplacení zástavních těchto listů zříditi a totéž ve svých stanovách zřejmým učiniti.

Nastává tudíž otázka, kterak viží se tyto předměty majetkové, aby účelu zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. skutečně též v plné míře dosaženo bylo, — zejména, kterak státi se to má stran kusů majetkových, na kterých lze práv knihovnických vydobýti a obzvláště stran pohledávek hypotekárních, které ovšem činí pravidlem nejhlavnější část jmění tohoto.

Neb stran jmění jiného druhu nebude činiti zajištění zákonem nařízené obtíží; tak ustanovuje § 6. cit. zák., že byly-li hotové peníze neb cené papíry dle stanov ku krytí zástavních listů určeny, musí předměty ty od ostatního jmění ústavu odloučeně býti uschovány a to tak, aby c. k. vládní

řadě takové spojitko pro majitele zástavních listů, jako jest pro majitele parciálních dluhopisů jednotnost poměru obligačního, avšak jsou ještě též jiné záležitosti, které majitelům zástavních listů jsou společné, jakž jasně vysvítá též z rozh. c. k. nejvyššího soudu ze dne 15. října 1889 č. 11050. v § 9., pozn. 78.), pak rozh. c. k. nejv. soudu ze dne 13. května 1885 č. 5485. (Adler-Clemens VII. č. 1317., k tomu § 2. pozn. 10. a § 12.

komissař měl spolupůsobení při jich uzavírání („Mitsperre“ srovn. též § 8. ad III.).

V § 5. cit. zák. nařizeno, že má při takových předmětech majetkových, na které lze knižovních práv vydobytí, zavazeni jich pro nároky ze zástavních listů ve veřejných knihách na základě vyjádření od ústavu vydaného zanešeno býti („einzutragen“).

Jakým ale způsobem má závazek tento do veřejných knih být zanešen?

Dle náhledu jedněch dlužno závazek ten přivést k platnosti vkladem — neb jedná se tu prý dle výslovného ustanovení zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. (§§ 4., 5., 6.) o „kauci“ („deren Haftung als Caution zur Sicherstellung für die Befriedigung der Ansprüche aus den... Pfandbriefen“) — a to tedy vkladem práva zástavního dle § 14. zák. o knihách poz. ze dne 25. července 1871 č. 95. ř. z. Pak by ale též povždy uveden býti musel obnos určitý, neb obnos maximální, až do kterého právo toto zástavní na dotčené pohledávce vloženo býti má (§ 14. cit. zák. kn.) což vlastně ani možno není. Neb zde se nezabezpečuje vkladem, jakož jsme při starých zástavních listech starých spolků krajinských (§ 3. od I.) byli seznali určitý list zástavní, nýbrž vlastně nárok na zaplacení předkem pro všechny listy zástavní.

Že náhled ten nelze za správný pokládati, není tedy zajisté potřeba vykládati.

Dle náhledu jiných dlužno se tu řídití zněním zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. § 5., dle kterého se vedle vkladu práva zástavního za pohledávku, ku krytí zástavních listů takto určenou, zároveň zanáší („Eintragung“) závazek jakožto kauce k zajištění zaplacení zástavních listů, od ústavu vydaných (§ 5. cit. zák.).

Avšak náš zákon o kn. poz. z 25. července 1871 č. 95. ř. z. zná v § 8. toliko vklady, praenotace čili záznamy, a adnotace čili poznámky, nikoliv však „zanešení“.

Účelem tohoto zavazeni pohledávky jest právě, aby ústav, který zástavní listy vydal, nemohl o tomto jmění, které takto stanovami a zákonem jest především k zajištění nároků majitelů listů zástavních určeno, dle své vůle, nýbrž toliko s výslovným svolením c. k. vládního komissaře disponovati (§§ 1. a 5. cit.

zák. k tomu srovn. § 6), jakož i, aby hlavně též věřitelé ústavu, jichž pohledávky nevyplývají z listů zástavních, exekučních práv pouze a jediné se zachováním tohoto práva majitelů zástavních listů vydobytí mohli (§§ 2. a 3. cit. zák.).

Jedná se tedy o to, způsobiti, aby toto omezení ústavu, který zástavní listy ty vydal, co do práva disposičního ohledně pohledávání právem zástavním v knihy veřejné vloženo způsobem zřejmým vyznačeno bylo, tak aby ten, kdo by nějakého práva knihovního vydobyl — hlavně tedy věřitel dotčeného ústavu neb postupník — nemohl se odvolávati k tomu, že mu okolnosti dotčené, tedy věnování k zajištění především nároků majitelů zástavních listů, známy nebyly.

Dle ustanovení § 20. odst. a) knih. zák. z 25. července 1871 č. 95. ř. z. slouží však k vyznačení omezení v právu disposičním s tím právě účinkem právním, že se nikdo, kdož v knihovní vložce dotčené práva knihovního vydobyl, nemůže odvolávati k tomu, že mu okolnosti ty známy nebyly, poznámka knihovní (nezletilosti, kurately, konkursu § 20. ad a).⁸³⁾

Vloží se tedy právo zástavní pro pohledávku dotčenou na tělese knihovním s tou poznámkou,⁸⁴⁾ „že pohledávka ta vedle § 5. zák. z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. ručí především k zajištění nároků majitelů zástavních listů od dotčeného ústavu vydaných.“

O vkladu a výmazu má býti dle § 5. zák. z 24. dubna 1874 vždy c. k. vládní komissař vyrozuměn — a ke každé změně — tedy k výmazu celkem neb částečně — jest úředního vysvědčení téhož c. k. komissaře potřeba toho znění: „že dotčená pohledávka celkem neb částečně více není zavazena pro nároky majitelů listů zástavních.“ (§ 5. cit. zák. k tomu svrchu § 8. ad I. a II.).

⁸³⁾ Srovn. k tomu Exnerův „Hypothekenrecht“ I. § 25. hl. str. 160. a násl.

⁸⁴⁾ Že nesprávně jest „vkládati“ omezení, že pohledávka vtělená sloužití má za kauci“ . . . jakož čteme u Bartsche „Das österr. a. Grundbuchsgesetz in seiner praktischen Anwendung“ (2. vyd., Vídeň 1891) str. 37., 38., jest dle výše uvedeného zřejmo.

e) Provádění nároků držitelů zástavních listů.

§ 12.

Když jsme takto jmenovitě z vývinu instituce zástavních listů a ze zákonných opatření k ochraně držitelů zástavních listů v tu- i cizozemsku vydaných seznali právo držitelů zástavních listů, jakož i právní povahu práva přednosti jim propůjčeného (§ 7.), pokusíme se v hlavních zásadách vyličit, jak lze nyní toto právo přivést ku platnosti, a to jak a) mimo konkurs, tak zvláště b) v případě konkursu ústavu.

Co se především dotýče a) provádění práv držitelů zástavních listů *mimo konkurs*, neposkytují tyto případy zvláštních nesnází. Jedná-li se totiž:

a) O zřízení společného kuratora za zvláštním důvodem a za určitým účelem, pak jest již úkol tohoto společného kuratora, druh a způsob ochrany a provádění porušených neb ohrožených práv držitelů zástavních listů určen právě tímto účelem, důvodem jeho zřízení (tak při zřízení kuratora následkem stanovám se přičicího slosování,⁸⁵⁾ nebo pro neoprávněné srážky při vypláčení kuponů a t. p.).

β) Proti neoprávněným dispozicím ústavu předměty ku pojištění zástavních listů ustanovenými stačí pravidlem ochrana zeměpanského komissaře.⁸⁶⁾

γ) Postup při porušení nebo ohrožení práv držitelů zástavních listů vůbec a vedením exekuce na předmět k zajištění určené zvlášť jest jasně vytčen v § 3. zákona ze 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. a v §§ 1. a 3. zákona z 24. dubna 1874 č. 49. ř. z., a byl již také svrchu (§§ 6., 8., 9.) probrán.

δ) Držitel zástavního listu má právo na správné vypláčení do-

⁸⁵⁾ Srovn. k tomu zprávu ve zvláštní brožůře vydanou z 12. července 1890 podanou obchodnímu soudu ve Vídni jakožto vrchnoporučenskému soudu v záležitosti státních domaenních zástavních listů od Dra. Jakuba S., jakožto společného kuratora držitelů státních domaen zástavních listů („Beiträge zum Pfandbriefwesen in Österreich“ Vídeň, nákladem Karla Konegena 1891), kterážto zpráva ale věnována jest výhradně jen této záležitosti.

⁸⁶⁾ Tak zajisté při ústavech nových (§§ 5. a násl. zákona z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.); o starších ústavech srovn. vývody v § 6.

spělých úrokových kuponů, jakož i (pravidlem následkem slosování) splatné pohledávky ze zástavních listů.

Nedostojí-li ústav těmto svým povinnostem, přísluší držiteli zástavního listu právo žaloby jak pro splatné úroky, tak i pro dospělý kapitál.⁸⁷⁾

Na základě rozsudku může pak věřitel zástavních listů vésti exekuci obzvláště na ony předměty majetkové, jež byly předkem ku pojištění zástavních listů věnovány, tedy jmenovitě na hypotekární pohledávky, na něž mu přísluší zákonné nadzástavní právo, a u nichž při nových ústavech v pozemkové knize jest poznamenáno, že slouží za základ emissi zástavních listů a tvoří tak jejich kauci. Avšak zůstává mu též volno, hojiti se i na ostatním jmění ústavu, jakožto dlužníka osobního.

Vedle toho mívá začasť držitel zástavních listů dle stanov právo dovolávati se ve sporech s ústavem rozhodnutí rozsudího, a sice bývá tak obzvláště u zemských hypotečních ústavů, při nichž bývá držitelům zástavních listů propůjčeno i právo stížnosti na zemský výbor (srovn. na př. stanov České zemské hypoteční banky z 2. srpna 1888 z. z. pro Čechy, z 11. srpna 1888 č. 43. §§ 28. a násl.; § 26. stanov ústavu pro úvěr pozemkový v rakouském Slezsku; § 24. moravské hypoteční banky; § 24. dolnorakouské hypoteční banky a j. v.).

Jedná-li se o porušení práva jednotlivých držitelů zástavních listů tím, že ústav zdráhá se vyplatiti úroky nebo dospělý kapitál, jest dotyčenému držiteli zástavních listů nebo kuponů⁸⁸⁾ volno postupovati samostatně.

Dotýkáli se však toto porušení práva společných práv všech držitelů zástavních listů, vztahuje-li se stejnoměrně na všechny držitele zástavních listů (tedy při všeobecném odeření placení, srovn. § 10, pozn. 80. — nebo při zastavení platů vůbec), pak lze provésti svůj nárok jen společným

⁸⁷⁾ Dle § 69. stanov haličského spolku pro úvěr pozemkový jest propůjčeno držitelům zástavních listů podobně právo volby, jako dle stanov nových pruských spolků krajských (srovn. též svrchu § 3. ad II. a § 5.).

⁸⁸⁾ Dospělý a od hlavního papíru oddělený kupon pokládá se za samostatný papír majiteli svědčící (srovn. též Brunnera v Endemannově Handbuch II. § 199.).

kurátorem (§ 9. zák. z 24. dubna 1874 č. 49 ř. z. a § 3. zákona č. 48. ř. z.).⁸⁹⁾

b) Obtížnější jest otázka, jak zjednatí lze platnost právům držitelů zástavních listů v případě konkursu.

Především tu nastane otázka nesnadná, jaká práva a jaké povinnosti má společný opatrovník majitelů zástavních listů co do správy jmění, ku krytí zástavních listů určeného vůbec a v konkursu zvláště?⁹⁰⁾

Dle § 3. zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 68. ř. z. jest hlavním účelem zřízení společného opatrovníka pro majitele zástavních listů, a sice v nejvyšší míře v případě konkursu⁹¹⁾ ústavu dotčeného,

⁸⁹⁾ Srovn. též § 9. pozn. 76., 77., § 10. pozn. 80., 82., § 12. pozn. 97, 98, k tomu zvláště též tak zvané „kuponové processy“ sestavené od Keysnera v Goldschmidtově Zeitschrift f. Hdlsr. 27. sv., str. 512.—597. a sice případ ve sv. 2., str. 558. až 565.; dále sv. 4., str. 569.—575. a případ ve sv. 5. str. 575.—589. (zvl. pozn. 1. na str. 576., kdež vyslovena pochybnost nad nutností zřízení společného kurátora); také Goldschmidt, 28. sv. str. 283. a násl. a pojednání od Ladenburga („noch einmal die österreichischen Couponsprocesse“) s dodatkem od Goldschmidta v téhož Zeitschrift für Handlsr. sv. 3., str. 246. až 253.

⁹⁰⁾ Obecné mínění obzvláště v Rakousku, kde působnost společného opatrovníka též v konkursu ústavu pouze na negativní stránku této působnosti (srovn. dále ad b), c), a). — Avšak nesprávné obmezování to nesrovnává se s úmyslem zákonodárce, a minuly by se zákony z 24. dubna 1874 takto úplně se svým účelem. Není tu ovšem nesnázi těch pro případy exekuce, neb pro případ § 49. odst. 2. zák. z 19. května 1874 č. 70. ř. z. neb § 14. zák. z 24. dubna 1874 č. 49. ř. z. a pod. více. Srovn. též § 1. a dále text.

⁹¹⁾ Tak ovšem obzvláště v Rakousku, kde vydávání listů zástavních není obmezeno na ústavy, které pouze s hypotékárními obchody se zanášejí. Ve Francii (srovn. §§ 1 a 4.) mohou dle zákona ze dne 28. února 1882 („Décret sur les sociétés de crédit foncier“. Srovn. Ém. Durand „nouveau code general des lois françaises“ str. 873.) majitelé zástavních listů pouze proti ústavu vystoupiti, neplnili povinnosti své („les porteurs de lettres de gage n'ont d'autre action, pour le recouvrement des capitaux et intérêts exigibles, que celle qu'ils peuvent exercer directement contre la société“ srovn. Duranda l. cit. III. Titre „des obligations émises par les sociétés de crédit foncier“ čl. 17.). Ovšem není tu jiných věřitelů než majitelů zástavních listů.

V Rakousku není přísného omezení tohoto, tak srovn. na př. zást. listy rak. uherské banky, neb (dříve) padlé České společnosti pro úvěr hypoteční — ač koncese nověji na základě striktní interpretace zák. z 2. července 1868 č. 93. ř. z. ústavům, které též s obchody bankovními se zanášejí, nebyla udělena. Srovn. též úvod. — Anglo-rakouské bance, která převzala od padlé České

aby jmění, které dle stanov ku krytí zástavních listů jest určeno, bylo neztenčené zachováno.

Ostatně však dlužno se dle téhož § 3. cit. zák. (sr. motivy str. 14) co se týče otázky, jakých práv a povinností opatrovníku přísluší „táhnouti k tomu, což ustanovuje zákon ze dne 24. dubna 1874 č. 49. r. z. o společném opatrovníku majitelů dílečných dluhopisů.“

Dlužno tedy přihlížeti k §§ 6. a násl. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49. ř. z. V § 6. cit. zák. pak nařízeno „že práva a povinnosti společného opatrovníka řídí se dle úlohy téhož a dle účele zřízení — a že dlužno přihlížeti k všeobecným nařízením, stávajícím o opatrovnících, kterýmž přísluší v jednotlivých případech hájiti práva kurandů, ač jestli v tomto zákoně (ze dne 24. dubna 1874) není něčeho jiného ustanoveno.“

Abychom tedy obor působnosti, kruh práv a povinností společného opatrovníka majitelů zástavních listů určití mohli, bude dle toho dlužno především:

- a) přihlížeti k účeli a příčinám zřízení společného opatrovníka,
- b) k nařízením čl. 269. a násl. o. z. obč.;
- c) k zvláštním ustanovením zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.

Ad a) Je-li příčinou zřízení spol. opatrovníka konkurs na jmění dotčeného ústavu uvalený, jsou zajisté u vyšší míře majitelé zástavních listů ohroženi, než v případě exekuce na některý toliko předmět ku krytí zástavních listů dle stanov určený, anof se jedná o všeobecnou exekuci na veškeré jmění ústavu.

Účelem zřízení opatrovníka a úlohou jeho bude tedy, aby veškeré jmění ústavu, které vedle §§ 1. a 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. a vedle stanov ústavu toho ku krytí zást. listů určeno jest, též skutečně neztenčeně přede všemi ostatními konkursními věřiteli ku krytí majitelů zástavních listů zachováno bylo.

společnosti pro úvěr hypoteční zástavní listy i se zvláštní podstatou, k jich krytí určenou byla koncese pouze ad hoc dle zák. cit. udělena a nesmí táž nové zástavní listy vydávati.

Jmění do konkursu patřící může býti totiž⁹²⁾ dvojího druhu:

α) Takové, které dle §§ 1. a 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. a dle stanov ústavu předkem určeno jest ku krytí zástavních listů;

β) jmění, které stejnou měrou i pro majitele zástavních listů i pro ostatní věřitele určeno jest.

Nelze zajisté pochybovati, že úloha opatrovníka, kruh jeho práv a povinností z ohledu rozdílného jmění tohoto bude též podstatně rozdílný.

Ad α) Jmění toto tvoří dle §§ 1. a 2. cit. zák. v případě konkursu zvláštní podstatu, ze které především majitelé zástavních listů na zaplacení právo mají.

Bude tudíž především povinností opatrovníka:

1. pečovati o to, aby veškerých předmětů, zákonem a stanovami k tomu určených, skutečně též k zřízení této obzvláštní podstaty konkursní použito bylo. Společný opatrovník majitelů zástavních listů bude tedy bdíti nad tím, aby v inventáři konkursním vyznačeno bylo, že tyto veškeré předměty majetnické tvoří zvláštní podstatu především ku krytí majitelů zástavních listů určenou.

Nebude tedy sice zřízen zvláštní inventář („Special-Inventar“), nýbrž ve všeobecném konkursním inventáři bude toliko poznámka tato učiněna. (Srovn. §§ 46., 91., 92. konk. řádu z 25. prosince 1868 č. 1. ř. z. z roku 1869, §§ 92. a násled. hlavně §. 104. cis. pat. z 9. srpna 1854 č. 208. ř. z. rozh. c. k. nejvyššího soudu ze dne 10. září 1885 č. 9646.)

2. Aby také na dále bděl nad tím, aby veškeré předměty do zvláštní podstaty patřící neztenčeny byly účeli svému zachovány.

Ad β) Jinak má se věc v případě druhém:

Jmění toto patří do všeobecné podstaty konkursní, na níž mají majitelé zástavních listů podíl tentýž, jako všichni ostatní věřitelé konkursu. Z toho však jde, že majitelé zást. listů jsou z ohledu jmění tohoto na roveň postaveni s ostatními věřiteli

⁹²⁾ Tak obzvláště, kde ústavy nejsou omezeny na obchody hypotekární Srovn. též pozn. 91.

konkursními, že mají tatáž práva, která též tedy opatrovníku majitelů zástavních listů jakožto jejich zástupci přísluší.

Ad b) a c). Dle § 3. zákona z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. (a motivy str. 14) má býti postavení opatrovníka majitelů zást. listů podstatně totéž, jako opatrovníka majitelů listů dlečných.

Dle § 6. zák. z 24. dubna 1874 č. 49. ř. z. mají o právech a povinnostech opatrovníka posléz jmenovaného platiti všeobecná ustanovení, daná stran opatrovníků, jímž přísluší péče o práva opatrovanců v případech jednotlivých, pokud není v zákoně ze dne 24. dubna 1874 ustanovení zvláštního.

Dle toho bude tedy pravému úmyslu zákonodárce jen tehdy učiněno zadost, jestli ustanovení zákonů ze dne 24. dubna 1874 č. 49. a 48. ř. z. v souhlas uvedena budou s nařízeními danými v ob. zák. obč. o takých opatrovnících (čl. 269 a násled.).

V ohledu tom čteme pak v motivech k zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. „že z obou případů v § 276. o. z. obč. obsažených vyniká pro důležitost a zvláštnost svou onen, kde práva kurandů jsou ohrožena. Jedná-li se o pravidelná a obyčejná právní jednání ústavu, tu postačí zajisté péče se strany c. k. vládního komissáře; jinak, jestli ústav upadne v konkurs: tu zajisté nastane nutnost obvláštní péče a zastoupení opatrovníkem.“

V čl. 282. o. z. obč. nařízeno pak, „že práva a povinnosti opatrovníků, kteří mají buď jen o správu majetku neb zároveň i o osobu opatrovance pečovati, uvažovati dlužno dle toho, co o tom nařízeno poručníkům.“

A podobně ustanovuje čl. 276. o. z. obč. „že má opatrovník osobám nepřítomným, neb neznámým účastníkům nějakého jednání zřízený, dáti opatrovanci, známo-li mu, kde se týž zdržuje, věděti, jak věci jeho se mají. (Srovn. podobně § 8. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49. ř. z.) a není-li nic jiného opatřeno, pečovati o věci jeho, jako o věci nezletilého“.

Z ustanovení těchto, které vedle § 6. zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 49. ř. z. dlužno, s obzvláštními v zákonech z 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z. obsaženými nařízeními v souhlas uvéstí — zajisté však jasně vyplývá, že společnému opatrovníku majitelů zástavních listů přísluší též jakási práva i povinnosti co do správy jmění do konkursu patřícího; jestli zajisté i dle čl. 282.

a 276 o. z. obč. stezejním právem i povinností opatrovníka, jmění opatrovance spravovati.

Poněvadž však v konkursu ústavu přísluší dle konk. řádu z 25. prosince 1868 č. 1. ř. z. správa veškerého jmění do konkursu patřícího správci konkursní podstaty — buďsi obecnému neb zvláštnímu (čl. 76. a 82. ř. konk.) — bude zajisté nutno, ustanovení výše uvedená opět s nařízenými řádu konk. v souhlas uvéstí.

Tu pak dlužno zajisté, jak svrchu vytčeno, rozeznávati, jedná-li se o jmění, které dle § 1. a 2. zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. má sloužiti především ku krytí zástavních listů, a činí zvláštní konkursní podstatu, aneb o majetek, z kterého majitelé zástavních listů stejným právem jako ostatní konkursní věřitelé zaplacení dosící mají (všeobecná podstata).

Seznali jsme však svrchu (ad a), že jest dle zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. §§ 1.—3. (k tomu motivy str. 14) hlavním účelem a stezejní úlohou společného opatrovníka bděti nad tím, aby jmění ústavu, které vedle stanov a vůči čl. 1. a 2. zák. cit. určeno jest především ku krytí majitelů zást. listů bylo též tomuto svému účeli neztenčeně zachováno.

Mají-li tedy jednak tato ustanovení o. z. obč. a jednak nařízení zákonů ze dne 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z. vzhledem k příčinám a účeli ustanovení opatrovníka dle pravého úmyslu zákonodárce, ale i též v souhlasu s ustanoveními řádu konkursního z 28. prosince 1868 č. 1. ř. z. vykládána býti, dlužno míti za to, že nepřisluší sice společnému opatrovníku majitelů zást. listů v konkursu ústavu řádná správa jmění dotčeného, že mu ale zajisté přísluší jakýsi vliv na správu, zvláštní péče („ingerence“) co do správy jmění, které tvoří dle §§ 1. a 2. zák. z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. zvláštní podstatu konkursní. Neboť pouze a jedině takovýmto způsobem možno nařízení zák. z 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z. hlavně co do účele zřízení a úlohy společného opatrovníka s ustanoveními o. z. obč. a řádu konkursního uvéstí v souhlas.

Jakého druhu asi bude péče tato, opatrovníku o jmění zvláštní podstaty příslušející, o tom nám podává světlo nedostížená dosud nauka a kasuistika práva římského, jehož zásady zajisté

i zde, a to obzvláště co do rozličných způsobů kurately sloužilo našemu o. z. obč. za vzor.

Také v právu římském řídí se obor práv a povinností kuratorových podle příčiny a účelu jeho ustanovení, anebo jinými slovy „podle obsahu příkazu kuratorovi daného.“

Vždy jest zajisté dle nauky práva římského cura „administrandi potestas“ t. j. „správa“, avšak v některých případech je správou úplnou „plena administratio“, v jiných případech správou obmezenou, kteráž se nazývá „custodia“ (Brinz III. § 301. str. 1365; Windscheid II. § 447) — s oprávněním tomu přiměřeným.

Jedná-li se o rozmnožení jmění, k čemuž dle tehdejších názorů římských také ukládání peněz náleželo, pak se zove potestas administrandi „plena administratio“; pokud se však jedná pouze o to, aby zůstalo jmění opatrovance neztenčeno, jesti to „custodia“.

„Inter bonorum ventrisque curatorem et inter curatorem furiosi, itemque prodigi, pupillive magna est differentia, quippe quum illis quidem plane rerum administratio, duobus antem superioribus sola custodia et rerum, quae deteriores futurae sunt, venditio committatur“ l. 48. Dig. de adm. (26, 7), k tomu l. 6. § 4. Dig. de tutel. (26, 1), „... imo curator substantiae dari debet, ne in medio pereat“.

Tak praví se v pramenech práva římského zejména jednak o kuratoru konkursním, že jemu přísluší „plena administratio“, kdežto o kuratoru absentis (srovn. k tomu zákon z 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z., pak v motivech k zák. č. 48. ad § 3. tamtéž citovány § 276. o. z. obč.) se ustanovuje, že jemu náleží „custodia“ jakožto nižší stupeň „potestatis administrandi“, aby jmění opatrovancovo škody neutrpělo („ne in medio pereat“ „et rerum, quae deteriores futurae sunt, venditio“).

Kdežto tedy konkursní kurator následkem své „plena potestas administrandi“ má právo a povinnost se starati o rozmnožení jmění, je curator absentis dle římského práva následkem své „custodia“ (dozor „Überwachung“ dle zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z.) jakožto „administrandi potestatis nižšího stupně“ oprávněn a povinnen ke všem opatřením, jichž vyžaduje neztenčené zachování jmění kurandova, zejména i také ku prodeji věci, kteréž by jinak pohromy utrpěly.

Z toho ale jest zřejmo, že také nauka římského práva se shoduje úplně se zásadami o právech a povinnostech společného opatrovníka majitelů zástavních listů zde vyslovenými.

Též i codex Theresianus, zakládající se, jak známo, zejména na zásadách práva římského, jakož i prvotní návrh o. z. obč. souhlasí s náhledem zde uvedeným.

Srovnej: Codex Theresianus (Harrasovského vydání) I. § VIII. Num. 588. a násl. str. 257 a násl.

Tak čteme v č. 588. „diese ... Curatores kommen mit denen Vormündern ... fasst durchgehends überein“.

Č. 628.—633. „... bei Jemandes Abwesenheit.“

Č. 629. „... um allen ihm widerfahren möglichen Schaden vorzubeugen“ (srovň. svrchu I. 6. § 4. Dig. de tutel. 26, 1).

Č. 632.—633. „... getreulich zu verwalten schuldig...“

Würde länger ausbleiben ... jährlich Rechnung legen.“

Č. 634. „Wie denn überhaupt bei allen Curatelen, welche mit der Verwaltung ... alles jenes, was von der Vormundschaft verordnet worden ist, beobachtet werden soll“.

Srovň. dále Dr. Ofner „der Urentwurf“ str. XXV., XXVI. §§ 251, 255. a 262. odpovídající §§ 269., 276. a 282. o. z. obč.

§ 255. nařizoval taktéž:

... (Abwesenden) ... wie jene eines Minderjährigen zu besorgen.

§ 262. „... Curatoren haben verhältnissmässig einerlei Rechte und Verbindlichkeiten mit den Vormündern.“

Při prvním čtení (sezení z 23. srpna 1802) byla v § 255. (= § 276. o. z. obč.) přidána slova „oder für dem Gerichte noch unbekanntes Theilnehmer eines Geschäftes“.

Při revizi (Ofner II. str. 365) byl pak § 262 (= § 282. o. z. obč.) k návrhu referenta jednoduše upraven („zur Erklärung des wenigstens für Ungelehrte zu abstrakten Beziehungswortes „verhältnissmässig“) = die Rechte und Verbindlichkeiten der Curatoren, welche entweder nur für die Verwaltung des ganzen oder eines Theils des Vermögens etc. podstatně a souhlasně s čl. 282. o. z. obč.

Při superrevizi (II. str. 687, 8) nebylo podstatných změn učiněno a odpovídá § 267. (svrchu § 255.) nynějšímu § 276. a 273. (svrchu § 262.) nynějšímu § 282. o. z. obč.

Též dle náhledu zde hájeného nepřísluší společnému kuratoru majitelů zástavních listů řádná správa konkursní podstaty, a to ani podstaty zvláštní, tím méně obecné („plena administratio“), ovšem ale „custodia“ „dozor“, jakožto nižší stupeň „potestatis administrandi“, aby zůstalo neztenčeno jmění ku krytí majitelů zástavních listů obzvláště určené, s čímž arci jest také spojeno právo i povinnost ke všem opatřením, jichž vyžaduje dosažení tohoto účelu. (Srovň. výroky římského práva výše uvedené a též Windscheid II. § 447., Brinz I. c. III. str. 1365).

Ukládání peněz náleželo sice, jak již bylo podotknuto, podle římských názorů k rozmnožení jmění, tedy ku „plena administrandi potestas“.

Avšak i když se nehledí na změněné názory moderní o ukládání jmění, musí zajisté k tomu poukázáno býti, že jednak hlavně splacením kapitálů užitečně uložených pro zvláštní podstatu a pro opatrovance nebezpečí vzniká, že jmění následkem toho nebude ve stavu neztenčeném zachováno, a že dále ještě větší nebezpečí je zase obsaženo ve způsobu, jakým se peníze ukládají.

Když i tedy kuratorovi majitelů zástavních listů nepřísluší žádné pozitivní přímé právo k ukládání peněz podstaty zvláštní, přece mu zajisté přisouditi sluší jakýs vliv, právo to ingerence, na ukládání peněz zvláštní podstaty, od správce konkursní podstaty zamýšlené, poněvadž by jinak mohlo nastati nebezpečí, že jmění nebude neztenčené zachováno („ne in medio pereat“; k tomu zákon z 24. dubna 1874 č. 48. a 49. ř. z. a motivy) a poněvadž by jinak právo jeho kuratelni mohlo se státi zcela bezpředmětným, illusorním.

Tato péče společného opatrovníka majitelů zástavních listů o jmění do zvláštní podstaty patřící bude míti tedy jednak stránku

α) negativní a jednak stránku

β) pozitivní.

ad α) Společnému opatrovníku bude příslušet právo a povinnost, aby v případě, že by jednáním správce konkursní podstaty jmění zvláštní podstaty bylo ohroženo, každý výkon takový zametzil; neb jesti hlavním účelem zřízení jeho, aby jmění zvláštní podstaty zůstalo neztenčeno.

Opatrovník bude tedy i oprávněn i povinnen, bdíti takto nad tím, aby správou konkursní podstaty ničeho nebylo podniknuto, co

by mohlo mít za následek ztenčení jmění zvláštní podstaty; tak ku př., aby kapitály, jistě a na řádný úrok uložené, nebyly vypořádány; aby za jistiny, od dlužníků splacené, nebyly kupovány papíry méně zúročitelné, jestli papír výše zúročitelný podává taktéž pupillární jistoty (ku př. 3% salinky místo 4% listů zástavních České hypoteční banky.⁹³)

Aby opatrovník těmto právům průchodu zjednal, jest týž oprávněn i povinnen, obrátiti se především na komissaře konkursního (§ 80 ř. konk.) nevyhoví-li správce konkursní jeho namítkám.

β) Jiná stránka vlivu společného opatrovníka na správu zvláštní podstaty konkursní záleží hlavně v tom, že správce podstaty konkursní (i všeobecný i speciální, byli-li jaký pro zvláštní podstatu zřízen, srovn. str. 76) povinnen bude, při všech jeduáních, které důležitější jsou, a nepatří k obyčejnému spravování jmění neb k řádnému provozování hospodářství, souhlas společného opatrovníka si zaopatřiti. Opatrovník pak ovšem bude dle případu povinnen, za soudní přivolení žádati (čl. 233, 276, 282 o. z. obč.).

Podle tohoto pojednání dlužno tedy dotčený obor působnosti společného opatrovníka majitelů zástavních listů v konkursu určití stručně následovně:

I. Že mu přísluší vliv, zvláštní to péče („ingerence“) na jmění, tvořící vedle stanov ústavu a vedle čl. 1 a 2 zák. z 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. zvláštní podstatu konkursní — a to na správu jmění tohoto, i na veškerá jednání správní stran jmění tohoto.⁹⁴

II. Že mu přísluší stran jmění do obecné podstaty konkursní patřícího pouze práva tatáž, která mají též ostatní věřitelé konkursní.

⁹³ S tím ovšem nesrovnává se tedy rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 13. října 1885 č. 12104., dle kterého veškerá správa, obzvláště ukládání peněz úplně přísluší má správci konkursní podstaty. Dle všeho zdá se, že bylo tu jen pomýšleno na jmění všeobecné podstaty konkursní. (Srovn. pozn. násl. 94.).

⁹⁴ V podstatě souhlasně rozh. c. k. nejvyššího soudu ze dne 16. července 1885 č. 8390. (Adler-Clemens Sbirka rozh. č. 1318.) o rekursu správy konkursní podstaty České společnosti pro úvěr hypoteční proti ingerenci opatrovníka majitelů zást. listů.

III. Že pravidlem správa jmění zvláštní podstaty konkursní přísluší s obmezením ad I. vytknutým správci konkursu buď obecnému neb zvláštnímu (čl. 76 a 82 řád. konk.).

2. Co se týká pak zřízení zvláštní podstaty ve smyslu §§ 1 a 2 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. musí býti zajisté přední povinností společného kuratora, bdíti nad tím, aby v šech předmětů, předkem ku pojištění zástavních listů určených, také skutečně bylo užito k utvoření této zvláštní podstaty.

Zvláštní inventář konkursní („Specialinventar“) nezřizuje se, jak již svrchu uvedeno, nýbrž nároky věřitelů ze zástavních listů poznamenají se ve všeobecném konkursním inventáři, tedy jako inventář dilečný (§§ 46, 91, 92 konk. ř., §§ 92 a násl., § 104 cis. pat. z 9. srpna 1854 č. 208 ř. z., rozhodnutí c. k. nejvyššího soudního dvoru z 10. září 1885 č. 9646.)⁹⁵

Dále bylo již svrchu (§ 7) pověděno, že právo přednosti věřitelům zástavních listů zákonem z 24. dubna 1874 § 48 ř. z. pro ř. z. propůjčené není právem na „oddělení“ ve smyslu německého konkursního řádu (§§ 14—17, uvozovacího zákona k něm. konk. řádu, §§ 3, 39 a násl. něm. konk. řádu) — nýbrž že realizace tohoto práva přednosti „zákonného zástavního práva“

⁹⁵ V praktickém případě bylo následkem odporu správce konkursní podstaty proti zřízení takového dilečného inventáře pro zvláštní podstatu konstatováno komissařem, inventuru konajícím (prozkoumáním zást. listů, protokolů o sezeních správní rady, kontrolních kněh a poznámek c. k. vládního komissaře atd.) za intervence společného kuratora a správce konkursní podstaty, že hypotekární pohledávky v dilečném inventáři tom sepsané „ve smyslu stanov a zákona sloužily skutečně za základ emise zástavních listů“. Vedle tohoto prozkoumání hypotekárních pohledávek bylo ještě předsevzato následkem soudního příkazu společným kuratorem prozkoumání v šech vydaným zástavním listům za základ sloužících hypotekárních pohledávek za účelem seznání jejich bonity („pupillární jistoty“), aby se tak zejména docílilo též jakéhos měřítka, pokud zástavní listy skutečně jsou zvláštní touto podstatou zabezpečeny. Objemný elaborat (v pěti knihách) byl předložen se zprávou od společného kuratora c. k. soudu kuratelnímu a ukázala se jeho důležitost jmenovitě pak, když oddělení pro zást. listy mělo býti převzato jiným ústavem a když jednalo se o to, do jaké míry by se mělo přejímajícímu ústavu přispěti ze všeobecné konkursní podstaty (poněvadž pohledávky ze zástavních listů byly též ke konkursu přihlášeny, srovn. o tom dále) jakož i neméně při odůvodňování žádosti o vrchnoporučenských schválení tohoto převedení oddělení zástavních listů na ústav jiný.

děje se řízením konkursním za spolupůsobení správce podstaty, e. k. konkursního soudu a společného kuratora.

Vůbec dlužno užití z ohledu i této zvláštní podstaty předpisů „o nárocích realních věřitelů“ v konkursním řádě v §§ 30 a násl. a pak v §§ 163 a násl. uvedených (srvn. § 7).

Jest pak ovšem pouhou konsekvencí této zásady, dle níž dlužno k této zvláštní podstatě přihlížeti dle uvedených předpisů konkursního řádu, že ku správě této zvláštní podstaty může býti vedle všeobecného správce konkursní podstaty za podmínek v konkursním řádu vytyčených zřízen i zvláštní správce podstaty.

Rakouský konkursní řád zná však dvojí způsob zřízení zvláštního správce konkursní podstaty.

I. Dle § 74 odst. 4 konk. řádu jest totiž volno zástavním věřitelům statku, náležejícího ku konkursní podstatě, aby si zvolili pro tento statek zvláštního správce; volba děje se u reálního soudu, jenž má naříditi za tím účelem stání a obeslati k němu všechny věřitele zástavní. Správce, jež zvolí většina dostavivších se věřitelů, dle obnosu pohledávek čítaná, soud potvrdí a ohlásí soudu konkursnímu, pokud jim ovšem není reální soud sám.

Práva a povinnosti tohoto správce posuzují se dle § 82 konk. ř.

II. Vyžadují toho rozsah obchodu, může konkursní soud, vyslyšev správce podstaty a za souhlasu věřitelského výboru přidati všeobecnému správci podstaty dle § 82 konk. ř. pro určitá odvětví správy, jmenovitě pro správu nemovitých statků, zvláštního správce; zejména vznáší se úřad ten pravidelně na sekvestra, který zřízen byl buď před vypsáním konkursu aneb nápotom.

Podstatný rozdíl obou těchto případů jest patrný.

Kdežto jmenovitě v posledním případě je potřebí souhlasu věřitelského výboru, jest ponecháno v prvním případě zřízení zvláštního správce podstaty úplně a jedině na vůli zástavním věřitelům.

Důležitost tohoto posledního zákonného ustanovení jest zřejma; neboť zřízení takového zvláštního správce podstaty může býti v rozhodném zájmu zástavních věřitelů, kdežto věritel-

ský výbor ze svého stanoviska vycházejí, anebo snad jen, aby ušetřil výloh, k zřízení takového zvláštního správce podstaty souhlasu odpírá.

Nelze zajisté pochybovati, že i těchto ustanovení konkursního řádu možno obdobně užití na zvláštní podstatu zástavních listů; neboť zejména v našem případě může býti velice důležitým, aby byl pro tuto zvláštní podstatu zřízen též zvláštní správce.⁹⁶⁾

Zřízení děje se zajisté v prvním případě k návrhu společného kuratora (jenž tu zastupuje volbu zástavních věřitelů dle § 74. konk. ř.) od e. k. konkursního soudu a to tím spíše, poněvadž v konkursu i společný kurator zřizuje se z úřední povinnosti kuratelního soudu (§ 3. odst. 2. cit. zák.).

3. Společný kurator může při provádění nároků držitelů zástavních listů omeziti se na zvláštní podstatu (§§ 30., 108. konk. ř.).

Ovšem bude se tak díti jen výmínečně a to jen tehdy, když jednak všeobecná podstata pro nedostatečnost neslibuje držitelům zástavních listů značnějších výhod, zejména značnější quoty, kdežto však zvláštní podstata dle kvality a kvantity předmětů majetkových k ní patřících skytá odůvodněnou naději na úplné uspokojení.

Avšak vždy bude povinen společný kurator v takovém případě po vyslechnutí důvěrníků (§§ 1. a 13. zák. z 5. prosince 1877 č. 111. ř. z.) žádati za vrehnoporučenského schválení takového usnesení (§ 6. zák. z 24. dubna 1874 č. 49. a § 3. zák. z 24. dubna 1874 č. 48.; § 233. obč. zák.).

Pravidelně ovšem užije společný kurator držitelů zástavních listů svého práva v člancích 30. a 109. konk. ř. mu propůjčeného a zjedná pohledávkám ze zástavních listů platnosti a podílu i ve společné konkursní podstatě (§§ 103. a násl. 109. konk. ř.).

⁹⁶⁾ Ve speciálním případě vyjádřil se věřitelský výbor na návrh společného kuratora dle § 82. konk. ř. záporně a e. k. konkursní soud odmítl též žádost na § 74. konk. ř. se zakládají, ježto prý se ustanovení § 74. konk. ř. na náš případ nehodí. Bohužel nebylo se pak dalšího rozhodnutí vyšších instancí domáháno.

Že pohledávkám ze zástavních listů platnosti z všeobecné podstaty zjednává a jmenovitě je ke konkursu též přihlašuje společný kurator, jest nepochybně a bylo svrchu (§ 10.) v pojednání o společných záležitostech dokázáno. Neboť nejedná se tu zajisté o záležitost, jež by vyplývala z nějakého zvláštního poměru mezi jednotlivým držitelem zástavních listů a ústavem; právo na uspokojení i z určených k tomu dle stanov předmětů, i z ostatního jmění ústavu přísluší stejnoměrně všem vlastníkům zástavních listů, jest právem všem držitelům zástavních listů společným, a nemůže tudíž prováděno býti samostatně od jednotlivých držitelů zástavních listů (§ 9. zák. z 24. dubna 1874 č. 49. a § 3. zák. z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z.).⁹⁷⁾

Náhled tento jest též úplně odůvodněn konsekvencemi, k nimž opačné názory vedou. Jednotlivé přihlášky by nevycházely s jednotného stanoviska, rozmanité náhledy, jež pronáší interpretace zákonů o opatrovnictví, v praxi nedosti osvědčených, a jmenovitě také nejasná ustanovení stanov (viz o tom svrchu § 6. a též dále text) nalézaly by ohlasu a výrazu v přihláškách jmenovitě v konečné prosbě, a zavadávaly by tak podnět k nerozřešitelným zmatkům a zápletkám v likvidaci i v celém řízení konkursním. Mimo to by takovýto postup ohrožoval vlastnost těchto papírů jakožto papírů majiteli svědčících, ba jako papírů bursovních vůbec a stlačil by tím značně jich bursovní cenu. Neboť přihláška jednotlivými držiteli zástavních listů děla by se na jméno dotyčného vlastníka zástavního listu a musela by také tím způsobem býti zanešena v přihlašovací tabuli (§ 113. odst. 3. konk. ř.). Byť tedy ku převodu práv z přihlášky vyplývajících stačila tradice papíru (§ 1393. obč. zák. srovn. Krainz-Pfaff na uv. m. II. 2. § 282. a svrchu § 7.), při čemž ovšem zůstává nerozhodnuto, nebude-li e. k. konkursní soud požadovati předložení listiny postupní, musily by přece jen tyto převody v při-

⁹⁷⁾ Srovn. rozh. e. k. nejv. soudu ze dne 13. května 1885 č. 5485 v konkursu české společnosti pro úvěr pozemkový (Adler-Clemens VII. č. 1317. a G. H. č. 23. z r. 1885). Jiného náhledu jest Frankl (na j. místě. Srovn. § 7. hl. pozn. 71. a § 10. hl. pozn. 82.

hlašovací tabuli býti zaznamenávány. Tím by ovšem jen konkursní řízení se velice stěžovalo a zdražovalo.

Přihlašuje tedy ku konkursu společný kurator všechny zástavní listy v čas, kdy na ústav konkurs uvalen byl, obíhající.

Vyskytá se tu však ještě otázka, má-li společný kurator držitelů zástavních listů přihlásiti též ke konkursu (buď v témže, nebo ve zvláštním podání) i všechny před otevřením konkursu dospělé, avšak posud nevyplacené kupony, pokud ovšem nejsou dle § 1480. obč. zák. a dle stanov ústavu již promlčeny, aneb-li zůstaveno jednotlivým majitelům kuponů, aby se sami zaplacení v konkursu domáhali.

Jedná se zde o jednotlivé dospělé kupony, které vlastníci před otevřením konkursu ještě ku placení nepředložili a které též, byvše od papíru hlavního odděleny, tvoří samostatné papíry majiteli svědčící; nebží tu tedy o nějaké právo, jež dotýká se stejně všech držitelů zástavních listů, které tedy na základě vlastnictví hlavního papíru, zástavního to listu, přísluší stejnoměrně všem držitelům listů těch zástavních. Jest tedy vlastně zůstaveno v takovém případě jednotlivým majitelům kuponů, aby sami svým nárokům v konkursu platnosti zjednali.⁹⁸⁾

Přihláška zástavních listů (§§ 108. a násl. konk. ř.) má obsahovati udání právních poměrů ústavu, pokud se vztahují na emisi zástavních listů (jmenovitě udělení koncesse ku vydávání zástavních listů, důležitější sem spadající ustanovení stanov

⁹⁸⁾ Případ tento jest podstatně rozdílný od onoho v § 10. pozn. 80. přivedeného. Zde nejedná se o právo, které se stejnoměrně všech majitelů zástavních listů týká, nýbrž jen o nárok, který jednotlivcům proti ústavu přísluší ze zvláštního poměru právního — ústav v době dospělosti kuponů neporušil právo samo (na zaplacení kuponů) všem majitelům zástavních příslušící a z papírů vyplývající — nýbrž nárok jednotlivce povstal jen proto, že též opomenul v čas kupon k zaplacení předložiti.

V konkrétním případě byly ovšem přihlášeny společným kuratorem též všechny dospělé, nevyplacené (a posud nepromlčené) kupony, a to na výslovný rozkaz e. k. opatrovníckého soudu. Ostatně nelze pochybovati, že takovýto přihlašování kuratorem jest jak ku prospěchu majitelů kuponů, tak i v zájmu spořádaného a jednotného projednávání konkursního.

atd.), dále všechny jednotlivé zástavní listy dle čísla i data vydání, dle rozličných kategorií (čtyř, čtyř a půl procentní, neslosované, slosované ale nevyplacené atd.) dle doby dospělosti a obnosu.

V posledním případě slouží ku značnému ulehčení obtížné úlohy společného kuratora řádně vedené knihy a jmenovitě řádný katastr zástavních listů (Pfandbriefkataster).⁹⁹⁾

V přihlášce vyliči se dále dle §§ 30. a 109. konk. ř. stav věci a poukáže se na ony kusy jmění, jež tvoří zvláštní podstatu ve stanovách a v zákoně ze dne 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. § 1. předepsanou.

Konečná prosba dle § 109 konk. ř. bude zníti „na uznání pravosti všech pohledávek ze zástavních listů a vřadění jich ve třetí třídu konkursních věřitelů, a to s výslovným vyhražením a zachováním nároků na přední uspokojení z oněch částí jmění, jež tvoří zvláštní podstatu, ve stanovách a v zákoně z 24. dubna 1874 č. 48. ř. z. § 1. a 2. předepsanou“.

4. Realisování podstaty zvláštní a zaplacení pohledávek ze zástavních listů děje se konečně, dle zásad v §§ 163 a násl. jmenovitě též v § 166 odst. 2 a 3.¹⁰⁰⁾ v §§ 139 a násl. a v §§ 30 a násl. konk. řádu, vyslovených, a to správcem konkursní podstaty v dorozumění se společným opatrovníkem listů zástavních (srovn. svrchu). Ovšem že to, co po úplném zaplacení pohledávek z listů zástavních ze zvláštní podstaty zbyde, přibývá ku všeobecné podstatě konkursní, která určena jest k zaplacení věřitelů konkursních (§ 30 odst. 2, § 167 odst. 2. konk. ř. Srovn. též § 7).

Tu bude ovšem při vypovídání a vydobývání pohledávek, které vydaným zástavním listům za základ slouží, řídit se též ustanoveními dotčených dluhopisů, tak že může realizace tato vyžadovati dosti dlouhé doby. Splátky majitelům zástavních listů učiněné (§ 166 konk. ř.) budou na listech zástavních vyznačeny (okolkováním). Mají-li se splátky tyto vůbec státi, kdy a v jakém obnosu („v kolika procentech“), bude zejména věcí správce konkursního, který ovšem předloží záležitost výboru věřitelů, (§ 140 ř.

⁹⁹⁾ „Pfandbriefregister“ v německé osnově § 18., odst. 2.

¹⁰⁰⁾ Dle ustanovení § 166 ř. konk. jest se též řídit, jednali se o to, aby vypláceny byly kupony po dobu trvání konkursu k placení dospívající.

konk.) v souhlasu se společným opatrovníkem (srovn. § 12 ad 1), jenž, slyšev důvěrníky majitelů listů zástavních, opatří usnešení tomu schválení soudu vrchnoopatrovníckého (§ 13 zák. ze dne 5. prosince 1877 č. 111 ř. z.; § 3 z. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z.; § 3 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 49 ř. z.; § 140 ř. konk.).

Přihlásil-li společný opatrovník pohledávky ze zástavních listů též ke konkursu (srovn. svrchu § 12 ad 3), jest se vedle toho při rozdělování jmění do obecné podstaty patřícího řídit též čl. 168 a násl. ř. konk. — a tedy i zejména též čl. 171 ř. konk. Částka, jednotlivým majitelům zástavních listů z obecné podstaty pak vyplacená, poznamenala by se (okolkováním) taktéž na listech zástavních. Pak-li by se jednalo však o to, aby zvláštní podstata zástavních listů t. j. oddělení hypotekární zástavní listy vydávající (tedy ústavu, též zároveň obchody bankovní provozujícího), bylo mezi konkursním řízením samostatně odloženo a úmluvou na osobu třetí (ústav jiný) převedeno,¹⁰¹⁾ bude dlužno, aby jednak přihlíženo bylo k nařízení čl. 147 ř. konk., tedy aby učiněno a předloženo bylo usnešení věřitelstva konkursního a jednak, aby společný opatrovník předložil dotčený návrh, opatřený dobrozdáním důvěrníků, opatrovníckému soudu k schválení, aneb aby žádal za svolání schůze majitelů zástavních listů, kteří by se o návrhu dotčeném vyjádřili, tak aby opatrovnícký soud mohl o návrhu dotčeném, slyšev opatrovníka a maje z úřadu zřetel k vyjádření se majitelů zástavních listů při schůzi té učiněnému, rozhodnouti, týž schváliti neb zavrhnouti. (§§ 9, 13, 15 zák. ze dne 5. prosince 1877

¹⁰¹⁾ Tak r. 1886 oddělení zástavních listů při české společnosti pro úvěr hypotheční na anglo-rakouskou banku.

Významné jest v tom ohledu ustanovení anglického řádu konkursního, dle něhož převede se jmění dlužníkovu formálně do vlastnictví správce konkursu (trustee) s tím poukazem fiduciárním (trust), aby jmění to obrátil k uspokojení věřitelů. (Srovn. Kohler, Lehrbuch des Konkursrechtes, v Stuttgartě r. 1891, § 11. str. 58., § 22. str. 98., 99. a k tomu můj článek ve Věstníku české akademie pro vědy, slovesnost a umění, r. II., č. 3., březen 1893, str. 91., 92.)

Zajisté bylo by takovéto převedení fiduciárního vlastnictví k zvláštní podstatě na společného opatrovníka v případě v textu uvedeném velice záhodné.

č. 111 ř. z.) Proti rozhodnutí soudu opatrovníckého přísluší i opatrovníku i důvěrníkům a též jednotlivým majitelům listů zástavních právo stížnosti k vyššímu soudu (§§ 13 a 16 cit. zákona).

5. Konečně vzniká otázka, jaký význam jest přikládati ustanovením, jež nalezáme ve stanovách značné většiny ústavů,⁹⁴⁾ a v nichž se prohlašuje, že „za zúročení a splacení kapítalů zástavních listů ručí předkem i hypotekární pohledávky a mimo to i veškeré ostatní movité a nemovité jmění ústavu“. (Tak § 13 stanov bývalé České společnosti pro úvěr pozemkový; čl. 130. rakouského ústavu pro úvěr pozemkový a j. v.)

Byloť z toho jmenovitě dovozováno, že tím jest propůjčeno držitelům zástavních listů právo přednosti nejen na hypotekární pohledávky, nýbrž i na ostatní veškeré movité a nemovité jmění ústavu.

Po svrchu uvedených vývodech, zvláště o vzniku a dosahu zákona z 24. dubna 1874 č. 48 ř. z., a právní povaze práva přednosti, držitelům zástavních listů propůjčeného, (srovn. §§ 6 a 7) není zajisté již potřebí dovozovati nesprávnost tohoto náhledu i gramatickým i logickým výkladem.

Podobná všeobecná ustanovení stanov nemohou vůbec sama o sobě, bez zvláštního zákonného uznání, poskytnouti držitelům zástavních listů nějakých zvláštních práv přednosti proti osobám třetím působících, a to tím méně v konkursu ústavu, což zřejmo z čl. 1 a 2 zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. a z pojednání v §§ 6 a 7 spisu tohoto. Jeví se tedy takovéto ustanovení stanov na nejvýše jako „pouhé generální zastavení“ (Generalverpfändung), jež by mohlo založiti na nejvýše jen obligační nárok proti ústavu; jak seznali jsme ale, bylo by bez výslovného nařízení zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. též dle rakouského práva sotva možným, zjednatí ustanovením stanov o zástavním právu neb o zvláštním právu přednosti vůbec proti třetím osobám platnosti.

¹⁰²⁾ Též i hypotečních ústavů cizozemských, tak § 46. odst. 2. bavorské směneční a hypoteční banky, jenž shoduje se zásadně s čl. 13. stanov bývalé České společnosti pro úvěr pozemkový.

Správný význam takovýchto ustanovení stanov jest tedy ten, že se jimi poukazuje jednak na uspokojení předkem z hypotekárních pohledávek, jež ve smyslu zákona z 24. dubna 1874 č. 48 ř. z. slouží za základ emise zástavních listů, a jednak na to, že ústav jakožto osobní dlužník ručí i celým ostatním svým jměním, to jest, neposkytuje se jimi držitelům zástavních listů vůbec žádné zvláštní právo, poněvadž posléze jmenovaný nárok přísluší jim již ze zákona samého.

O B S A H.

	Str
§ 1. Úvod	1— 6
§ 2. A) Vývoj instituce zástavních listů a stav zákonodárství	6— 9
§ 3. V německé říši	9—25
§ 4. Ve Francii, v Anglicku, v Belgii, v Itálii, v Uhrách, ve Švédsku, v Rusku a Dánsku	26—31
B) V Rakousku	31
§ 5. Historický vývoj	31—38
§ 6. Pokračování; zákon ze dne 24 dubna 1874 čís. 48. ř. z.	38—46
C) Práva majitelů listů zástavních	47
§ 7. a) Právní povaha práva přednosti propůjčeného majitelům listů zástavních	47—51
§ 8. b) C. k. vládní komissař	51—55
c) Společný opatrovník	55
§ 9. α) Zřízení společného opatrovníka	55—59
§ 10. β) Společné záležitosti	59—63
§ 11. d) Zřízení kauce	63—65
§ 12. e) Jak se přivádějí práva majitelů zástavních listů k platnosti	65—85

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 5 3 3 1 3 2

80,